

•
• **Visegrad Fund**

•
• www.visegradfund.org

Vyšehradská príručka lesnej pedagogiky
Wyszehradzki przewodnik po edukacji leśnej
Visegrádi erdőpedagógia kézikönyv
Vyšehradská příručka lesní pedagogiky

2015

Neexistuje vhodnejšie miesto pre vybudovanie si vzťahu k prírode ako samotný les. Svojou veľkosťou a mnohokrakými priestormi poskytuje nespočetné množstvo príležitostí na jeho spoznávanie a hry rozličného druhu. Je priestorom, ktorý podnecuje fantáziu, umožňuje dotyk s prírodou a poskytuje priestor na mnohostranné zážitkové učenie.

Projekt „Initial program of forest pedagogues' exchange“ (Pilotný program výmeny lesných pedagógov) štyroch štátnych lesníckych organizácií - Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych w Katowicach, Lesy České republiky, s.p., IPOLY ERDŐ Zrt. a LESY SR, š.p. spojil lesných pedagógov s cieľom výmeny skúseností v oblasti lesnej pedagogiky na medzinárodnej úrovni. V rámci troch spoločných stretnutí (workshopov) každá zúčastnená krajina predstavila koncept lesnej pedagogiky vo svojej krajine prostredníctvom vybraných zariadení lesnej pedagogiky ako aj vzdelávacích aktivít priamo v lese.

Jeden z výstupov projektu „Vyšehradská príručka lesnej pedagogiky“, ktorú práve držíte v rukách je výsledkom spoločnej práce 32 účastníkov projektu s cieľom poskytnúť nielen lesným pedagógom, ale aj širokej verejnosti možnosť nahliadnuť do lesnej pedagogiky krajín V4 a načerpať inšpiráciu v aktivitách lesnej pedagogiky overených praxou lesných pedagógov.

Hlavným cieľom príručky je príprava výmenných pobytov detí krajín V4 s cieľom prehľbovať nielen ich znalosti lesa, vytvárať pozitívny prístup k životnému prostrediu, vhodné správanie, rešpektovanie životného prostredia a chápanie trvalo udržateľného využívania prírodných zdrojov, ale taktiež vytvárať pozitívne sociálne a medzinárodné väzby mládeže jednotlivých krajín s cieľom rozvíjať partnerstvá krajín V4.

Cieľom nielen tejto publikácie, ale i celého projektu je prispieť k výchove detí a mládeže prostredníctvom ľudí profesionálne spätých s prírodou, ktorí budú ozrejmovať deťom priame zákonitosti prírody tak, aby mládež a deti rešpektovali v ďalších obdobiach životné prostredie a bol u nich vytvorený vzťah k prírode, ktorý bude založený na báze spolužitia človeka a prírody. Špecifickým významom je, aby sa v plnom rozsahu deťom predstavila rozmanitosť lesov, jeho funkcie a najdôležitejšie problémy vyskytujúce sa v rôznych krajinách.

Viac informácií o projekte môžete nájsť na internetových stránkach vedúceho partnera LESY Slovenskej republiky, štátny podnik - <http://www.lesy.sk/showdoc.do?docid=6443>.

Táto príručka bola vytvorená ako jeden z výstupov projektu „Initial program of forest pedagogues' exchange“ (Pilotný program výmeny lesných pedagógov) č. 21420128 spolufinancovaného z Medzinárodného vyšehradského fondu vo výške 11 000 EUR.

Nie ma lepszego miejsca do budowania relacji z naturą, niż las. Jego wielkość i rozmaite przestrzenie dostarczają mnóstwa możliwości do różnego rodzaju nauki i zabawy. Jest to obszar, który pobudza wyobraźnię, umożliwia kontakt z naturą i zapewnia przestrzeń do zdobywania wszechstronnej wiedzy opartej na doświadczeniu.

Projekt „Initial program of forest pedagogues' exchange“ (Pilotażowy program wymiany pedagogów leśnych) czterech państwowych organizacji leśnych - Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Katowicach, Lesy České republiky, s.p., IPOLY ERDŐ Zrt. a LESY SR, š.p. połączył edukatorów celem wymiany doświadczeń w zakresie pedagogiki leśnej na płaszczyźnie międzynarodowej. W ramach trzech wspólnych spotkań każda z uczestniczących stron zaprezentowała sposób prowadzenia edukacji leśnej w swoim kraju w przystosowanych do tego ośrodkach, jak też zajęć edukacyjnych terenowych odbywających się w lesie.

Jednym z celów projektu było opracowanie „Wyszehradzkiego przewodnika po edukacji leśnej“, który trzymacie w ręku. Jest to wynik współpracy 32 uczestników projektu. Jego celem jest zaprezentowanie nie tylko pedagogom leśnym, ale także szerokiemu gronu ludzi, edukacji leśnej państw V4 oraz stworzenie źródła inspiracji do opracowywania zajęć o tematyce leśnej prowadzonych przez profesjonalnych edukatorów leśnych.

Głównym celem przewodnika jest przygotowanie wytycznych do projektu mającego za zadanie wymianę dzieci pomiędzy państwami V4, aby pogłębiać ich wiedzę na temat lasu oraz przekazywać pozytywne podejście do środowiska. Istotne w tym jest propagowanie odpowiedniego zachowania, szacunku wobec środowiska naturalnego i zwiększanie świadomości na temat zrównoważonego wykorzystania zasobów naturalnych. Jednocześnie ważne jest tworzenie społecznych więzi młodzieży poszczególnych państw zapewniających rozwój współpracy państw V4.

Celem całego projektu, nie tylko tego przewodnika, jest edukowanie dzieci i młodzieży przez wyspecjalizowanych edukatorów leśnych mających na co dzień kontakt z naturą. To właśnie oni ukazać mają prawa natury w taki sposób, aby młodzież i dzieci przestrzegały ich w kolejnych latach, jednocześnie wytwarzając w sobie silną więź z naturą – opartą na współdziałaniu człowieka z przyrodą. Szczególnie ważne jest, aby dzieci poznały różnorodność lasu, jego funkcje i najistotniejsze problemy występujące w różnych krajach.

Więcej informacji na temat projektu można znaleźć na stronach internetowych wiodącego partnera LESY Slovenskej republiky, š.p. - <http://www.lesy.sk/showdoc.do?docid=6443>.

Przewodnik ten jest jednym z celów projektu „Initial program of forest pedagogues' exchange“ (Program pilotażowy wymiany pedagogów leśnych) nr. 21420128 współfinansowany Międzynarodowym funduszem wyszehradzkim w wysokości 11 000 EUR.

Nincs alkalmasabb hely a természettel való kapcsolat megteremtésére, mint az erdő. A maga nagyságával és sokféle területeivel számos lehetőséget és alkalmat nyújt a megismerésre és játékokra. Ezek a területek serkentik a képzeletet, lehetőséget adnak megérinteni a természetet, és teret nyitnak különféle pedagógiai tevékenységeknek.

Az „Initial program of forest pedagogues' exchange“ (Erdőpedagógusok tapasztalatcseréjét előkészítő program) néven megvalósított program négy állami erdészeti cég – Katowicei Regionális Erdészeti Igazgatóság, Cseh Állami Erdőgazdaság, Ipoly Erdő Zrt. és Szlovák Állami Erdőgazdaság – együttműködésével erdőpedagógusokat segített ahhoz, hogy az erdőpedagógia terén tapasztalatokat cserélhessenek nemzetközi szinten. Három workshop segítségével minden résztvevő bemutatta a saját erdőpedagógiai tevékenységeit és egyéb oktatási módszereit az erdővel kapcsolatban.

A projekt egyik eredménye az a „Visegrádi erdőpedagógia oktatókönyv“, amelyet ezennel a kezükben tarthatnak. Ez a könyv a 32 résztvevő közös eredménye, és azzal a céllal készült, hogy az erdőpedagógusok és egyúttal a széles nyilvánosság számára is lehetőséget nyújtson bepillantani a négy visegrádi ország erdőpedagógiai tevékenységébe, és olyan ötleteket kapjanak, amelyek már a gyakorlatban beváltak.

Az oktatókönyv fő célja az, hogy előkészítse a visegrádi négyek országaiban élő gyermekek számára cserekirándulások szervezését, melyek segítségével az erdővel kapcsolatos tudásukat bővítik, környezet-tudatosságukat formálják, a helyes viselkedési normákat sajátítják el, a környezetet tisztelik, a természeti erdőforrásokat fenntartható módon használják, és egyúttal a szociális és nemzetközi kapcsolatok terén is a partneri kapcsolatok kialakítására törekednek a V4 térségben.

A program és egyúttal e könyv célja is az, hogy a gyermekek és diákok nevelésében olyan emberek vegyenek részt, akik szorosan kötődnek a természethez, és akik képesek bemutatni a fiataloknak a természetben működő törvényeket annak érdekében, hogy a gyermekek és fiatalok a jövőben elismerjék az őket körülölelő környezetet, valamint a természettel olyan kapcsolatot teremthessenek, melynek alapja az ember és természet közös együttélése. Különleges jelentősége van annak is, hogy a gyermekeknek bemutassuk az erdő sokféle arcát, funkcióit, miközben együtt tárjuk fel a részt vevő országokra jellemző legfontosabb gondokat okozó környezeti hatásokat.

A projektről további információk találhatóak a vezető partner (LESY Slovenskej republiky, štátny podnik) weboldalán: <http://www.lesy.sk/showdoc.do?docid=6443>.

Az oktatókönyv a 21420128 sz. „Initial program of forest pedagogues' exchange“ eredményeként a Nemzetközi Visegrádi Alap társfinanszírozásával jött létre. A támogatás összege: 11 000 EUR.

Neexistuje vhodnější místo pro vybudování si vztahu k přírodě než v samotném lese. Svoji velikostí a rozmanitostí poskytuje nespočetné množství příležitostí na jeho pozorování a hry různého druhu. Je prostorem, který podněcuje fantazii, umožňuje dotyk s přírodou a poskytuje prostor na mnohostranné zážitkové učení.

Projekt „Initial program of forest pedagogues' exchange“ (Pilotní program výměny lesních pedagogů) čtyřech státních lesnických organizací – Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych v Katowicach. Lesy České republiky, s.p., IPOLY ERDŐ Zrt. a LESY SR, š.p. spojil lesní pedagogy s cílem výměny zkušeností v oblasti lesní pedagogiky na mezinárodní úrovni. V rámci tří společných setkání (workshopy) každá zúčastněná strana představila svůj koncept lesní pedagogiky ve svojí krajině prostřednictvím vybraných zařízení lesní pedagogiky a také vzdělávací aktivity přímo v lese.

Jeden z výstupů projektu „Vyšehradská příručka lesní pedagogiky“, kterou právě držíte v rukách je výsledkem společné práce 32 účastníků projektu s cílem poskytnout nejen lesním pedagogům, ale i široké veřejnosti umožnit nahlédnout do lesní pedagogiky státu V4 a načerpat inspiraci v aktivitách lesní pedagogiky ověřených praxí lesních pedagogů.

Hlavním cílem příručky je příprava výměny pobytu dětí států V4 s cílem prohloubit jejich znalosti o lese, vytvořit pozitivní přístup k životnímu prostředí vhodným chováním, respektování životního prostředí a chápání trvalého udržitelného využívání přírodních zdrojů, ale také vytvářet pozitivní sociální a mezinárodní vazby mládeže jednotlivých států s cílem rozvoje partnerství států V4.

Cílem nejen této publikace, ale i celého projektu je přispět k výchově dětí a mládeže prostřednictvím lidí profesionálně spojených s přírodou, kteří budou dětem objasňovat přímé zákonitosti přírody tak, aby mládež a děti respektovali v dalším období životní prostředí a byl u nich vytvořen vztah k přírodě, který bude založený na bázi spolužití člověka a přírody. Specifickým významem je, aby se v plném rozsahu dětem představila rozmanitost lesů, jeho funkce a nejdůležitější problémy vyskytující se v různých zemích.

Víc informací o projektě můžete najít na internetových stránkách vedoucího partnera LESY Slovenskej republiky, štátný podnik – <http://www.lesy.sk/showdoc.do?docid=6443>.

Tato příručka byla vytvořena jako jeden výstup projektu „Initial program of forest pedagogues' exchange“ (Pilotní program výměny lesních pedagogů) č. 21420128 spolufinancovaného z Mezinárodního vyšehradského fondu ve výši 11 000 EUR.

1	Úvod	6
2	Organizácia výmenných pobytov V4	8
3	Koncept lesnej pedagogiky	9
3.1	Lesy Slovenskej republiky, š.p. OZ Trenčín	10
3.2	Lasy Państwowe, Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych w Katowicach	13
3.3	Ipoly Erdő Zrt.	17
3.4	Lesy České republiky, s.p. LS Buchovice	20
4	Wstęp	24
5	Wymiana dzieci i młodzieży V4	27
6	Konspekt pedagogiki leśnej	26
6.1	Lesy Slovenskej republiky, š.p. OZ Trenčín	28
6.2	Lasy Państwowe, Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych w Katowicach	32
6.3	Ipoly Erdő Zrt.	37
6.4	Lesy České republiky, s.p. LS Buchovice	40
7	Bevezető	44
8	Cserekirándulások szervezése a V4 országai között	46
9	Az erdőpedagógia megfogalmazása	47
9.1	Szlovák Állami Erdőgazdaság, Trencsényi Erdészeti Igazgatóság	48
9.2	Lengyel Állami Erdőgazdaság, Państwowej Erdészet, Lasów Państwowej és Katowicei Regionális Igazgatóság	51
9.3	Ipoly Erdő Zrt.	55
9.4	Cseh Állami Erdőgazdaság, Buchlovi Erdészeti	59
10	Úvod	63
11	Organizace výmenných pobytů V4	65
12	Koncept lesní pedagogiky	66
12.1	Lesy Slovenskej republiky, š.p. OZ Trenčín	67
12.2	Lasy Państwowe, Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych w Katowicach	70
12.3	Ipoly Erdő Zrt.	74
12.4	Lesy České republiky, s.p. LS Buchovice	77

1. ÚVOD

Čoraz väčšia integrácia študentov, učiteľov a lesníkov krajín Európskej únie a Vyšehradskej skupiny požaduje unifikáciu a spoluprácu vo vzdelávacej oblasti. Chuť podeliť sa so svojimi skúsenosťami a najzaujímavejšou praxou je prirodzenou cestou k tomu, aby lesníci neustále zlepšovali kvalitu lesnej pedagogiky.

Lesná pedagogika:

- je založená na vede o lesných ekosystémoch a skúsenostiach v trvalo udržateľnom lesníctve,
- propaguje porozumenie, využívanie a aplikovanie konceptu trvalo udržateľného rozvoja na príklade európskeho modelu lesníctva a lesných produktov,
- zahŕňa spoločenské, ekologické a ekonomické možnosti trvalo udržateľného rozvoja,
- snaží sa o vytvorenie dobrých vzťahov medzi človekom a životným prostredím,
- berie do úvahy všetky vlastnosti a okolnosti daného systému či procesu a má na zreteli spájajúci globálny rozmer,
- predstavuje pomer medzi človekom a životným prostredím na globálnej, regionálnej a miestnej úrovni,
- zapája sa do vzdelávania pre trvalo udržateľný rozvoj,
- spolupracuje s partnermi, ktorí vzdelávajú na všetkých stupňoch (školy, učitelia, akademické strediská, metodici),
- spolupracuje s inými partnermi, ktorí sú zaangažovaní do neformálneho ekologického vzdelávania alebo do trvalo udržateľného rozvoja ako sú národné parky,
- vyžaduje aktívnu spoluprácu založenú na vzdelávacích metódach,
- propaguje a odporúča lesy ako zdravé a dokonalé miesto na vzdelávanie a nadobúdanie vedomostí na čerstvom vzduchu,
- zahŕňa „prírodnú vedu“ a kultúrne dedičstvo.

Lesná pedagogika musí byť realizovaná ako proces zložený z viacerých etáp, ktorý zohľadní nasledovné stupne rozvoja vedomia a pôsobenia:

1. Rozvíjať schopnosť radosť sa z dotyku s prírodou a zažívať príjemné chvíle z pobytu v nej.
2. Nadobúdať schopnosti a získavať skúsenosti, ktoré vzniknú dôsledkom pozorovania prírody.
3. Porozumieť ekologickému prepojeniu medzi lesnými druhmi a človekom.
4. Porozumieť, akú úlohu zohráva človek v prírode.
5. Nadobudnúť vedomosti a motiváciu k tomu, aby sa prijímali správne rozhodnutia, spojené s vplyvom na životné prostredie.
6. Zodpovednosť za budúcnosť pre svoj každodenný život.

Vzdelávacie ciele a pridané hodnoty k vzdelávaniu:

- Preukazovať hodnoty, akými sú: úcta k prírode, ktorá zohľadňuje koexistenciu iných bytostí, zodpovednosť, tolerancia, solidarita medzi generáciami, ale aj celkové a dlhodobé myslenie a pôsobenie.
- Formovať: kreativnosť a obrazotvornosť spolupráce v rôznych činnostiach, pôsobení interdisciplinárneho myslenia, zvedavosti a koncentrácie, pro-sociálnom správaní.
- Ponúkať: miesto k samostatnému objavovaniu vedy, prednáškovú miestnosť v prírode, ktorá je prirodzeným obydliím a je bohatá na biologickú rozmanitosť.
- Povzbudzovať k úvahám o svojom vlastnom postavení v prírode, o systéme hodnôt a dôsledkoch rozhodnutí, ktoré sú každodenne prijímané.

Spoločenské a ekonomické ciele:

- Zvyšovať povedomie o výhodách trvalo udržateľného lesného hospodárstva, hodnotách mimo produkčnej funkcie lesa (prínosy pre spoločnosť - duševné, praktické, emocionálne), a tak vytvárať nové pracovné

miesta v odvetví lesného hospodárstva a lesného priemyslu.

- Zvyšovať pridanú hodnotu pre rozvoj vidieka (zamestnanosť, cestovný ruch, príjmy).
- Podporovať prenos poznatkov a osôb medzi vidiekom a mestami.
- Zlepšovať vzťah k životnému prostrediu na miestnej úrovni prostredníctvom podpory využívania dreva ako obnoviteľnej suroviny (za účelom získania súhlasu verejnosti pre ťažbu dreva a lesné hospodárstvo).

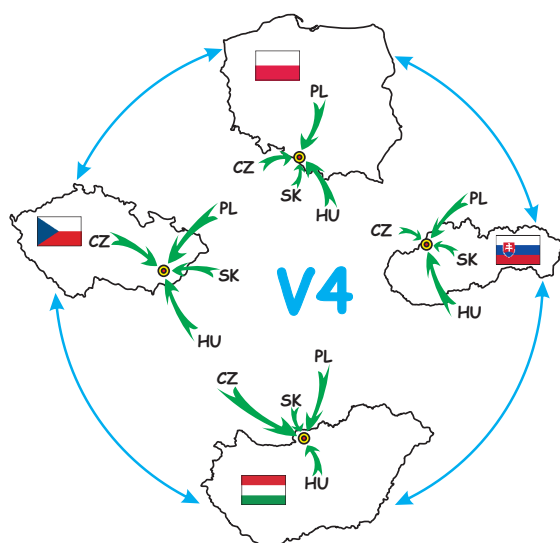
Ciele súvisiace s lesom, lesným hospodárstvom a lesnou pedagogikou:

- Rozvíjať povedomie, zmysel pre zodpovednosť a spoluprácu v rámci úloh lesov a lesného hospodárstva proti zmene klímy.
- Podporovať multifunkčné lesníctvo, ktoré bude prispôsobené súčasným a nadchádzajúcim výzvam a hrozbám (ako vodné zdroje, energia, biodiverzita a ochrana pôdy).
- Prehĺbovať porozumenie lesníctva a mimoprodukčných funkcií lesov.

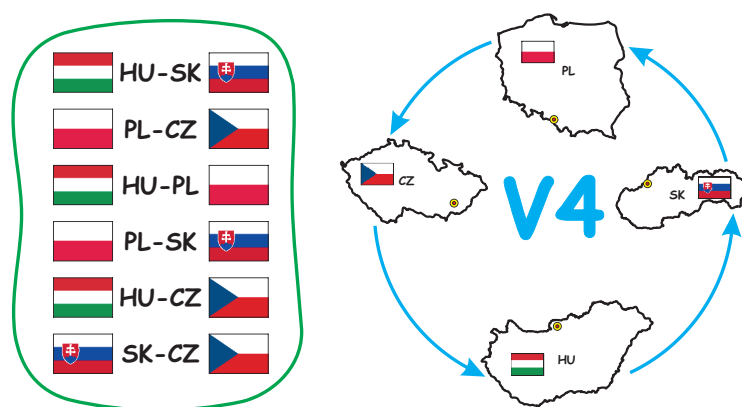
2. ORGANIZÁCIA VÝMENNÝCH POBYTOV V4

Výmenné pobyty detí vo vybraných zariadeniach lesnej pedagogiky lesníckych organizácií štátov V4 predstavujú zložitú prípravu a realizáciu logistiky osôb na medzinárodnej úrovni. Prepojenie jednotlivých krajín V4 z hľadiska cestnej infraštruktúry je na dobrej úrovni, a preto je možné počítať s akýmkoľvek variantom výmenného pobytu medzi jednotlivými krajinami z hľadiska dopravy účastníkov. Samotná realizácia výmeny detí medzi krajinami je navrhnutá dvoma osobitými spôsobmi tak, aby pri každom dochádzalo k vzájomnej interakcii detí z jednotlivých krajín V4:

1. Spoločný pobyt detí všetkých krajín V4 vo vybranej krajine V4
2. Pobyt detí jednej krajiny V4 v hosťujúcej krajine V4

Obrázok 1 Spoločný pobyt detí všetkých krajín V4 vo vybranej krajine V4

Obrázok 2 Pobyt detí jednej krajiny V4 v hosťujúcej krajine V4

V prvom prípade je cieľom interakcia detí všetkých krajín V4 na jednom pobyte vo vybranej krajine, pričom dochádza k striedaniu krajín. Cieľom druhého spôsobu je zintenzívnenie interakcie dvoch konkrétnych štátov V4, pričom samotného výmenného pobytu sa zúčastňujú domáce deti a deti jednej ďalšej krajiny V4. Princíp výmenných pobytov znázorňujú obrázky.

Nasledujúce kapitoly predstavujú koncepty lesnej pedagogiky jednotlivých lesníckych organizácií zúčastnených projektu. Popísané princípy, postupy a praxou lesných pedagógov overené aktivity lesnej pedagogiky reprezentujú štruktúru programu výmenných pobytov. Aktivity typické pre konkrétnu krajinu V4 boli vybrané tak, aby v rámci výmeného pobytu v čo najväčšej miere účastníkom predstavili špecifiká jednotlivých krajín a zároveň zosúlادili výchovné ciele smerujúce k pozitívnemu vnímaniu lesa a životného prostredia ako nenahraditeľného daru, ktorý

„sme nezdedili po našich rodičoch, ale požičali si ho od našich detí“.

3.1 LESY SLOVENSKEJ REPUBLIKY, Š.P. OZ TRENČÍN

V účelovom zariadení lesnej pedagogiky a rekreácie Antonstál, nachádzajúceho sa v tichom prostredí prírody Bielych Karpát, neďaleko hraníc s Českou republikou, sú vytvorené ideálne podmienky na predstavenie lesa, lesníkov a ich práce návštevníkom ktorejkoľvek vekovej kategórie.

Hlavným interpretačným spôsobom na dosiahnutie spomenutých cieľov je koncept nazvaný „**Od semienka po stoličku**“, ktorý v sebe zahŕňa postupné oboznámenie sa účastníkov so zákonitosťami lesa, prácou ľudí spätých s lesom a vplyvmi lesného prostredia na ostatné časti životného prostredia a ľudskej spoločnosti. Koncept je zložený zo štyroch tematických okruhov:

1. SEMIENKO JE NA ZAČIATKU (ČO BOLO SKŔR – SEMIENKO, ALEBO STROM?)

Úlohou tematického cieľu je uvedenie si skutočnosti, že lesom nie sú len dospelé stromy. Program začína vychádzkou do lesa v okolí ubytovacieho zariadenia Antonstál s hrami lesný talizman a lesná biocenóza. Zameriava sa na rôzne vekové štádia lesa od dospelých porastov po holiny. Lesný pedagóg deti upozorňuje na najmladšie semenáčky, mladiny vo výške dieťaťa a dospelého človeka. Podľa ročného obdobia deti hľadajú, z čoho semenáčky vyrastajú. V zariadení deti vytvárajú vlastnú zbierku semien.

2. MLADÉ LESNÉ PORASTY – MLADINY (ČO SA V MLADOSTI NAUČÍŠ ...)

Úlohou je uvedenie si skutočnosti, že mladé lesné porasty – mladé lesy – je potrebné „vychovávať sekerou“. Program pokračuje vychádzkou so zameraním na mladé lesné porasty s aktivitami a hrami ako slepá karavána, hniezda, meranie výšky a obvodu stromov a rozstupov medzi stromami. Nazretie do korún stromov – deti sú upovedomené ako svetlo ovplyvňuje zdravotný stav stromov (ako ustupujú slabo osvetlené stromy hlavnej etáži). Deťom je vysvetlené, ako je možné vymeniť prirodzený úhyn za predrubnú ťažbu dreva a získať materiál na papier, nábytok atď.

3. DOSPELÝ LES (KTO SA BOJÍ, NESMIE DO LESA!)

Úlohou je uvedenie si skutočnosti, že les nie je iba drevo. Program pokračuje vychádzkou so zameraním na dospelé lesné porasty s aktivitami a hrami nájdí svoj strom, meranie výšky a obvodu stromov a rozstupov medzi stromami. Následne sú porovnávané výsledky s výsledkami z predchádzajúceho dňa. Deti pozorujú taktiež obyvateľov lesa a ich stratégie využívania prostredia. V ubytovacom zariadení deti vypracovávajú pracovné listy na témy huby a liečivé byliny.

4. OBNOVA LESA (A SME ZNOVA NA ZAČIATKU ...)

Úlohou je uvedenie si skutočnosti, že kontinuita lesa je najdôležitejšia. Nazretie do korún stromov, pričom sú deti upozornené ako svetlo riadi plodnosť stromov. Vysvetlenie, prečo je prirodzená obnova lesa výhodnejšia ako umelá. Upozornenie na skutočnosť, že takto vznikajú lesné ekosystémy najbližšie tým prírodným. Rozdiel je v možnosti získania pridanej hodnoty pre človeka vo forme dreva a iných pôžitkov. Deti hrajú hru krajinka. Hľadajú odpoveď na otázku, aké je miesto človeka v krajine, a ktoré naše potreby les uspokojuje.

3.1.1. AKTIVITY LESNEJ PEDAGOGIKY

KRAJINKA - KAM PATRÍM? (NÁJDI SVOJE MIESTO.)

Opis: Účastníkov lesnej vychádzky rozdelíme na 4 – 5 členné skupiny. Každá skupina vytvorí v lese vlastnú krajinku pomocou materiálu, ktorý nájde v lese. Jej veľkosť a pestrosť je limitovaná prostredím, v ktorom sa

hrá. Na výstavách, vo vnútorných priestoroch škôl, v mestách môžeme použiť pripravenú magnetickú tabuľu s namaľovaným lesom. Každá skupina dostane k dispozícii obrázky zvierat, ktorými osídli pripravenú krajinu, prípadne magnetickú tabuľu. Pri vyhodnotení skupina cez svojho hovorcu vysvetlí ako funguje jeho vlastná krajinka – voda tečie, stromy rastú, zvieratá bývajú, stravujú sa, lovia, sú lovené. V diskusii všetci spoločne hľadajú v krajinke miesto pre človeka (rekreácia, ťažba dreva, pastva, lov, rybolov, ochrana životného prostredia človeka atď.) Na záver lesný pedagóg do krajinky „prepašuje“ niekoľko odpadkov - papierov od sladkostí, fľašu atď. Toto väčšinou vyvolá odpor všetkých účastníkov a krajinu spoločne vyčistia od odpadkov.

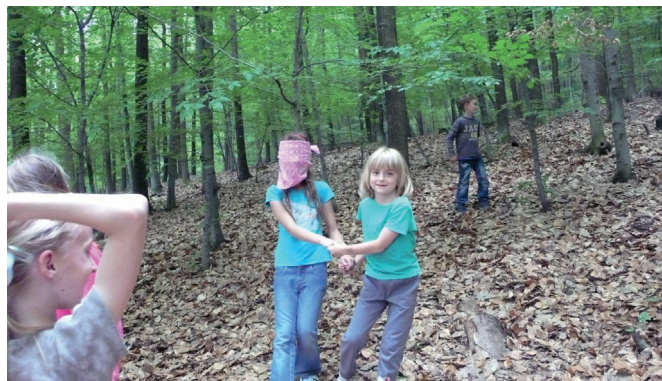
Cieľová skupina: Bez obmedzenia veku.

Kľúčové slová a nástroje: Krajina, vzájomné vzťahy, rastliny, živočíchy, biocenóza, človek a jeho miesto v krajine.

Výchovný cieľ: Poukázať na rozdiel medzi prírodnou a kultúrnou krajinou a zodpovednosť človeka voči nej.

NÁJDI SVOJ STROM, UROB SVOJ STROM

Opis: Pracujeme vo dvojiciach v lese alebo parku. Jeden z dvojice má šatku zaviazané oči a druhý ho bezpečne privedie k vybranému stromu. Hráč so zviazanými očami sa snaží všetkými zmyslami, okrem zraku, identifikovať strom. Keď je pripravený, vidiaci hráč ho odvedie naspäť. Odloží šatku a snaží sa nájsť ten správny strom. Po vyhodnotení úspešnosti si úlohy vymenia. Na čistý biely papier hráči namaľujú strom. Použijú pri tom materiál, ktorý nájdú v lese – blato, rastlinné šťavy atď.

Cieľová skupina: Bez obmedzenia veku.

Kľúčové slová a nástroje: Zmysly a ich využívanie, orientácia v teréne.

Výchovný cieľ: Uvedomiť si svoje obmedzenia v orientácii bez GPS. Uvedomiť si situáciu, v akej sa nachádza hendikepovaný človek a zamyslieť sa nad spôsobmi, ako mu môžeme pomôcť.

LESNÁ BIOCENOZA

Opis: Účastníkov lesnej vychádzky postavíme do kruhu. Lesný pedagóg drží v ruke kĺbko s motúzom, určí tému, otázku hry - čím by chcel byť účastník hry, akým zvierateľom, rastlinou či inou súčasťou lesa, alebo čo sa mu v lese páči. Lesný pedagóg odpovedá na otázku ako prvý a hodí kĺbko hráčovi oproti sebe, koniec motúza však drží pevne v ruke. Ten, kto kĺbko chytil, odpovie na otázku hry a hodí kĺbko ďalej a pritom drží svoj koniec motúza. Hra pokračuje, až kým všetci účastníci držia motúz v ruke. Hrou z motúza vytvoríme sieť či pavučinu a pri tejto príležitosti vysvetlíme, ako všetko so všetkým súvisí a aká dôležitá je každá zložka v lese. Vyzveme jedného z hráčov, aby pustil motúz. Sieť sa naruší a vysvetlíme, čo sa deje v lese, v životnom prostredí, keď chýba nejaký druh živočíchov, rastlín, či iná zložka prostredia.

Cieľová skupina: Bez obmedzenia veku.

Kľúčové slová a nástroje: Lesná biocenóza, dôležitosť každej zložky v lese.

Výchovný cieľ: Vysvetliť vzájomné vzťahy jednotlivých súčastí životného prostredia, vzťahy v rodine.

HNIEZDA

Opis: Účastníkov lesnej vychádzky rozdelíme na 4 členné skupiny, kde 2 členovia predstavujú dospelé vtáky - samec a samica a 2 členovia ich mláďatá. Každéj skupine určíme stanovište. Na stanovišti si skupina vybuduje hniezdo pre „svoje mláďatá“ z materiálu, ktorý nájdú v blízkom okolí (konáriky, lístie, tráva, hraban-ka). Hniezdo musí byť dostatočne veľké, aby sa v ňom zmestili „dospelé vtáky“ a „mláďatá“ mohli pohodlne urobiť drep a nastaviť svoje dlane pre potravu. Potravu zabezpečujú „dospelé vtáky“. Potravu nesú dvaja

alebo traja (podľa počtu hniezd) lesní pedagógovia v košíkoch a premiestňujú sa z miesta na miesto tak, aby „dospelé vtáky“ boli nútené za potravou behať. Potravou sú zabalené cukríky, slnečnicové a tekvicové semienka. Z hniezda vybieha vždy len jeden – samica alebo samec a hľadá potravu. Z košíka berie len jeden kus – semienko alebo cukrík a beží s ním do hniezda, vloží potravu do dlane „mláďaťa“ a hneď vybieha z hniezda druhý „dospelý vták“ a nakŕmi druhé mláďa. Hra končí, keď sa minie potravu. Na záver si mláďatá spočítajú cukríky a semienka. Lesný pedagóg zisťuje, ktoré „mláďa“ má dostatok potravy, a ktoré hladuje.

Cieľová skupina: 6 – 12 rokov.

Kľúčové slová a nástroje: Rôzne druhy potravy podľa druhu vtákov, rôzne tvary hniezda, potravinový reťazec v prírode, zdroje potravy v lese a v meste, vplyv počasia.

Výchovný cieľ: Uvedomiť si skutočnosť, ako intenzívne vtáky v prírode zabezpečujú potravu pre svoje mláďatá. Diskusia o problematike ako rodičia zabezpečujú jedlo pre svoje deti. Uvedomiť si skutočnosť ako zdravá potrava limituje vývin potomstva.

LESNÝ TALIZMAN

Opis: Účastníkom lesnej vychádzky rozdáme kartičky, kde je napísaná vec (lesný talizman), ktorú je možné v lese nájsť (zelený list duba, voňavá rastlina, vec, ktorá do lesa nepatrí, kameň...). Na pokyn lesného pedagóga účastníci vychádzky hľadajú vec uvedenú na kartičke a prinášajú ju lesnému pedagógovi. Ten krátko zhodnotí nájdený lesný talizman a položí ho na určené miesto (plachta na zemi alebo plocha očistená od hrabanky a lístia). Keď má každý účastník nájdený svoj talizman, lesný pedagóg rozpráva o nájdených talizmanoch. Nájdené talizmany je možné využiť na ďalšie hry:

- Účastníci vytvoria kruh a talizmany kolujú z ruky do ruky za chrbtom a len hmatom zisťujú, čo držia v ruke.
- Talizmany na plachte prikryjeme a skúsime, kto si koľko talizmanov pamätá, je možné nájsť dva úplne rovnaké listy?

Cieľová skupina: Bez obmedzenia veku.

Kľúčové slová a nástroje: Čo do lesa patrí a čo nie, čo tvorí les, rozmanitosť lesa.

Výchovný cieľ: Význam lesa a jeho súčastí, vnímanie drobností v lese.

SLEPÁ KARAVÁNA

Opis: Účastníkov lesnej vychádzky usporiadame do radu, každý si zaviaže šatkou oči a chytí sa účastníka pred sebou. Lesný pedagóg ide prvý, vedie skupinu – bez šatky a komentuje trasu, upozorňuje na nebezpečné miesta, prekážky na trase (kameň, konár, jama). Obmena: lano napnuté medzi viacerými stromami vytvorí trasu, účastníci so zviazanými očami sa držia lana a prechádzajú trasu.

Cieľová skupina: Bez obmedzenia veku.

Kľúčové slová a nástroje: Rôzny povrch trasy, zvuky lesa.

Výchovný cieľ: Ako zver vníma les v noci, ako pomôcť človeku slabozrakému a nevidiacemu.

Lesy v Poľsku tvoria 29% povrchu krajiny (9 miliónov ha), väčšinu z nich tvoria štátne lesy, ktoré zaberajú 82% celej lesnej plochy. Štátne lesy (Lasy Państwowe) obhospodarujú 75% lesov Poľska, čo je najväčšia organizácia Európskej únie, ktorá spravuje lesy štátneho majetku. Štátne lesy sú riadené jednotne v celej krajine a sú rozdelené do 17 regionálnych riaditeľstiev a 430 odštepných závodov.

Lesnícke vzdelávanie spoločnosti je jedným z dôležitých úloh vykonávaných štátnymi lesmi. Táto úloha vyplýva z prijatých cieľov „Národnej lesníckej politiky“ poľskou vládou v roku 1997 a z „Usmernenia pre vykonávanie lesného vzdelávania spoločnosti ...“ obsiahnutého vo vyhláske č. 57 generálneho riaditeľa štátnych lesov zo dňa 9. mája 2003. Od roku 2004 musí mať každý odštepný závod „Program lesníckeho vzdelávania spoločenstva pre odštepný závod“, ktorý definuje 10-ročné lesnícke vzdelávanie a ročný plán vzdelávania, so spresnením programu. To dáva charakter plánovanej vzdelávacej činnosti a zaväzuje odštepný závod k podávaniu každoročného vyhodnotenia činnosti.

Lesnícke vzdelávanie si pod vedením štátnych lesov kladie za cieľ zvýšiť povedomie verejnosti o lesnom prostredí a trvalo udržateľnom obhospodarovaní lesov, zvyšovať povedomie o racionálnom a zodpovednom používaní darov lesa a budovať dôveru verejnosti v odborných činnostiach lesníkov.

V rôznych formách lesníckeho vzdelávania vykonávaného lesníkmi, sa zúčastňujú ročne cca 2 milióny ľudí. Najväčšou skupinou príjemcov sú deti školského veku 7 - 12 rokov (37%), dospelí, ktorí často sprevádzajú deti predstavujú 24% účastníkov, deti z materskej školy (3 - 6 rokov) cca 18%, stredoškóľáci (13 - 15 rokov) cca 14,5% a študenti stredných škôl vo veku 16 - 19 rokov cca 6,5% všetkých osôb, ktoré sa zúčastňujú vzdelávacích aktivít.

Lesníci väčšiu časť vyučujú priamo v lesnom teréne. Veľmi obľúbené sú aj zaujímavé aktivity v špeciálne pripravených vzdelávacích centrách. Lesníci tiež organizujú prezentácie na školách alebo sa zúčastňujú festivalov, či veľtrhov. Ročné náklady spojené s lesným vzdelávaním, ktoré vzniknú štátnym lesom sú cca 6 miliónov eur.

Štátne lesy disponujú rozsiahlou vzdelávacou infraštruktúrou, okrem iného:

- 59 centrami lesníckeho vzdelávania,
- 263 izbami lesníckeho vzdelávania,
- 532 lesníckymi školami (prístreškami),
- 981 náučnými chodníkmi.

Lesnícke vzdelávanie v Štátnych lesoch je riadené Odborom školstva a zdieľania lesa na generálnom riaditeľstve, koordinátormi v regionálnych riaditeľstvách a zodpovednými osobami na každej lesnej správe.

3.2.1 AKTIVITY LESNEJ PEDAGOGIKY

NADLEŚNICTWO USTROŃ

PRETEKY DREVENÝCH GÚL'

Opis: Aktivita spočíva v samostatnom vybudovaní trate v lese, po ktorej sa púšťajú – na pretekoch – drevené guľe. Vyhráva pomalšia guľa. Účastníci sú rozdelení do dvoch skupín. Každá skupina musí postaviť trať, na ktorej prekonajú guľe najmenej jeden skok a najmenej dve zákruty. Na vytvorenie trate musia účastníci použiť len v lese dostupný materiál (kamene, haluze, zeminu, rastliny). Po postavení tratí dvomi skupinami prídu na rad preteky a vyhráva tá skupina, ktorej guľa pomalšie prejde celú trať.

Cieľová skupina: Školáci, mládež, dospelí.

Vzdelávací obsah: Obeh vody v lese a v prírode, význam lesa, uchovávanie, protipovodňová a protilavínová ochrana, mŕtve drevo, vrstvy lesa,

trvalo udržateľné hospodárenie v lesoch, rozvoj a spotreba.

Vzdelávacie úlohy: Ukážka úlohy lesa vo vodnom hospodárstve, protipovodňovej ochrane, uchovávanie, budovanie povedomia o dôležitosti lesov a lesného hospodárstva, ukážka rozdielov obhospodarovania lesov na rôznych miestach sveta, rozvoj pozitívneho správania spotrebiteľov, presadzovanie princípov 3R, podpora trvalo udržateľného rozvoja, rozvoj tímových zručností.

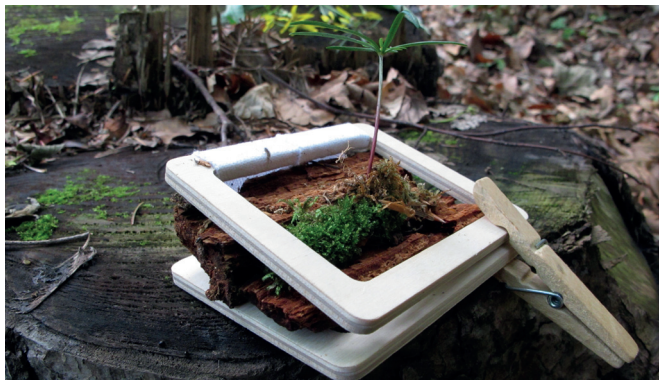
LESNÉ DOJMY

Opis: Aktivita spočíva v uložení kompozície „lesného obrázka/fotografie“ do dreveného rámika. Všetci účastníci dostanú drevené rámiky a rozídu sa slobodne po lese na asi 15 minút. Počas aktivity majú za úlohu nájsť v lese rôzne veci (lístky, kvety, kôru, atď.) a z nich vytvoriť obrázok v drevenom rámiku. Po vykonaní úlohy sa účastníci zoradia do kruhu a spoločne si prezerajú svoje práce a tak tvoria lesnú „prezentáciu obrázkov“.

Cieľová skupina: Školáci, mládež, dospelí.

Vzdelávacie obsah: Vrstvy lesa, biodiverzita, vegetačné zóny, variabilita, hrozba lesa, vplyv človeka na lesy.

Vzdelávacie úlohy: Poukázanie na úlohu lesov pri zachovávaní biodiverzity, ochrane druhov, citlivosť na krásu a rôznorodosť prírody, budovanie povedomia o dôležitosti lesov a lesného hospodárstva, ukážka rozdielov lesnej správy na rôznych miestach sveta, rozvoj pozitívneho prístupu k prírode a lesom, podpora trvalo udržateľného rozvoja.

SVET LESOV

Opis: Účastníci sú rozdelení do 6 družstiev. Každému družstvu je pripísaný jeden kontinent, na ktorom sa nachádzajú lesy (Európa, S. Amerika, J. Amerika, Ázia, Afrika, Austrália). Každé družstvo má čas – asi 15 minút, počas ktorého musí heslovite opísať „svoj kontinent“ v aspekte 4 základov trvalo udržateľného rozvoja: ekonomiky, prírody, spoločenstva, kultúry a povedať, čo sa deje s lesmi na danom kontinente. Každé družstvo referuje svoj postoj, ktorý je komentovaný lesníkom.

Cieľová skupina: Školáci, mládež, dospelí.

Vzdelávacie obsah: Význam lesov, zmeny klímy, biodiverzita, ochrana druhov, ekologické závislosti, vegetačné zóny, využívanie prírodných zdrojov, ohrozenie lesa, ľudský dopad na lesy, spotreba, spoločenská zodpovednosť, udržateľnosť obhospodarovania lesov.

Vzdelávacie úlohy: Demonštrovať úlohu lesov pri zachovaní biodiverzity, ochrana druhov, budovanie povedomia o dôležitosti lesov a lesného hospodárstva, ukážka rozdielov obhospodarovania lesov na rôznych miestach sveta, úlohy lesov vo formovaní makro a mikro klímy, formovanie pozitívnych postojov k divokej zveri a lesom, podpora udržateľnej spotreby, podpora trvalo udržateľného rozvoja.

NADLEŚNICTWO KATOWICE

LESNÍCKA VZDELÁVACIA SÁLA

Opis: Systém multimediálnej lesníckej vzdelávacej sály umožňuje prehrávať rôzne scenáre krajiny Horného Sliezska, ktoré dotvára stála expozícia umiestnená vo vytvorenej dioráme (sklenené vitríny). Pri scenári sú zvýraznené jednotlivé zvieratá sprevádzané zvukovými efektmi. To umožňuje zaujímavý spôsob, ako sa zoznámiť s jednotlivých zvieratami a rastlinami z lesného ekosystému. Scenáre predstavujúce prírodné bohatstvo nás sprevádzajú po chodbách. Hra svetla a zvuku umožňuje väčšie zameranie na expozíciu, prehľbuje zvedavosť a tým robí prednášku atraktívnejšou. V lesníckej vzdelávacej sále je možné spoznať

prírodu v scenároch „Lesný škriatok“ pre najmladších (škôlky, základné školy), „Po Sliezsku“ scenár v dialekte (základná škola, gymnáziá, stredné školy, dospelí), „4 ročné obdobia“ s vážnou hudbou (základná škola, gymnáziá, stredné školy, dospelí), „Prírodovedný“ (základná škola, gymnáziá, stredné školy, dospelí).

Multimediálny systém lesníckej vzdelávacej sály okrem vytvorených scenárov dovoľuje vytvorenie krátkych zvukov prírody užitočných najmä pri identifikácii zvierat (počas zvukov je svetlo nasmerované na exponát, zviera). Týmto spôsobom sa robia rôzne kvízy, ktoré napomáhajú podstate obsahu.

Lesnícka vzdelávacia sála je prispôsobená pre nevidiacich a slabozrakých. Tieto osoby môžu samostatne používať numerické klávesy a vypočítať si rozprávanie o svete prírody poľských lesov. Veľkej časti expozície je možné sa dotknúť a pohladkať, aby bolo možné rôznym spôsobom spoznať prírodu (expozícia kožušinových zvierat, drevené gule z rôznych druhov drevín, vypchaté zvieratá, šišky, semená).

Cieľová skupina: Škôlky, školáci, mládež, dospelí.

Vzdelávací obsah:

- Zobrazenie bohatstva fauny a flóry sliezskych lesov.
- Význam lesného ekosystému v každodennom živote človeka.
- Udržateľné hospodárenie lesa, práca lesníka, ochrana lesa, pestovanie lesa, lesníctvo, poľovníctvo.
- Antropopresia – vplyv človeka na prostredie.
- Citlivosť návštevníka k prírode.

Vzdelávacie úlohy:

- Zložitosť lesného prostredia.
- Úloha lesov v každodennom živote človeka.
- Spoločenská zodpovednosť za riadny stav životného prostredia.

LESNÝ NÁUČNÝ CHODNÍK

Opis: Náučný chodník je rad tabuliek s informáciami pre návštevníkov. Na ceste si môžete prezrieť expozíciu stromov a kríkov, vody a bahenných rastlín, štruktúru vrstvy lesa, úlohu lesníka v riadení lesných zdrojov, ochranu biodiverzity v lese.

- Prispôsobenie pre ľudí na vozíčku „Záhrada zmyslov“ - môžete skúsiť chuť a vôňu mnohých rastlín, ktoré sa vyskytujú nielen v lese. To umožňuje ďalší neobvyklý spôsob, ako preskúmať prírodu.
- Dôležitým bodom je ukázať neoceniteľnú úlohu včiel v prostredí, ktorého je človek súčasťou.

V presklenom včelom úli môžete vidieť návyky rodiny a vďaka multimediálnym zariadeniam môžete počuť rôzne zaujímavé fakty o včelách. Hmatové spektrum multimediálneho obsahu je prispôbené veku poslucháča (deti, dospelí) v rôznych jazykoch.

Cieľová skupina: Škôlky, školáci, mládež, dospelí.

NADLEŚNICTWO KOBIOR

STREDISKO CHOVU ZUBROV A LESNÍCKEHO VZDELÁVANIA

Opis: Odštepny závod Kobiór je jedným z najväčších jednotiek organizačnej štruktúry v Regionálnom riaditeľstve Štátnych lesov v Katoviciach. Je obhospodarovateľom prevažnej časti lesov zahrnutej do historickej divočiny Pszczyna. Faktorom, ktorý určuje aktuálny stav lesov v polesí Kobiór je ich umiestnenie v rámci Hornosliezskej priemyselnej oblasti. Hoci v prevažnej oblasti lesov Pszczyny mali vplyv nepriaznivé zmeny, progresívne zlepšenie čistoty životného prostredia v kombinácii s pro-environmentálnym multifunkčným lesným hospodárstvom pomohlo udržať mnoho vzácnych a chránených druhov rastlín a živočíchov. Odštepny závod Kobiór sa môže pochváliť najstarším chovom zubrov na svete, trvajúcim 150 rokov. Sprístupňovanie lesov verejnosti, organizovanie rôznych foriem verejného kontaktu s prírodou, environmentálna výchova sú úlohy trvale zakotvené v harmonograme/pracovnej náplni miestnych lesníkov.

Pre umožnenie širokého sprístupnenia znalostí o najväčšom zvierati európskych lesov v súčasnosti a tiež o úlohe, akú zohral chov zubrov v Pszczyne, bola zriadená reštitúcia chovných druhov v historickej hájovni Stredisko chovu zubrov a lesníckeho vzdelávania „Pszczynskie Żubry“.

V susednej budove sa nachádza rozhľadňa s výhľadom na takmer 10 hektárovú farmu, kde môžete obdivovať stádo zubrov v ich prirodzenom prostredí. Okolo farmy vedie náučný chodník, na ktorom sú prezentované rôzne aspekty týkajúce sa rastu a zákonitostí lesa.

K vybaveniu patrí prednášková sála s 50 miestami, ktorá je vybavená multimediálnou technikou na prednášky, rozhovory, stretnutia s tematikou lesa a výstavy. Objekt je prispôsobený pre osoby so zdravotným postihnutím.

Hlavné ciele lesnej pedagogiky:

- Podpora povedomia verejnosti o lesnom prostredí.
- Rozvoj a podpora šetrného prístupu k životnému prostrediu, multifunkčné a trvalo udržateľné lesné hospodárstvo.
- Mnohostranná, racionálna spolupráca s organizáciami na ochranu prírody a združeniami v oblasti životného prostredia.
- Budovanie dôvery verejnosti voči práci profesionálnych lesníkov.

Cieľová skupina: Široká verejnosť, najmä deti a mladí ľudia z krajských školských zariadení, ktoré sú v rámci územného pôsobenia, jednotlivci z lesného hospodárstva (víkendový oddych, turistika, motorizovaní turisti) a skupiny.

Obsah: Význam lesov, vrstvy lesa, zmena klímy, biodiverzita, ochrana druhov, variabilita, ekologická závislosť, využívanie prírodných zdrojov, ohrozenie lesa, vplyv človeka na lesy, spoločenská zodpovednosť (spotreba – udržateľná spotreba), udržateľné obhospodarovanie lesov.

Formy vzdelávacích aktivít: Terénne exkurzie, prehliadky so sprievodcom, program vo vzdelávacej sále, rozhovory vo vzdelávacích inštitúciách, sprievodné akcie a podujatia konkurzy, výstavy, vzdelávacie semináre, internetová stránka.

NADLEŚNICTWO WISŁA

LESNÉ CENTRUM EKOLOGICKÉHO VZDELÁVANIA

Opis: Stredisko má na prízemí poslucháreň pre cca 50 miest vybavenú multimediálnym zariadením pre konanie prednášok, besied a stretnutí na environmentálnu tému. Na prvom poschodí sa nachádza stála expozícia, kde je prezentovaná flóra a fauna lesov Beskýd. Môžete zblízka vidieť vypreparované zvieratá a modely rastlín vyskytujúce sa v lesoch Beskýd, a to všetko je zakomponované do krásneho prostredia hôr Sliezskeho Beskýd a mohutných smrekov. Navyše na návštevníkov čakajú modely zobrazujúce históriu oblasti, zaujímavá dioráma rieky, oddelenie o formách ochrany prírody a röntgen stromu. Pre deti sú dostupné zaujímavé hry, môžu zistiť ako sa cíti jazvec v jeho nore, môžu sa hrať s drevenými blokmi, vyskúšať svoje zručnosti, rovnako ako počúvať rozprávajúce stromy. Počas obdivovania diorámy si môžu návštevníci vypočuť pripravený text o každom zvierati a rastline, rovnako ako sa naučiť niečo o histórii Odštepného závodu Wisła, istebnianskom smreku, mŕtvom dreve a iných zaujímavostiach.

Ciele: Spoznávanie rastlín a zvierat karpatskej divočiny, spoznávanie chránených druhov rastlín a zvierat, realizovanie schopností využívať informácie, uvedomovanie si výhod lesa, uvedomovanie si potrieb ochrany prírody, uvedomovanie si potreby triedenia odpadu, spoznávanie prostredia, klímy a histórie divočiny, nadobudnutie schopnosti počúvať pozorne, spoznávanie zvierat a rastlín žijúcich v riekach a v ich blízkosti, spoznávanie vrstiev lesa, spoznávanie toho, čo skrýva lesná podstielka a mŕtvy peň stromu, znalosť výhod mraveniska v lese, spoznávanie obyvateľov mraveniska, pochopenie vzťahu medzi lesom, jeho obyvateľmi a človekom, schopnosť rozpoznáť a pomenovať známe zvieratá a rastliny.

Lesný závod Ipoly Erdő Zrt. sa nachádza v Novohradskej župe a z časti na severe Budapeštianskej župy. Je najväčším lesným závozom, ktorý obhospodaruje štátne lesy v pohorí Cserhát a Börzsöny na ploche takmer 64 tisíc hektárov. Popri hospodárskych povinnostiach má výsostné postavenie inovatívny rozvoj verejnoprospešného odvetvia a celospoločenských funkcií lesa, ktoré sú podporované lesnými odpočívadlami, lesnými ihriskami, lesnými školami, náučnými chodníkmi, rekreačnými strediskami, prevádzkovaním a rozvojom lesných železničiek a okrem týchto ešte aj obnovou prameňov, vyznačovaním turistických trás ako aj výstavbou turistických ubytovní.

Lesné školy, ktoré sú prevádzkované lesným závozom, ponúkajú celoročný program, ktorý sa prispôbuje sezónnym ročným obdobiam. Realizovanie programov lesných škôl sa sústreďuje počas školského roka podľa požiadaviek a možností v 3 - 5 dňových turnusoch. Aktivity sú organizované v doobedňajších a poobedňajších hodinách, vo výnimočných prípadoch aj večer. Popri komplexe viacdňových podujatí lesnej školy a tradičných 1 - 2 dňových triednych výletoch ponúkame tematické aktivity. Vďaka zemepisnej polohe našich lesných škôl sú tieto prístupné tak maďarským ako aj zahraničným školám, predovšetkým slovenským s vyučovacím jazykom maďarským. Realizátormi aktivít sú lesné správy, poľovníci, lesní pedagógovia, ľudoví remeselníci, aby každý odovzdal deťom to najlepšie zo svojho fachu.

Aktivity a hry, ktoré sú prezentované, sa uskutočňujú v územnej pôsobnosti lesnej správy Kemence, kde pôsobí lesná škola nazvaná Pál Domszky a v rekreačnom stredisku na princípe lesnej školy Katalinpuszta, ktorá sa nachádza na území Lesnej správy Vác, ale veríme, že s kúskom fantázie a vynaliezavosti sa dajú realizovať hocikde v lese aj vďaka lesným pedagógom obracajúcim listy tejto príručky.

3.3.1. AKTIVITY LESNEJ PEDAGOGIKY

UVÍTACIA HRA – VITAJ V BÖRZSÖNYI!

Opis: Deti stoja v kruhu, jedno dieťa je mimo kruhu a beží okolo kruhu. Vedúci programu vyberie jedno dieťa z kruhu a dotkne sa jeho pliec. Dotknuté dieťa sa otočí k druhému dieťaťu, podajú si ruky a slovami „Vítam Ťa v Börzsönyi“ sa pozdravia. Po tom sa dieťa, čo stálo mimo kruhu rozbehne jedným smerom mimo kruhu a druhé dieťa sa rozbehne opačne, až kým sa znova stretnú v bode, z ktorého štartovali. To dieťa, ktoré sa nestihlo vrátiť do kruhu si vyberie ďalšieho, s ktorým sa bude pretekať. Hra sa končí vtedy, keď sa už všetky deti vystriedali. V prípade, že sa dieťaťu ani po 2 - 3 kolách stále nepodarí vrátiť na miesto, vedúci hry môže zakročiť alebo navrhnúť výmenu. Hra sa môže meniť aj textom pozdravu, kde môžeme používať aj iné názvy miest. Mená detí sa vieme skoro naučiť, keď po výbere súpera sa spýtame, kto si koho vybral, kto sú aktuálni hráči.

Cieľová skupina: Všetky vekové triedy.

Kľúčové slová: Zoznamovanie, miestne názvy, názvy lokalít.

Ciele: Túto hru sa hráme už na začiatku programu, lebo počas nej sa účastníci uvoľnia a slúži na zoznámenie sa. Opakované vyslovovanie názvu miesta pomáha pri zapamätaní si názvu danej lokality.

FORMOVANIE SKUPINY – DIEVČATÁ ZBERAČKY HÁLOK

Opis: Spomedzi detí si vyberieme 3 dievčatá, ony budú zberačky hálok (hrčiarka dubová). Každé dievča dostane vrecúško a ich úlohou je pozbierať hálky. Každé z dievčat zbiera iné hálky. Ostatné deti s rukami za chrbtom čakajú na vedúceho, ktorý podáva deťom do rúk hálky, ktoré sa dajú hmatom ľahko rozoznať. Úlohou detí je tieto rozoznať a zaniest' ich do príslušného vrecúška. Úlohou dievčat zberateľiek je, aby hálky skontrolovali. Touto hrou si vieme deti rozdeliť do skupín k nasledujúcej hre a zároveň vieme skontrolovať ich vedomosti získané počas hry.

Pomôcky: Počet hálok zodpovedajúci počtu detí v skupine (dubienky, hálky kôrovnice smrekovej, hálky

na žaludi duba letného, vrecúška).

Cieľová skupina: 6 - 10 ročné deti.

Kľúčové slová: Dubienka, hálky na žaludi, hálky kôrovnice smrekovej.

Ciele: Touto hrou si vieme deti rozdeliť do skupín k nasledujúcej hre a zároveň vieme skontrolovať ich vedomosti získané počas hry.

ČO MÁM V RUKU?

Opis: Deti sedia v kruhu a ruky majú za chrbtom. Vedúci z veľkého vreca vyberá užitočné predmety z dreva a podáva ich deťom do ruky. Deti len pomocou hmatu určujú tieto predmety. Uhádnuté predmety sa poukladajú do kruhu na obrus. Charakteristické užitočné predmety: drevená lyžica, soľnička, drevený náramok, spona do vlasov, košík, palička na jedenie, baseballová palica, polička na koreničky, paličky na bicie, drevené detské hračky, drevené pravítko, ceruzka, drevené krabičky, paličky na výrobu tradičných maďarských cestovín – slimáčikov a drevená formička na otláčenie vzoru do medovníka.

Ak máme drevené kocky, jednotlivé predmety môžeme zoskupovať podľa materiálu. Väčšinou sú však z buka, preto môžeme vymenovať charakteristické fyzikálne vlastnosti buka.

Cieľová skupina: 6 - 12 ročné deti.

Kľúčové slová: Buk, dub, breza, rezbár, stolár, kolár, drevovýroba, tvrdé drevo, mäkké drevo, štruktúra dreva.

Ciele: Rozprávame sa o širokej palete využitia dreva a jeho význame. Pomocou aktivity môžeme spomenúť aj už zabudnuté ľudové remeslá. Túto hru môžeme zaradiť pred návštevou rezbára s cieľom vzbudiť záujem.

VODSTVO A JEHO ZOBRAZOVANIE NA MAPÁCH (BÖRZSÖNY)

Opis: Pohorie Börzsöny je bohaté na potoky a pramene. Spôsob označovania povrchových vôd na mape si deti zopakujú a rozdelia sa do 4 - 6 členných skupín. Každá skupina dostane turistickú mapu Börzsöny a takú kartu, kde sa nachádzajú významné potoky pozdĺž turistických chodníkov, a kde sme vpísali niektoré slabiky názvov prameňov. Úlohou detí je kartičky so slabikami správne zoradiť a pomocou mapy nájsť pramene a potoky.

Pomôcky: Turistická mapa Börzsöny (minimálne 5 kusov), zalaminátované kartičky so slabikami.

Kľúčové slová: Pramene, potoky, vodstvo, turistická mapa, mapové zobrazovanie, legenda.

Ciele: Prezeraním mapy pod dozorom sa účastníci naučia spôsoby značenia povrchových vôd, systém značenia turistických máp pomocou značiek a jednoduchým spôsobom vieme demonštrovať, že dané územie je bohaté na pramene a potoky.

DUBOVÉ ŽALUDE - SLOVNÁ HRA.

Opis: Vedúci popíše písmená na žalude, ale tak, aby sa z písmen dali vyložiť slová súvisiace s lesom. Písmená píšeme na žalude liehovými fixkami na dve protistočné strany, aby boli písmená viditeľné stále. Všetky žalude dáme do vreca. Deti sa rozdelia na dve skupiny a striedajú sa deti z oboch skupín a vyťahujú žaluďové písmenká. Ktorá skupina skôr zloží nejaké slovo súvisiace s lesom, napr. názov stromu, meno zvieratá a pod. Kto vie k týmto slovám dať nejaké vysvetlenie?

Pomôcky: Asi 40 kusov žaluďov, liehové fixky, vrece, do ktorého sa zmestia všetky žalude.

Cieľová skupina: 7 - 12 ročné deti.

Kľúčové slová: Žalude, tvorba slov, druh.

Ciele: Túto hru sa hráme, aby sme si mohli overiť znalosti detí.

POVESTI

Opis: K jednotlivým miestam v krajine sa viažu miestne povesti, rozprávky, ktoré predstavujú poslucháčovi, čitateľovi prírodné bohatstvo (jaskyne, pramene, skalné útvary, hradné ruiny, názvy rastlín a pod.) a približujú deťom aj dospelým ich rozprávkový vznik. Pri spracovaní týchto povestí si pripravíme aj ilustrácie, príp. figúrky. Vytvoríme priestor pre spojenie dramatických a pedagogických postupov. V prípade priaznivého počasia môžeme realizovať aj divadelné predstavenie pomocou vytvorených figúrok.

Pomôcky: Povesti, výkres, kartón, farby, farebné ceruzky, lepidlo, špajdle.

Pár príkladov, ktoré sú spracované takouto formou:

Bársony István: Ohnivé kamene (súvisiaca tematika: vznik prameňov), Ľudové povesti, rozprávky, legendy a báje z okolia Mosonmegye. Ruff Andor Magyaróvár, 1938 (súvisiaca téma: meliorácie - odvodňovanie).

Cieľová skupina: 5 - 12 ročné deti.

Kľúčové slová: Povesti, legendy, rozprávky, realita, predstava, dramatická pedagogika.

Ciele: Vo väčšine prípadov nájdeme aj vedecké vysvetlenia (slovné vysvetlenia, staré mapy, technické výkresy, encyklopédie, obrázky z učebníc), ale po prečítaní povestí doprajeme deťom uplatniť si detskú fantáziu, predstavivosť a povzbudzujeme deti na domyslenie si odpovedí z rozprávok.

PRÍPRAVA HÁLKOVÉHO ATRAMENTU

Opis: V Börzsönyi sa dajú nájsť háľky Andricus kolari (tzv. maďarské alebo rakúske), ktoré sú vhodné na výrobu atramentu. Deťom podrobne vysvetlíme hmyz, ktorý škodí na dube, následkom čoho vznikajú háľky (spôsob života, systematické zaradenie škodcu, štruktúra háľky, obranný mechanizmus rastliny a pod.) a na základe starých receptov na výrobu atramentu naučíme deti staré a zabudnuté objemové miery a jednotky merania. Atrament si pripravíme spoločne, potom pomocou zastrúhaného pera napodobňujeme a prekresľujeme staré vzory, tak ako to robili v stredoveku mnísi. Spoločná úloha je pripraviť „Modlitbu lesa“. Počas prípravy kópie sa neviazane rozprávame aj o využití iných vedľajších produktov lesa.

Recept na výrobu atramentu: Rozdrv kladivom alebo v mažiari 3 – 4 háľky, zalej rozdrvené háľky 2 dl vody, po povarení alebo 24 hod. odstátí prefiltruj vzniknutú tekutinu cez filter alebo jemnú tkaninu, pridaj zelenú skalicu, vzniknutú zmes zahusti arabskou gumou a vznikne atrament.

Pomôcky: Háľky, kladivo, mažiar, hrniec, sitko, voda, zelená skalica ($\text{FeSO}_4 + 7 \text{H}_2\text{O}$), arabská guma (výťažok rastlinných štiav s Acacie senegal alebo Acacie seyal), trstinové pero, papier.

Cieľová skupina: 7 - 12 ročné deti.

Kľúčové slová: Háľky, dub letný, cerová trieslovina, písomnosti.

Ciele: Počas prípravy háľkového atramentu sa dotkneme viacerých problematik a takto zabezpečíme celý komplex aktivít. Spoločná práca, sústredenie pozornosti, rozvoj zručností a používanie rôznych predmetov. V lesnej škole napíňame strávený čas prírodovednými a historickými témami.

„ZÁZRAČNÉ BOBULE“

Opis: V takých lesoch, kde vieme nájsť veľké množstvo trusu (predovšetkým vysokej zveri, srnčej zveri, muflónov), je vhodné pripraviť pre členov skupiny „lahôdku“, ktorá sa tvarom a farbou úplne podobá tvaru trusu zveri. „Bobule“ pripravujeme z falošného marcipánu a obalíme v kakaovom prášku. Je dôležité vedieť, že trus jelenej zveri sa dá rozlíšiť podľa pohlavia. Jeleň ich má v tvare podlhovastých valčekov na vrchu špicaté a v spodnej časti preliačené.

Potrebné suroviny: 50 dkg pomletých keksíkov, 25 dkg margarínu, 30 ml mandľovej arómy, trochu vody a na obalovanie kakaový prášok.

Cieľová skupina: Každá veková skupina.

Kľúčové slová: Trus.

Ciele: Skupina pomocou falošných bobuliek vie ľahko preskúmať rozdiely v truse. Táto činnosť pomáha uvoľniť napätie, ktoré daná problematika môže znamenať pre človeka, ktorý trávi málo času v lese.

3.4 LESY ČESKÉ REPUBLIKY, S.P. LS BUCHLOVICE

Aktivity lesnej pedagogiky sú zamerané na vnímanie lesa všetkými zmyslami a predstavenie pravdivých informácií o lese a lesnom hospodárstve. Lesný pedagóg musí mať lesnícke vzdelanie a absolvovať týždenný kurz lesnej pedagogiky na Střední lesnické škole v Hranicích. Aktivity z väčšej časti prebiehajú priamo v lesnom prostredí. Zázemím lesnej pedagogiky a vychádzim bodom je Muzeum lesníctví a myslivosti Buchlov. Nevyhnutnou pomôckou lesného pedagóga je tzv. batoh lesného pedagóga, v ktorom sú pomôcky pre aktivity lesnej pedagogiky ako napr. papier a voskové farby, obrázky (zveri, vtákov, hmyzu a pod.), lano, štipce na bielizeň, lepiaca páska s fixkou, šatka na oči, pomôcky pre meranie výšky a dĺžky. Vhodné je mať so sebou lekárničku a termopodložky. Deti si záverom lesnej pedagogiky odnášajú vyrobené predmety a drobné prezentačné predmety s firemným logom vyrobené na báze dreva, alebo s motívmi lesa a zveri.

Úvodom lesnej pedagogiky sú účastníci privítaní a navzájom predstavení (oslovujú sa menom, vrátane lesného pedagóga). Každý účastník dostane menovku (papierová lepiaca páska). Na početnejšie skupiny je nutná spolupráca 2 – 4 lesných pedagógov (vhodné skupiny po 10 deťoch). Lesný pedagóg v lese s deťmi realizuje jednotlivé aktivity podľa vopred pripravenej osnovy. Zameranie lesnej pedagogiky je na pestovanie lesa, ochranu lesa, poľovníctvo a ochranu prírody.

V rámci aktivít lesnej pedagogiky sa na lesnej správe využíva lesnícky náučný chodník okolo Buchlova, ktorá je doplnená o drevené exponáty zveri v životnej veľkosti. Aktivity lesnej pedagogiky sú na trase lesníckeho náučného chodníka zamerané na poľovníctvo a lesníctvo. V priebehu pochádzky po náučnom chodníku môžu byť doplnené ďalšie aktivity formou hier typu „Jastrab“ alebo „Naháňačka“. Lesný pedagóg nezabudne deti informovať o histórii regiónu Buchlovíc (hrad Buchlov, kaplnka sv. Barbory).

Na tému ochrany prírody prebiehajú aktivity lesnej pedagogiky v neďalekej prírodnej rezervácii „Holý kopec“. K rezervácii sa deti dostanú pešo od „Muzea lesníctví a myslivosti“, alebo môžu prísť autobusom priamo k rezervácii. V rámci aktivít sú deťom vysvetlené zákonitosti prírody so zameraním na rastlinstvo, dreviny a živočíchy.

Aktivity v „Muzeu lesníctví a myslivosti Buchlov“ sú zamerané na ekosystém lesa a lesného hospodárstva. K dispozícii je audiovizuálna technika k premietaniu filmov, fotografií, hlasov lesa a ďalších pomôcok pre praktické zručnosti. V múzeu je historická kancelária lesníka tzv. „fořtova“ s exponátmi z doby minulého storočia, preparáty zveri a funkčné repliky zbraní k možnému vyskúšaní. Vedomosti o pôvodných drevinách získavajú deti v priľahlom arboréte ovocných a lesných drevín.

Aktivity lesnej pedagogiky je vhodné doplniť o návštevu expozície sladkovodných rýb v obci Modrá. Ryby je možné sledovať vo vodnom tuneli, akváriách aj vonkajšom prostredí. V neďalekom areáli „Archeoskanzenu Modrá“ sú k videniu historické objekty Veľkomoravského obdobia (Kniežací palác, kostol, dielne, obydlia, rozhľadňa, opevnenie a pod.).

3.4.1. AKTIVITY LESNEJ PEDAGOGIKY

RAST LESA – PREBIERKA STROMOV

Opis: Skupinka detí (väčší počet výhodou) vo vymedzenom priestore imituje rast stromov, lesník (lesný pedagóg) prakticky ukazuje a vysvetľuje výchovné zásahy.

Cieľová skupina: Deti 5 – 10 rokov.

Kľúčové slová: Rast lesa, prerézávka, prebierka.

Výchovný cieľ: Ukážka výchovy lesa, použitie stromov, výrobky z dreva.

Aktivita: Všetky deti si drepnú na zem tesnejšie vedľa seba a predstavujú nasadené sadenice z lesnej škôlky do lesa. Lesný pedagóg deťom vysvetlí, že stromčeky už vyrástli a deti sa postavia, čím vznikne mladina. Les rastie ďalej, deti si dajú ruky v bok – stromčeky sa roztiahli a majú už málo miesta. Lesný pedagóg začne ako lesník preriezať les (je možné

imitovať motorovú pílu) a niektoré deti bohužiaľ musia z lesa von. Súčasne im vysvetlí, že môžu byť užitočné napr. ako vianočné stromčeky. Ostatné deti ďalej zdvíhajú a rozťahujú ruky – ďalej rastú a je opäť menej miesta. Začína opäť prerezávka (prebierka) – tieto stromčeky už slúžia ako palivo alebo na výrobu papiera. Nakoniec vyrastú pekné, silné a zdravé stromy. Deti si uvedomia výchovné zásahy v lese a ďalej uvažujú, čo všetko je okolo nás z dreva.

ROZHOVOR SO STROMOM

Opis: Pri prechádzaní lesom medzi disciplínami nájdeme veľký strom (napr. výstavok), pri ktorom sa zídeme a lesný pedagóg odpovedá na otázky.

Cieľová skupina: Deti 7 – 12 rokov (aj starší).

Kľúčové slová: Rast stromu.

Výchovný cieľ: Fantázia, predstavivosť, využitie dreva.

Aktivita: K veľkému stromu (výstavku) sa lesný pedagóg postaví chrbtom a deti ho obštúpiu v polkruhu. Lesný pedagóg sa predstaví ako tento strom (buk, smrek, borovica a pod.) a vyzve deti, aby sa sami pýtali na čokoľvek, čo ich zaujíma ohľadom konkrétneho stromu, napr. aký je starý, čo sa z jeho dreva dá vyrobiť, akých môže mať škodcov a pod. Pokiaľ má lesný pedagóg dojem, že otázky sú vyčerpané, môže povedať deťom „životopis stromu“.

HĽADANIE V LESE

Opis: Deti hľadajú prírodniny v lese na základe zadania lesného pedagóga.

Cieľová skupina: Deti 7 – 15 rokov.

Kľúčové slová: Živá a neživá príroda.

Výchovný cieľ: Diskusia o lese na tému les a ľudia, trvalá udržateľnosť.

Aktivita: Lesný pedagóg prečíta (povie) úlohy, čomajú deti v lese nájsť (zámerne veľký súpis úloh, aby mohol pozorovať, ktoré úlohy sa podarí deťom splniť). Každé dieťa plní úlohu samostatne. V prípade, že deti sa vracajú na stanovište, môže ich ešte povzbudiť k ďalšiemu hľadaniu. Možné úlohy hľadania:

vtáčie pero, dubový list, žalude, bukovo list, bukica, kus kôry, smreková šiška, koreň, ulita mäkkýša, kosť, tri rôzne semená, jeden obzvlášť pekný kameň, ohryzený list, tvrdé predmety, mäkké predmety, jeden trň, jedinca hmyzu, kúsok škrupiny, čo vonia, čo smrdí... Po ukončení hľadania nasleduje s deťmi diskusia o splnených úlohách na témy les, lesný ekosystém.

HÁDAJ KTO SOM

Opis: Deti na základe otázok poznávajú zver, prípadne vtáky.

Cieľová skupina: Deti 6 – 14 rokov.

Kľúčové slová: Lesná zver, vtáci.

Výchovný cieľ: Rozšírenie znalostí o zveri (vtákoch).

Aktivita: Lesný pedagóg si pripraví sadu obrázkov (zver, lesné druhy vtákov) a rozdelí deti do skupiniek po 4 – 7. Vždy jeden žiak zo skupiny dostane od lesného pedagóga pripnutý na chrbát obrázok, ktorý nesmie vopred vidieť. Potom predstúpi pred svoju skupinku a musí uhádnuť čímje. Ostatným žiakom sa obrázok ukáže – dieťa sa otočí pred zrakmi ostatných detí v skupinke. Pýtajúci sa žiak kladie ostatným otázky, na ktoré je možné odpovedať iba „áno“ alebo „nie“. Otázky je potrebné pokladať tak, aby čo najviac priblížili hľadané zviera alebo vtáka. Keď dieťa uhádne zviera, ktoré má pripnuté na chrbte, tak dochádza k vystriedaniu detí, až sa vystriedajú všetci v skupinke.

SPOLOČNÁ POĽOVAČKA

Opis: Deti sa zoznámia s poľovníckymi tradíciami a priebehom lovu (spoločnej poľovačky).

Cieľová skupina: Deti do 12 rokov (väčšia skupina).

Kľúčové slová: Zver, lov, škody zverou, poľovníctvo, poľovnícky pes.

Výchovný cieľ: Ukážka lovu zveri spoločnou poľovačkou, poľovnícke tradície.

Aktivita: Lesný pedagóg dopredu vyznačí sprejom (červenou farbou) povrch zeme, vegetácie – imitáciu nástrelu a farbenie zveri po rane (cca 100 m). Deťom lesný pedagóg vysvetlí princíp spoločnej poľovačky a hry. Ďalej sú deti rozdelené na dve skupiny (1/3 honci, 2/3 lovci). Lovci budú imitovať zbraň (vetvou), ktorú si sami nájdu a s lesným pedagógom obstúpia časť lesa na jednotlivé pozície (napr. pozdĺž lesnej cesty). Druhý lesný pedagóg s honcami uzavrie pohon a po zaznení signálu vyrazia zadaným smerom vyháňať zver. Tretí lesný pedagóg prestrojený za zver vyrazí proti strelcom (pripraveným smerom a po vyznačenej trase sprejom) a zaľahne na konci trasy. Vedúci honcov (lesný pedagóg) vyrazí s honcami po vyznačenej stope hľadať zver, pripoja sa lovci a u zhasnutej zveri vzdajú hold ulovenej zveri. Nasleduje diskusia s deťmi na tému lovu zveri, škody zverou a poľovníctvo.

LESNÉ PEXESO

Opis: Poznávanie lesa formou hľadania prírodnín.

Cieľová skupina: Deti do 10 rokov.

Kľúčové slová: Prírodnina, prírodniny.

Výchovný cieľ: Uvedomenie si čo v lese rastie a čím je človek pre les užitočný.

Aktivita: Deti sa rozdelia do menších skupiniek cca po 3 – 5. Lesný pedagóg nazbiera v lese cca 10 aj viac prírodnín a prichystá ich na pripravené rovné miesto. Deťom sa na 20 – 30 sekúnd prírodniny ukážu a potom znova zakryjú. Deti spolupracujú v skupine a v okolí hľadajú ukázané prírodniny. Po stanovenom limite cca 20 min. deti zvolá lesný pedagóg a vyhodnotí ich nálezy.

LOV

Opis: Deti v kruhu sa snažia potichu priblížiť do stredu.

Cieľová skupina: Deti do 12 rokov.

Kľúčové slová: Sluchové vnímanie, pozornosť, lov.

Výchovný cieľ: Zvukové vnímanie, taktika lovu, dôležitosť dobre počuť.

Aktivita: Lesný pedagóg nájde v lese miesto s rozmanitou pôdou, povrchom, prípadne terénom (hra je zaujímavejšia ak je terén zložitejší). Skupina vytvorí väčší kruh. V strede stojí (sedí) jedno dieťa so zaviazanými očami (predstavuje srnca v noci). Ostatní v kruhu predstavujú rysov, ktorí sa na pokyn lesného pedagóga snažia potichu dostať ku srncovi. Pokiaľ srnec začuje niektorého rysa, ukáže prstom v danom smere a tento rys je vylúčený z hry. Ten rys, ktorý srnca uloví (dotkne sa ho), preberie v ďalšej hre jeho úlohu. Podľa záujmu detí je možné hru opakovať niekoľkokrát, pokiaľ sa všetci vystriedajú na pozícií srnca.

MERANIE STROMOV

Opis: Určenie objemu stromov a veku stromov.

Cieľová skupina: Deti do 10 – 15 rokov.

Kľúčové slová: Matematika, taxačné charakteristiky.

Výchovný cieľ: Výpočet objemu stromov, resp. porastu.

Aktivita: Lesný pedagóg vysvetlí taxačné charakteristiky (výška, priemer, objem stromu, vek porastu). Skupina sa rozdelí na skupinky po 2 – 4 a každej skupine je zadané zmerať stromy (rôzne dimenzie). K meraniu výšky deti využijú podobnosť trojuholníkov – (rozdá lesný pedagóg, alebo si deti vyrobia

z papiera A4 – rovnoramenný trojuholník – platí, že odstupová vzdialenosť sa rovná výške stromu). Priemer stromu zmerajú deti pomocou povrázku, prípadne metra (rozdá lesný pedagóg) a prepočtu obvodu na priemer. Pomocou lesníckych tabuliek určia objem stromu. Pri určení veku porastu nechá lesný pedagóg priestor deťom, následne sa opýta na zvolenú metódu (u mladších ihličnatých porastov je možné určiť vek počí-

taním práslenov, v prípade, že sa nachádza v lese peň stromu nechá deti spočítať letokruhy, ukáže deťom porastovú mapu, kde vysvetlí princíp farebného rozlíšenia porastov). Je možné kombinovať i s ležiacim drevom (vývrat, vyťažené drevo). Na záver vysvetlí význam merania stojacich stromov, zisťovanie objemu vyťaženého dreva.

4. WSTĘP

Coraz większa integracja uczniów, nauczycieli i leśników wewnątrz krajów UE oraz Grupy Wyszehradzkiej wymaga ujednoczenia i współpracy w ramach prowadzonej działalności edukacyjnej. Chęć dzielenia się doświadczeniem i najlepszymi praktykami jest naturalną drogą do poprawy jakości prowadzonej przez leśników edukacji leśnej.

Edukacja leśna:

- opiera się na wiedzy o ekosystemach leśnych i doświadczeniach w zrównoważonym leśnictwie;
- promuje zrozumienie i wykorzystanie koncepcji zrównoważonego rozwoju na przykładzie europejskiego modelu leśnictwa i produktów pochodzących z lasów;
- obejmuje w miarę możliwości wszystkie społeczne, środowiskowe i ekonomiczne aspekty zrównoważonego rozwoju;
- sprzyja zrozumieniu interakcji i relacji pomiędzy człowiekiem a środowiskiem;
- realizuje holistyczne pojmowanie świata i bierze pod uwagę spójny wymiar globalny;
- przedstawia relacje zachodzące pomiędzy człowiekiem i środowiskiem na poziomie globalnym, regionalnym i lokalnym;
- włącza się do edukacji na rzecz zrównoważonego rozwoju;
- współpracuje z partnerami prowadzącymi edukację formalną na każdym poziomie (szkoły, nauczyciele, ośrodki akademickie, metodycy);
- współpracuje z innymi partnerami zaangażowanymi w nieformalną edukację ekologiczną lub ESD, takimi jak parki narodowe;
- wymaga aktywnych i opierających się na współpracy metod edukacyjnych;
- promuje i oferuje lasy jako zdrowe i doskonałe miejsce uczenia się i zdobywania wiedzy na świeżym powietrzu;
- zawiera w sobie „wiedzę naturalną” i schedę kulturową.

Edukacja leśna powinna być realizowana jako wieloetapowy proces, uwzględniający kolejne stopnie rozwoju kompetencji i świadomości:

1. Rozwijanie radości z obcowania z przyrodą i przyjemności z bycia w terenie.
2. Nabywanie umiejętności i zdobywanie doświadczeń wynikających z obserwowania natury.
3. Zrozumienie ekologicznych powiązań pomiędzy przyrodą oraz człowiekiem, które zachodzą w lasach.
4. Zrozumienie roli człowieka w przyrodzie.
5. Zdobycie wiedzy i motywacji do podejmowania słusznych decyzji związanych z wpływem na środowisko.
6. Bycie odpowiedzialnym za przyszłość w swoim codziennym życiu.

Cele edukacyjne i wartości dodane do edukacji:

- przekazuje wartości tj: szacunek dla przyrody uwzględniający współistnienie innych istot, odpowiedzialność, tolerancję, solidarność między pokoleniami, jak również globalne i długoterminowe myślenie i działanie;
- kształtuje: kreatywność i wyobraźnię, współpracę w działaniach, kompetencje, interdyscyplinarne myślenie, ciekawość i koncentrację, zachowania prospołeczne;
- oferuje: miejsce do samodzielnego odkrywania nauki, ekologiczną salę wykładową, pełną naturalnych siedlisk wraz z bogatą różnorodnością biologiczną;
- pobudza: do refleksji nad własną pozycją w przyrodzie, systemem wartości i konsekwencjami decyzji podejmowanych w życiu codziennym.

Spoleczne i ekonomiczne cele w zakresie zrównoważonego leśnictwa:

- podnoszenie świadomości dotyczącej korzyści płynących ze zrównoważonej gospodarki leśnej, wartości pozaprodukcyjnych funkcji lasu (korzyści dla społeczeństwa- mentalne, praktyczne, emocjonalne), do tworzenia miejsc pracy w sektorze leśnym i przemysłu leśnego;
- wartość dodana: rozwój obszarów wiejskich (zatrudnienie, turystyka, dochód);
- promocja: jako transfer wiedzy i ludzi między obszarami wiejskimi i miejskimi;
- poprawa relacji: ze środowiskiem na szczeblu lokalnym przez promowanie stosowania drewna jako odnawialnego surowca (w celu uzyskania akceptacji społecznej dla pozyskania drewna i prowadzenia gospodarki leśnej).

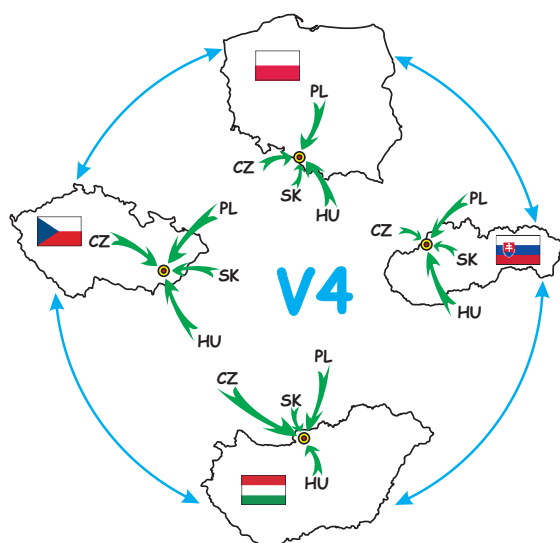
Cele związane z gospodarką leśną:

- rozwija świadomość, poczucie odpowiedzialności i współdziałanie dla roli lasów i leśnictwa przed zmianami klimatu (zarówno zagrożeń jak i możliwości);
- promuje leśnictwo wielofunkcyjne dopasowane do bieżących i nadchodzących wyzwań i zagrożeń (jak: zasoby wody, energii, różnorodności biologicznej, ochrona gleb);
- pogłębia zrozumienie dla gospodarki leśnej i istnienia lasów wielofunkcyjnych.

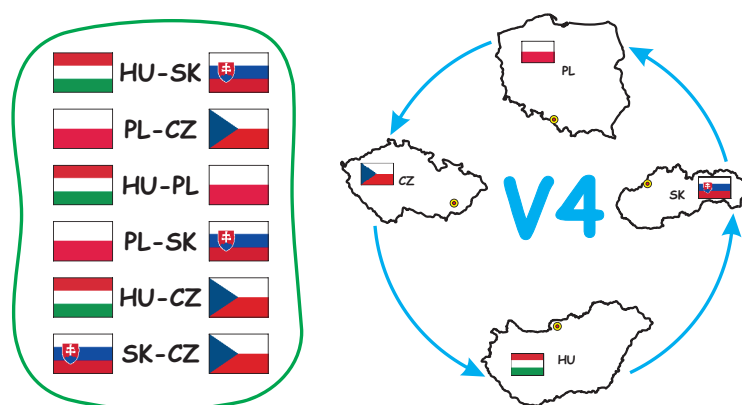
5. WYMIANA DZIECI I MŁODZIEŻY V4

Wymiana dzieci i młodzieży będzie odbywała się w wybranych ośrodkach edukacji leśnej organizacji leśnych państw V4. Zapewnione będzie kompleksowe przygotowanie warsztatów edukacyjnych oraz transport osób na poziomie międzynarodowym. Poszczególne państwa V4 dysponują dobrze rozwiniętą infrastrukturą drogową co w znacznym stopniu ułatwi przemieszczanie się uczestników programu. Wymiany dzieci między państwami są planowane w dwóch wariantach, aby doszło do wzajemnej integracji dzieci poszczególnych państw V4:

1. Wspólny pobyt dzieci wszystkich państw V4 w wybranym kraju V4
2. Pobyt dzieci jednego państwa V4 w kraju przyjmującym V4

Schemat 1. Wspólny pobyt dzieci wszystkich państw V4 w wybranym kraju V4

Schemat 2. Pobyt dzieci jednego państwa V4 w V4 kraju przyjmującym

W pierwszym przypadku celem jest integracja dzieci wszystkich państw V4 podczas jednego pobytu w wybranym państwie, przy czym dochodzi do wymiany państw kolejno podejmujących uczestników programu. Celem drugiego sposobu jest intensywna integracja dwóch konkretnych państw V4, przy czym uczestnikami pobytu wymiany są dzieci z ojczystego kraju i dzieci jednego z państw V4. Zasady wymiany uczestników przedstawiono na powyższych schematach.

Kolejne rozdziały przewodnika przedstawiają konspekty pedagogiki leśnej poszczególnych organizacji leśnych uczestniczących w projekcie. Opisane zasady, procedury i metody zajęć prowadzonych przez edukatorów leśnych przedstawiają strukturę programu wymiany dzieci i młodzieży. Zajęcia typowe dla konkretnego państwa V4 zostały wybrane w taki sposób, aby podczas wymiany dzieci i młodzieży w najlepszy sposób przedstawiały specyfikę poszczególnych państw, a jednocześnie godziły cele edukacyjne skierowane ku pozytywnemu wizerunkowi lasu, jako niezastąpionego daru, którego

„nie odziedziczyliśmy przez naszych rodziców, ale pożyczyliśmy go od naszych dzieci”.

W ośrodku edukacji leśnej i rekreacji Antonstál, znajdującym się w zacisznym zakątku Białych Karpat, niedaleko granicy z Republiką Czeską, stworzone są idealne warunki do zaprezentowania lasu, leśników i ich pracy.

Głównym sposobem osiągnięcia wspomnianych celów jest koncepcja pod nazwą „Od nasionka po krzesło”, która pozwala na stopniowe zapoznawanie uczestników z prawidłowościami lasu, pracą ludzi związanych z lasem i oddziaływaniem lasu na inne składniki środowiska i społeczność. Koncepcja ta składa się z czterech zagadnień tematycznych:

1. NASIONKO JEST NA POCZĄTKU (CO BYŁO WCZEŚNIEJ – NASIONKO CZY DRZEWO?)

Celem jest uświadomienie uczestnikom warsztatów faktu, że las to nie tylko dojrzałe drzewa. Program zaczyna się spacerem po lesie otaczającym ośrodek Antostál i jest połączony z zabawami takimi jak: „leśny talizman” i „leśna biocenoza”. Program zwraca uwagę na różne fazy rozwoju lasu: od dorosłych drzewostanów po zręby. Pedagog leśny skupia uwagę dzieci na najmłodszych sadzonkach, które porównuje do wzrostu dzieci i dorosłego człowieka. W zależności od pory roku dzieci szukają w lesie z czego wyrastają sadzonki. W ośrodku edukacyjnym tworzą własne kolekcje nasion.

2. UPRAWY I MŁODNIKI (CZEGO NAUCZYSZ SIĘ W MŁODOŚCI...)

Celem jest uświadomienie uczestnikom biorącym udział w warsztatach faktu, że – młody las – należy „wychowywać siekierą”. Program koncentruje się na spacerach odbywających się w pobliżu upraw i młodników i zabawach takich jak: „ślepy karawan”, „gniazda”, pomiar wysokości, obwodu drzew i odstępów między drzewami. Zajrzenie w wierzchołki drzew – zwrócenie uwagi uczestników na rolę światła (jak drzewa mało naświetlone ustępują głównemu piętru lasu). Podczas tego spaceru edukatorzy tłumaczą uczestnikom jak można wyrąb lasu zastąpić pozyskaniem w cięciach sanitarnych drzew zamierających, pozyskując tym samym materiał do produkcji papieru, mebli...

3. DOJRZAŁY LAS (KTO SIĘ BOI, NIECH NIE CHODZI DO LASU!)

Celem jest uświadomienie uczestnikom zabaw faktu, że las to nie tylko drewno. Podczas spacerów po lesie edukatorzy koncentrują się na pokazaniu dojrzałych drzew oraz prowadzeniu zabaw edukacyjnych tj: „odnajdźcie swoje drzewo”, pomiaru wysokości, obwodu drzew i odległości między drzewami. Następuje porównywanie wyników z poprzedniego dnia - „Uprawy i młodniki”. Uczestnicy obserwują także mieszkańców lasu i ich sposób korzystania ze środowiska. W ośrodku edukacyjnym dzieci opracowują arkusze dotyczące grzybów i ziół leczniczych.

4. ODNOWIENIE LASU (I WRACAMY DO POCZĄTKU...)

Celem jest uświadomienie uczestnikom warsztatów faktu, że najważniejsza jest ciągłość trwania lasu. Zajrzenie w wierzchołki drzew – zwrócenie uwagi na rolę światła w urodzaju nasion. Wytłumaczenie, dlaczego naturalne odnowienie lasu często jest korzystniejsze niż odnowienie sztuczne. Zwrócenie uwagi na fakt, że w ten sposób powstają leśne ekosystemy najbardziej podobne do naturalnych. Różnica polega na możliwości uzyskania wartości dodanej dla ludzi w formie drewna i innych produktów ubocznego użytkowania lasu. Uczestnicy warsztatów bawią się w zabawę „krajobraz” szukając odpowiedzi na pytanie, jakie miejsce zajmuje człowiek w społeczeństwie, a jakie potrzeby spełnia las.

6.1.1. DZIAŁANIA EDUKACJI LEŚNEJ

KRAJOBRAZ – GDZIE JEST MOJE MIEJSCE? (ZNAJDŹ SWOJE MIEJSCE.)

Opis: Uczestników zabawy leśnej dzielimy na grupy 4 - 5 osobowe. Każda z grup tworzy własny krajobraz przy użyciu materiału dostępnego w lesie. Wielkość i różnorodność materiału limitowana jest otaczającym środowiskiem. Na wystawach, w szkołach i w mieście można korzystać z przygotowanych tablic magnetycznych z obrazkami lasu. Każda utworzona grupa otrzyma obrazki zwierząt, które usytuuje w przygotowanym przez siebie krajobrazie, ewentualnie umieści na tablicy magnetycznej. Podczas oceny każda z grup wybierze swojego przedstawiciela, który wyjaśni jak funkcjonuje krajobraz stworzony przez jego drużynę – przepływ wody, wzrost drzew, życie zwierząt. Podczas dyskusji, wspólnie znajdują w krajobrazie miejsce dla człowieka (rekreacja, wyrąb lasu, myślistwo, ochrona środowiska itd.). Edukator na końcu „przemycza” do stworzonego krajobrazu kilka śmieci – papierki ze słodyczy, butelki itp. To zazwyczaj wywołuje oburzenie wśród uczestników zabawy i prowokuje do dyskusji. Na koniec zabawy wszyscy wspólnie oczyszczają stworzony krajobraz ze śmieci.

Grupa docelowa: bez ograniczeń wiekowych.

Słowa kluczowe i narzędzia: krajobraz, wzajemne relacje, rośliny, zwierzęta, biocenoza, człowiek i jego miejsce w krajobrazie.

Cel edukacyjny: zwrócenie uwagi na różnice pomiędzy krajobrazem naturalnym i kulturowym oraz podkreślenie odpowiedzialności człowieka za otaczającą go przyrodę.

ZNAJDŹ SWOJE DRZEWO, ZRÓB SOBIE DRZEWO

Opis: Zabawa polega na pracy parami w lesie lub w parku. Jedena osoba z pary ma przewiązane chustą oczy, a zadaniem drugiej jest bezpieczne doprowadzenie jej do wybranego drzewa. Gracz z zawiązanymi oczami stara się za pomocą wszystkich zmysłów, oprócz wzroku, zidentyfikować drzewo. Gdy już stwierdzi, że rozpoznał drzewo, wraz z osobą prowadzącą wraca na miejsce. Ściąga chustę i stara się wskazać drzewo, które przed chwilą dotykał. Po wytypowaniu drzewa osoby w grupie zamieniają się rolami. Następnie uczestnicy malują na białym papierze drzewo, wykorzystując do tego materiały dostępne w lesie – błoto, soki roślin itp.

Grupa docelowa: bez ograniczeń wiekowych.

Słowa kluczowe i narzędzia: zmysły i ich wykorzystywanie, orientacja terenowa.

Cel edukacyjny: uświadomienie sobie swoich ograniczeń w orientacji bez wykorzystania GPS, wczucie się w sytuację w jakiej znajduje się osoba niepełnosprawna, szukanie sposobu pomocy takiej osobie.

BIOCENOZA LEŚNA

Opis: Uczestnicy zabawy ustawiają się w kręgu. Pedagog leśny trzyma w ręku motek ze sznurkiem, ustala temat (pytanie) – np. Kim chciałby być uczestnik gry? Jakim zwierzęciem, rośliną czy inną częścią lasu? lub Co podoba mu się w lesie? Edukator odpowiada na zadane pytanie jako pierwszy i rzuca motek ze sznurkiem graczowi naprzeciw, jednak koniec sznurka mocno trzyma w ręku. Uczestnik, który złapie motek, odpowiada na zadane pytanie i rzuca motek dalej, przy czym trzyma swój koniec sznurka. Gra trwa do momentu, aż wszyscy uczestnicy trzymają sznurek w ręku. Dzięki temu zostanie stworzona sieć/pajęczyna, która obrazuje zależności wyępujące w naturze, a także pokazuje znaczenie każdego elementu leśnego ekosystemu. Następnie jeden z graczy zostanie poproszony aby puścił sznurek. W ten sposób sieć zostanie uszkodzona, co w widoczny sposób pokaże co dzieje się w lesie, w środowisku kiedy zabrak-

nie jakiegoś elementu: gatunku zwierząt, roślin lub innego elementu środowiska.

Grupa docelowa: bez ograniczeń wiekowych.

Słowa kluczowe i narzędzia: biocenoza leśna, znaczenie każdego elementu w lesie.

Cel edukacyjny: wyjaśnienie wzajemnych relacji poszczególnych elementów środowiska, relacji rodzinnych.

GNIAZDA

Opis: Uczestników leśnej gry dzielimy na grupy czteroosobowe. Dwie osoby w grupie będą udawały dorosłe ptaki – płci męskiej i żeńskiej, a pozostali dwaj uczestnicy będą małymi pisklętami (dziećmi). Każdej z grup wyznaczone zostanie miejsce, gdzie wybuduje gniazdo z dostępnych w lesie materiałów (gałązki, liście, trawa, ściółka). Gniazdo musi być wystarczająco duże aby pomieścić tak dużą czteroosobową rodzinę. Młode w celu przyjmowania pokarmu wystawiają z gniazda dłonie. Pokarm dostarczany jest do gniazda przez „dorosłe ptaki”.

Edukatorzy noszą pokarm w koszykach, z którymi przemieszczają się z miejsca na miejsce tak, aby „dorosłe ptaki” były zmuszone biegać za pokarmem. Pokarmem mogą być pakowane cukierki, słonecznik lub pestki dyni. Z gniazda wybiega zawsze tylko jeden – dorosły ptak i szuka pokarmu. Z koszyka edukatora może zabrać tylko jedną sztukę – nasionko lub cukierek i biegnie z nim do gniazda, wkłada pokarm w dłonie „dziecka” i wtedy dopiero drugi „dorosły ptak” może wybiec z gniazda by nakarmić kolejne dziecko. Gra kończy się, kiedy zabraknie pokarmu. Na końcu gry pisklęta liczą ilość otrzymanego pokarmu. Pedagog leśny sprawdza, które „dziecko” otrzymało wystarczająco pokarmu, a które jest głodne.

Grupa docelowa: 6 – 12 lat.

Słowa kluczowe i narzędzia: zróżnicowanie pokarmu poszczególnych gatunków ptaków, zróżnicowanie kształtów gniazd, łańcuch pokarmowy w przyrodzie, źródła pokarmu w lesie i w mieście.

Cel edukacyjny: uświadomienie faktu intensywnego zabezpieczania przez dorosłe ptaki pokarmu dla piskląt.

LEŚNY TALIZMAN

Opis: Uczestnicy gry leśnej otrzymają od edukatorów karteczki z nazwą rzeczy „leśny talizman”, którą można znaleźć w lesie (zielony liść dębu, pachnąca roślinka) oraz rzecz, która nie należy do lasu (np. kamień). Edukator prosi uczestników o szukanie rzeczy podanej na karteczce i przyniesienie jej na wyznaczone miejsce. Następnie ocenia odnaleziony leśny talizman i odkłada go na wskazane miejsce (chusta na ziemi lub miejsce oczyszczone od ściółki i liści). Kiedy każdy z uczestników gry odnajdzie swój talizman, pedagog leśny opowiada o tych talizmanach. Talizmany te można wykorzystać też do innych zabaw:

- Uczestnicy tworzą koło, a talizmany krążą z ręki do ręki za plecami i tylko przez dotyk mogą sprawdzić co trzymają w ręku.
- Talizmany układamy na wyznaczonym miejscu i przykrywamy chustą. Uczestnik ma za zadanie wymienić jak najwięcej ukrytych talizmanów, a także zastanowić się czy wśród talizmanów można znaleźć dwa identyczne?

Grupa docelowa: bez ograniczeń wiekowych.

Słowa kluczowe i narzędzia: co należy do lasu a co do niego nie należy, co tworzy las, różnorodność lasu.

Cel edukacyjny: ukazanie znaczenia lasu i jego elementów, spostrzeganie drobiazgów w lesie.

ŚLEPY KARAWAN

Opis: Uczestnicy zabawy ustawiają się jeden za drugim, każdy zawiązuje sobie oczy chustą i chwytą ręką za ramię uczestnika stojącego przed nim. Edukator idzie jako pierwszy, nie zakrywając sobie oczu. Pro-

wadzi grupę, opisuje trasę i zwraca uwagę na niebezpieczne miejsca, przeszkody na trasie (kamień, gałązka, jama). Druga opcja zabawy: Związujemy linę pomiędzy drzewami, która tworzy trasę. Uczestnicy z zakrytymi oczami trzymając się liny i sami przechodzą wytyczoną trasę.

Grupa docelowa: bez ograniczeń wiekowych.

Słowa kluczowe i narzędzia: różna powierzchnia trasy, dźwięki lasu.

Cel edukacyjny: pokazanie uczestnikom jak zwierzęta postrzegają las nocą i w jaki sposób można pomóc osobom niewidomym.

6.2. LASY PAŃSTWOWE, REGIONALNA DYREKCJA LASÓW PAŃSTWOWYCH W KATOWICACH

Lasy w Polsce zajmują 29% powierzchni kraju (9 milionów ha), większość z nich to lasy publiczne, stanowiące 82% wszystkich powierzchni leśnych. Organizacją zarządzającą 75% lasów w Polsce są „Lasy Państwowe” - największa w Unii Europejskiej zintegrowana organizacja zarządzająca lasami państwowej własności. Jest to przedsiębiorstwo państwowe, zarządzane w sposób jednorodny na terytorium całego kraju. Lasy Państwowe podzielone są na 17 regionalnych dyrekcji i 430 nadleśnictw.

Edukacja leśna społeczeństwa jest ważnym zadaniem realizowanym przez Lasy Państwowe. Zadanie to wynika z przyjętych w 1997 r. przez polski Rząd założeń „Polityki Leśnej Państwa” oraz „Wytucznych prowadzenia edukacji leśnej społeczeństwa...” zawartych w Zarządzeniu nr 57 Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych z 9 maja 2003 r. Od 2004 r. każde nadleśnictwo musi posiadać „Program edukacji leśnej społeczeństwa w nadleśnictwie”, który określa 10 – letnie założenia edukacyjne oraz coroczny plan edukacyjny dla nadleśnictwa, precyzujący założenia Programu. Nadaje to działalności edukacyjnej charakter planowy, a ponad to zobowiązuje nadleśnictwa do corocznej sprawozdawczości.

Edukacja leśna prowadzona przez Lasy Państwowe ma na celu upowszechnianie w społeczeństwie wiedzy o środowisku leśnym i zrównoważonej gospodarce leśnej, podnoszenie świadomości w zakresie racjonalnego i odpowiedzialnego korzystania z darów lasu oraz budowanie zaufania społecznego do działalności zawodowej leśników.

W różnych formach edukacji leśnej, prowadzonej przez leśników, bierze udział corocznie ok. 2 milionów osób. Największą grupę odbiorców edukacji leśnej stanowią dzieci szkolne w wieku 7-12 lat (37%), osoby dorosłe, które często towarzyszą dzieciom stanowią 24%, dzieci w wieku przedszkolnym (3-6 lat) ok. 18%, młodzież gimnazjalna (13 – 15 lat) ok. 14,5% oraz uczniowie szkół średnich w wieku 16 – 19 lat to ok. 6,5% wszystkich osób uczestniczących w zajęciach edukacyjnych.

Większość zajęć edukacyjnych prowadzonych jest w lesie. Dużą popularnością cieszą się także ciekawe zajęcia w specjalnie przygotowanych ośrodkach edukacyjnych. Leśnicy jeżdżą także z prezentacjami do szkół lub biorą udział w festynach czy targach. Coroczne koszty związane z edukacją leśną, które ponoszą Lasy Państwowe to ok. 6 mln euro.

Lasy Państwowe dysponują bogatą infrastrukturą edukacyjną m.in.:

- 59 ośrodkami edukacji leśnej;
- 263 izbami edukacji leśnej;
- 532 leśnymi szkołami (wiatami);
- 981 ścieżkami edukacyjnymi.

Edukacja leśna w Lasach Państwowych jest zarządzana przez Wydział Edukacji i Udostępniania Lasu w Dyrekcji Generalnej, koordynatorów w regionalnych dyrekcjach i osoby odpowiedzialne za realizację tych zadań w każdym nadleśnictwie.

6.2.1. DZIAŁANIA EDUKACJI LEŚNEJ

NADLEŚNICTWO USTRÓŃ

WYŚCIG DREWNIANYCH KUL

Opis: Zabawa polega na samodzielnym wybudowaniu w lesie toru, po którym puszczane są – na wyścigi – drewniane kule. Uczestnicy podzieleni są na dwie drużyny. Każda drużyna musi wybudować tor, na którym znajdzie się skocznia i co najmniej dwa zakręty. Do budowy toru uczestnicy mogą wykorzystać tylko dostępne w lesie materiały (kamienie, gałęzie, ziemię, rośliny). Po wybudowaniu torów przez dwie drużyny następuje wyścig i wygrywa zespół, którego kula wolniej pokona cały tor.

Grupa docelowa: dzieci szkolne, młodzież, dorośli.

Treści edukacyjne: obieg wody w lesie i w przyrodzie, znaczenie lasu, retencja, ochrona przeciwpowodziowa i przeciwlawinowa, martwe drewno, warstwy lasu, zrównoważona gospodarka leśna, zrównoważony rozwój,

zrównoważona konsumpcja.

Zadania edukacyjne: pokazanie roli lasów w gospodarce, ochronie przeciwpowodziowej, retencji, budowanie świadomości dotyczącej znaczenia lasów i gospodarki leśnej, pokazanie różnic w prowadzeniu gospodarki leśnej w różnych miejscach na świecie, kształtowanie pozytywnych zachowań konsumenckich, promowanie zasady 3 U: „Unikaj kupowania zbędnych rzeczy, Użyj powtórnie, Utylizuj”, promocja zrównoważonego rozwoju, rozwój umiejętności pracy w zespole.

LEŚNE IMPRESJE

Opis: Zabawa polega na ułożeniu kompozycji „leśnego obrazka/zdjęcia” w drewnianej ramce. Wszyscy uczestnicy zajęć otrzymują drewniane ramki i rozchodzą się swobodnie po lesie. W trakcie warsztatów mają za zadanie znaleźć w lesie różne rzeczy (listki, kwiaty, korę itp.) i z nich stworzyć obrazek w drewnianej ramce. Na stworzenie obrazka uczestnicy mają około 15 minut. Po wykonaniu zadania uczestnicy ustawiają się w kole i podając wykonane kompozycje kolejnej osobie wspólnie oglądają swoje prace, tworząc leśny „pokaz slajdów”.

Grupa docelowa: dzieci szkolne, młodzież, dorośli.

Treści edukacyjne: warstwy lasu, różnorodność biologiczna, strefy roślinności, zmienność osobnicza, zagrożenia lasu, wpływ człowieka na lasy.

Zadania edukacyjne: pokazanie roli lasów w zachowaniu bioróżnorodności, ochronie gatunków, uświadomienie na piękno i różnorodność przyrody, budowanie świadomości dotyczącej znaczenia lasów i gospodarki leśnej, pokazanie różnic w prowadzeniu gospodarki leśnej w różnych miejscach na świecie, kształtowanie pozytywnych postaw do przyrody i lasów, promocja zrównoważonego rozwoju.

ŚWIAT LASÓW

Opis: Uczestnicy zajęć zostają podzieleni na 6 zespołów. Każdemu zespołowi zostaje przypisany jeden z kontynentów, na którym występują lasy (Europa, Ameryka Północna, Ameryka Południowa, Azja, Afryka, Australia). Każdy zespół ma czas – około 15 min., w którym musi opisać hasłowo „swoją kontynent” w aspekcie 4 podstaw zrównoważonego rozwoju: Ekonomii, Przyrody, Społeczeństwa, Kultury oraz powiedzieć co się dzieje z lasami na danym kontynencie. Każdy zespół referuje swoje stanowisko, które jest na bieżąco komentowane przez edukatora.

Grupa docelowa: dzieci szkolne, młodzież, dorośli.

Treści edukacyjne: znaczenie lasów, zmiany klimatyczne, różnorodność biologiczna, ochrona gatunkowa, zależności ekologiczne, strefy roślinności, użytkowanie zasobów przyrodniczych, zagrożenia lasu, wpływ człowieka na lasy, konsumpcja, odpowiedzialność społeczna, zrównoważona gospodarka leśna.

Zadania edukacyjne: pokazanie roli lasów w zachowaniu bioróżnorodności, ochronie gatunków, budowanie świadomości dotyczącej znaczenia lasów i gospodarki leśnej, pokazanie różnic w prowadzeniu gospodarki leśnej w różnych miejscach na świecie, rola lasów w kształtowaniu klimatu w skali makro i mikro, kształtowanie pozytywnych postaw do przyrody i lasów, promowanie świadomej konsumpcji, promocja zrównoważonego rozwoju.

NADLEŚNICTWO KATOWICE

LEŚNA SALA EDUKACYJNA - LSE

Opis: System Multimedialny Leśnej Sali Edukacyjnej pozwala na odtwarzanie podczas zajęć różnych scenariuszy o przyrodzie Górnego Śląska, wykorzystując stałą ekspozycję umieszczoną w dioramach (przeszkłonych gablotach). Podczas scenariusza podświetlane są poszczególne eksponaty zwierząt i roślin z towarzyszącymi przy tym odgłosami. Pozwala to w ciekawy sposób poznać poszczególne zwierzęta i rośliny ekosystemu leśnego. Scenariusze przedstawiając bogactwo przyrodnicze nadleśnictwa i oprowadzają nas po salach edukacyjnych. Gra światła i dźwięku pozwala na większe skupienie uwagi na ekspozycji, wprowadza zainteresowanie a tym samym uatrakcyjnia przekaz informacyjny. W LSE można poznać przyrodę w scenariuszach „Leśny Skrzat” dla najmłodszych (przedszkola, szkoła podstawowa); „Po Śląsku” scenariusz w gwarze (szkoła podstawowa, gimnazjum, szkoły średnie, dorośli); „4 pory roku”, z muzyką poważną (szkoła podstawowa, gimnazjum, szkoły średnie, dorośli); „Przyrodniczy” (szkoła podstawowa, gimnazjum, szkoły średnie, dorośli).

System Multimedialny LSE poza stworzonymi scenariuszami pozwala na otwarzanie krótkich odgłosów przyrody szczególnie pomocnych w rozpoznawaniu zwierząt (podczas odtwarzania odgłosu światło kieruje naszą uwagę na eksponat). W taki sposób prowadzi się różnego rodzaju zagadki, quizy dopowiadając treść merytoryczną.

Leśna sala Edukacyjna przystosowana jest także dla osób niewidomych i niedowidzących. Osoby te mogą samodzielnie korzystać z klawiatur numerycznych i odsłuchać narracje o świecie przyrody polskich lasów. Znaczna część ekspozycji w LSE można dotknąć, pogłaskać, by osoby w różny sposób mogły doświadczać przyrodę (ekspozycja futer różnych zwierząt, drewniane kule różnych gatunków drzew, wypchane zwierzęta, szyszki, nasiona).

Grupa docelowa: przedszkola, dzieci szkolne, młodzież, dorośli.

Treści edukacyjne:

- pokazanie bogactwa fauny i flory śląskich lasów,
- znaczenia ekosystemu leśnego w codziennym życiu człowieka,
- zrównoważona gospodarka leśna, praca leśnika, ochrona lasu, hodowla lasu, użytkowanie lasu, gospodarka łowiecka,
- antropopresja – oddziaływanie człowieka na środowisko,
- uwrażliwienie człowieka na przyrodę.

Zadania edukacyjne:

- złożoność środowiska leśnego,
- rola lasów w codziennym życiu człowieka,
- odpowiedzialność społeczna za należyty stan środowiska.

LEŚNA ŚCIEŻKA EDUKACYJNA

Opis: Ścieżka edukacyjna to szereg tablic z informacjami dla odwiedzających. Na ścieżce można zobaczyć ekspozycję drzew i krzewów, zbiorowiska roślin wodno błotnych, warstwową budowę lasu, sukcesję naturalną, rolę leśnika w gospodarowaniu zasobami leśnymi, ochronę bioróżnorodności w lesie.

- W przystosowanym dla osób poruszających się na wózkach inwalidzkich „Ogrodzie zmysłów” można dotknąć, spróbować i powąchać wiele roślin występujących nie tylko w lesie. Pozwala to na inny, niecodzienny sposób poznawania przyrody.
- Ważnym punktem LSE jest pokazanie nieocenionej roli pszczoły miodnej dla istnienia środowiska, którego częścią jest człowiek.

W „przeszkłonym ulu” można zobaczyć zwyczaje pszczołej rodziny, a dzięki multimedialnej tablicy wysłuchać różnych ciekawostek o pszczołach. Dotykowa tablica multimedialna przekazuje słuchaczowi treści dostosowane do wieku (dzieci, dorośli) w różnych językach.

Grupa docelowa: przedszkola, dzieci szkolne, młodzież, dorośli.

NADLEŚNICTWO KOBIOR

OŚRODEK HODOWLI ŻUBRÓW I EDUKACJI LEŚNEJ

Opis: Nadleśnictwo Kobiór to jedna z większych jednostek struktury organizacyjnej w Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Katowicach. Jest gospodarzem przeważającej części lasów wchodzących w skład historycznej Puszczy Pszczyńskiej. Czynnikiem determinującym obecny stan lasów w Nadleśnictwie Kobiór jest ich położenie w zasięgu Górnośląskiego Okręgu Przemysłowego. Chociaż na przeważającej powierzchni kompleksu Lasów Pszczyńskich przyroda uległa niekorzystnym przemianom, to postępująca poprawa czystości środowiska w połączeniu z proekologiczną, wielofunkcyjną gospodarką leśną pozwoliły zachować wiele rzadkich i chronionych gatunków flory i fauny. Nadleśnictwo Kobiór szczyci się prowadzeniem najstarszej na świecie, trwającej 150 lat hodowli żubrów. Udostępnienie lasów społeczeństwu, organizowanie różnorodnych form kontaktu społeczeństwa z przyrodą, edukacja ekologiczna to zadania na stałe wpisane do harmonogramu/obowiązków pracy miejscowych edukatorów leśnych.

Dla umożliwienia szerokiego dostępu do wiedzy o największym współcześnie leśnym zwierzęciu europejskich lasów, a także o roli jaką odegrała pszczyńska hodowla żubrów w restytucji gatunku, utworzono w zabytkowej leśniczówce Ośrodek Hodowli Żubrów i Edukacji Leśnej „Pszczyńskie Żubry”.

W sąsiedztwie budynku znajduje się wiata widokowa, z perspektywą na blisko 10-hektarową zagrodę pokazową, w której podziwiać można w naturalnych warunkach stado pszczyńskich żubrów. Dookoła zagrody prowadzi ścieżka edukacyjna, na której prezentowane są różne aspekty dotyczące budowy i funkcjonowania lasu.

Ośrodek dysponuje salą wykładowo-projekcyjną na około 50 miejsc, wyposażoną w sprzęt multimedialny do prowadzenia wykładów, prelekcji i spotkań o tematyce leśno-ekologicznej oraz wystaw. Obiekt jest dostosowany dla osób niepełnosprawnych.

Główne cele edukacji leśnej:

- Upowszechnianie w społeczeństwie wiedzy o środowisku leśnym.
- Kształtowanie i promowanie proekologicznej, wielofunkcyjnej i trwale zrównoważonej gospodarki leśnej.
- Kształtowanie świadomości ekologicznej społeczeństwa w stosunku do lasu i gospodarki leśnej, a także w zakresie racjonalnego i odpowiedzialnego korzystania z wszystkich funkcji lasu.
- Wielostronna, racjonalna współpraca z organizacjami ochrony przyrody i stowarzyszeniami ekologicznymi.
- Budowanie zaufania społecznego dla działalności zawodowej leśników.

Grupa docelowa: ogół społeczeństwa, w szczególności dzieci i młodzież z placówek oświatowych, gmin, z powiatów będących w zasięgu terytorialnym nadleśnictwa, osoby indywidualne odwiedzające lasy nadleśnictwa (wypoczynek sobotnio-niedzielny, turystyka piesza, turystyka rowerowa, turyści zmotoryzowani) oraz grupy zorganizowane.

Treści przekazywane: znaczenie lasów, warstwy lasu, zmiany klimatyczne, różnorodność biologiczna, ochrona gatunkowa, zmienność osobnicza, zależności ekologiczne, użytkowanie zasobów przyrodniczych, zagrożenia lasu, wpływ człowieka na lasy, odpowiedzialność społeczna (konsumpcja - zrównoważona konsumpcja), zrównoważona gospodarka leśna.

Formy zajęć edukacyjnych: lekcje terenowe, wycieczki z przewodnikiem, lekcje w sali edukacyjnej, wystąpienia w placówkach oświatowych, konkursy, wystawy, warsztaty edukacyjne, strona internetowa.

NADLEŚNICTWO WISŁA

LEŚNY OŚRODEK EDUKACJI EKOLOGICZNEJ

Opis: Ośrodek dysponuje na parterze salą wykładowo-projekcyjną na około 50 miejsc, wyposażoną w sprzęt multimedialny do prowadzenia wykładów, prelekcji i spotkań o tematyce leśno-ekologicznej. Na pierwszym piętrze znajduje się stała ekspozycja, ukazująca florę i faunę beskidzkich lasów. Można tu z bliska zobaczyć preparaty zwierząt i modele roślin występujących na terenie lasów beskidzkich, a wszystko to wkomponowane w tło pięknych gór Beskidu Śląskiego i dostojnych świerków. Ponadto na zwiedzających czekają makiety przedstawiające historię terenu, ciekawa diorama rzeki, cały dział dotyczący form ochrony przyrody oraz zdjęcie rentgenowskie drzewa. Dla dzieci natomiast przewidziano ciekawe gry i zabawy, można spraw-

dzić, jak czuje się borsuk w swojej norze, pobawić się drewnianymi klockami, sprawdzić swoje zdolności manualne, a także posłuchać gadającego drzewa! Podziwiając dioramy można wysłuchać opisów o przedstawionych w ośrodku zwierzętach i roślinach, a także dowiedzieć się czegoś o historii Nadleśnictwa Wisła, o świerku istebniańskim, martwym drewnie i wielu innych ciekawych zagadnieniach.

Cele: Poznanie roślin i zwierząt Puszczy Karpackiej w tym gatunków chronionych; wdrażanie umiejętności korzystania z pozyskanych informacji; uświadomienie korzyści płynących z lasu; uświadomienie potrzeby i konieczności ochrony przyrody; uświadomienie konieczności segregowania odpadów; poznanie położenia, klimatu i historii puszczy; uczenie się umiejętności słuchania w skupieniu; poznanie warstwowej budowy lasu; poznanie tego, co kryje ściółka leśna i pień martwego drzewa; poznanie korzyści płynących z utrzymywania i ochrony mrowisk w lesie; poznanie mieszkańców mrowiska; rozumienie zależności między lasem i jego mieszkańcami a człowiekiem; wdrażanie umiejętności rozpoznawania i nazywania poznanych zwierząt i roślin; właściwe posługiwanie się pojęciami: np. runo, podszyt, wysokie drzewa, ściółka, znajomość zajęć i sztuki regionalnej.

Przedsiębiorstwo leśne Ipoly Erdő znajduje się w powiecie nowogrodzkim a po części na północy powiatu Budapeszt. Jest to największe przedsiębiorstwo leśne, które zarządza lasami państwowymi w górach Cserhát i Börzsöny o powierzchni prawie 64 tysięcy hektarów. Oprócz celów gospodarczych, duże znaczenie ma rozwój sektora pożytku publicznego i ogólnospołecznych funkcji lasów, obsługiwanych przez leśne ośrodki edukacyjne, place zabaw, szkoły leśne, ścieżki leśne, ośrodki rekreacyjne, funkcjonowanie i rozwój kolejek leśnych. Ważne są również: odnowa źródeł, znakowanie szlaków i budowanie zakwaterowań turystycznych.

Szkoły leśne prowadzone są przez przedsiębiorstwa leśne i oferują program całoroczny dostosowany do pór roku. Realizowanie programów szkół leśnych skoncentrowane jest podczas roku szkolnego według wymagań i możliwości w 3 - 5 dniowych sesjach. Zajęcia organizowane są do południa i popołudniu, wyjątkowo wieczorem. Poza programem kilkudniowych akcji edukacyjnych i tradycyjnych 1 - 2 dniowych wycieczkach klasowych proponujemy także zajęcia tematyczne. Dzięki położeniu geograficznemu naszych leśnych szkół dostępne są one węgierskim jak i zagranicznym szkołom, przede wszystkim słowackim z językiem węgierskim. Realizatorami zajęć są zarządy lasu, myśliwi, pedagodzy leśni, rzemieślnicy ludowi tak, aby każdy przekazał dzieciom to, co najlepsze ze swojej dziedziny.

Prezentowane gry i zabawy przeprowadzane są w zakresie terytorialnym zarządu leśnego Kemence w szkole leśnej nazwanej od nazwiska jednego z mieszkańców wioski Hriňova. Był nim założyciel muzeum lokalnego, kierownik biblioteki i ośrodka kultury miejscowości Kamence - Pál Domszky (1903-1974). Pracował też w dziale księgowym i jako kierownik magazynu drewna, a także w ośrodku rekreacyjnym Katalinpuszta, znajdującym się na terytorium Przedsiębiorstwa leśnego Vác.

6.3.1. DZIAŁANIA EDUKACJI LEŚNEJ

GRA POWITALNA – WITAJ W BÖRZSÖNYI!

Opis: Uczestnicy stoją w kręgu, jedna osoba stoi poza kręgiem i biegnie dookoła. Edukator wybiera jedną osobę z kręgu i dotyka jego ramienia. Wyznaczony w ten sposób uczestnik zabawy odwraca się do drugiej osoby, chwytają się za ręce i witają słowami „Witaj w Börzsönyi!”. Następnie osoba, która stała poza kręgiem biegnie w prawą stronę dookoła utworzonego przez uczestników kręgu a druga osoba biegnie w przeciwnym kierunku, aż się spotykają w tym samym punkcie, z którego startowały. Uczestnik, który wróci na wolne miejsce w kręgu jako drugi, wybiera sobie kolejną osobę, z którą będzie konkurować w biegu. Gra kończy w momencie, aż wszystkie dzieci się zamienią. W przypadku, gdy którejś osobie nie uda się nawet po 2 - 3 kołach wrócić na wolne miejsce w kręgu, porowadzący grę może zaproponować wymianę gracza. Grę można dowolnie modyfikować np. tekstem powitania lub zmienić nazwę miasta. Uczestnictwo w zabawie może nauczyć też szybkiego zapamiętywania imion uczestników. Kiedy wybieramy osobę do kolejnego biegu możemy pytać na głos o imię kolejnego uczestnika gry jak i przypominać imiona wcześniejszych uczestników zabawy.

Grupa docelowa: wszystkie grupy wiekowe.

Słowa kluczowe: zapoznanie się, nazwy lokalne, nazwy miejscowości.

Cele: Wspólna integracja grupy, zapamiętywanie ważnych nazw miejscowości związanych z terenem, na którym prowadzone są zajęcia edukacyjne.

FORMOWANIE GRUPY – DZIEWCZYNY JAKO ZBIERACZKI „GALASÓWEK”

Opis: Spomiędzy dzieci wybieramy 3 dziewczyny, które będą zbieraczkami galasówek (galasówka dębiana). Każda z dziewczyn otrzymuje woreczek i zbiera galasówki. Każda z nich zbiera osobno. Reszta dzieci czeka z rękami za plecami na edukatora, który podaje dzieciom galasówki, aby mogły je dotykiem rozpoznać. Zadaniem dzieci jest rozpoznanie galasówek i zanieśenie ich do odpowied-

niego woreczka. Zadaniem dziewczyn – zbieraczek jest sprawdzenie galasówek. Ta gra służy do podziału dzieci na grupy i zweryfikowanie ich wiedzy podczas zabawy.

Narzędzia: ilość galasówek odpowiadająca ilości dzieci w grupie (dębianki, galasówki świerku, woreczki).

Grupa docelowa: 6 - 10 letnie dzieci.

Słowa kluczowe: dębianka, galasówki żółodziówka, galasówki świerku.

Cele: Integracja dzieci w grupach, weryfikacja zdobytej na warsztatach wiedzy poprzez wspólne zabawy uczestników warsztatów.

CO TRZYMAM W RĘKU?

Opis: Dzieci siedzą w kręgu a ręce trzymają za plecami. Edukator wyjmując z dużego worka przedmioty z drewna i podaje je dzieciom. Dzieci z zamkniętymi oczami za pomocą dotyku odgadują przedmioty. Rozpoznane przedmioty układają w kręgu na obrusie. Charakterystyczne przedmioty użytkowe: łyżka drewniana, pojemnik na sól, drewniana bransoletka, spinka do włosów, koszyk, pałeczki do jedzenia, pałka baseballowa, półka przyprawowa, pałeczki perkusyjne, drewniane dziecięce zabawki, linijka drewniana, ołówek, pudełko drewniane, pałeczki do produkcji tradycyjnego makaronu węgierskiego – ślimaków i drewniane formy do piernika. Przedmioty można grupować pod różnym kątem: rodzaj drewna, przeznaczenie. Edukator podczas zabawy można opowiedzieć o drewnie, z którego wykonane są przedmioty wykorzystane w zabawie.

Grupa docelowa: 6 - 12 letnie dzieci.

Słowa kluczowe: buk, dąb, brzoza, rzeźbiarz, stolarz, kołodziej, produkcja drewna, drewno twarde, drewno miękkie, struktura drewna.

Cele: Poznajemy szeroki zakres wykorzystania drewna i jego znaczenie. Możemy przypomnieć już zapoznane rzemiosła ludowe w formie zabawy. W tę zabawę można grać przed odwiedzeniem rzeźbiarza.

WODY I ICH PREZENTACJA NA MAPIE (BÖRZSÖNY)

Opis: Wzgórze Börzsöny jest bogate w strumienie i źródła. Dzieci utrwalają sobie sposób prezentowania wód powierzchniowych na mapie, a następnie dzielą się na grupy po 4 - 6 uczestników. Każda z grup otrzymuje mapę turystyczną Börzsöny z zaznaczonymi ważnymi strumieniami wzdłuż szlaków turystycznych oraz karteczki, na których wypisane zostały poszczególne sylaby nazw źródeł i strumieni. Zadaniem dzieci jest posortowanie karteczek z sylabami i odnalezienie strumyków i źródeł za pomocą mapy.

Narzędzia: mapa turystyczna Börzsöny (minimalnie 5 sztuk), karteczki z sylabami.

Słowa kluczowe: źródła, strumienie, wody, mapa turystyczna, prezentowanie na mapie, legenda.

Cele: zapoznanie się z mapą pod nadzorem edukatora, zapoznanie się ze sposobami znakowania systemu wód powierzchniowych, systemu znakowania map turystycznych.

ŻOŁĘDZIE DĘBU - GRA SŁÓW.

Opis: Edukator przygotowuje potrzebne literki na żołądkach w taki sposób, aby można było z literki ułożyć słowa związane z lasem. Literki piszemy flamastrami spirytusowymi na dwóch przeciwległych stronach tak, aby literki było ciągle widoczne.

Wszystkie żołądki wkładamy do woreczka. Dzieci dzielimy na dwie grupy, które na przemian losują żołądki z literkami. Każda z grup ma za zadanie ułożyć jakieś słowo związane z lasem np. nazwa drzewa, nazwa zwierzęcia itd. Przedstawiciel grupy czyta na głos utworzone słowo (np. lis) i opowiada o nim.

Narzędzia: około 40 sztuk żołądki, flamastry spirytusowe, woreczek, do którego zmieszczą się wszystkie żołądki.

Grupa docelowa: 7 - 12 letnie dzieci.

Słowa kluczowe: żółędzie, słotwórstwo.

Cele: Sprawdzenie wiedzy dzieci o lesie i jego mieszkańcach.

LEGENDY

Opis: Poszczególne miejsca w kraju związane są z lokalnymi legendami, baśniami, które przedstawiają słuchaczowi, czytelnikowi bogactwo natury (jaskinie, źródła, formacje skalne, ruiny zamku, nazwy roślin itd.) i przybliżają dzieciom i dorosłym ich baśniowe pochodzenie. Do prezentowania legend przygotujemy ilustracje, figurki. Tworzymy przestrzeń do połączenia dramatycznych i pedagogicznych praktyk. Przy dobrej pogodzie możemy zrealizować spektakl w terenie.

Narzędzia: legendy, rysunek, tektura, farby, kredki, kleje w sztyfcie, patyczki drewniane.

Oto kilka opracowanych przykładów:

Bársony István: Kamienie ognia (zagadnienie: tworzenie źródeł), Opowieści ludowe, baśnie, legendy i mity z okolicy Mosonmegye. Ruff Andor Magyaróvár, 1938 (zagadnienie: melioracje - drenaż).

Grupa docelowa: 5 - 12 letnie dzieci.

Słowa kluczowe: legendy, opowieści, baśnie, rzeczywistość, fikcja, pedagogika dramatyczna.

Cele: Rozwijanie fantazji dzieci poprzez zapoznanie z lokalnymi legendami, pobudzenie wyobraźni.

PRZYGOTOWANIE ATRAMENTU Z GALASÓWEK

Opis: W Börzsönyi znajdują się też galasówki *Andricus kollari* (tzw. węgierskie lub austriackie), które nadają się do produkcji atramentu. Edukator opowiada dzieciom, które owady niszczą dęby, na których potem powstają galasówki (sposób życia, klasyfikacja szkodnika, struktura galasówki, mechanizm obronny rośliny itp.). Na podstawie starych przepisów edukator pokazuje jak wyprodukować atrament z galasówek. Zapoznanie dzieci z pomiarami objętości i jednostkami miary. Atrament uczestnicy przygotowują

pod opieką edukatora, potem za pomocą specjalnego pióra uczestnicy naśladową i przerysowują stare wzory tak, jak w średniowieczu robili to mnisi. Zadaniem uczestników warsztatów jest przygotowanie „Modlitwy lasu”. Przepis do produkcji atramentu: za pomocą młotka lub moździerza należy zmiażdżyć 3 – 4 galasówki, galasówki należy zalać 2l wody, po zagotowaniu lub po 24 godzinach odstawienia należy przefiltrować płyn przez filtr lub miękką szmatkę i należy dodać siarczanu. Mieszkankę należy zagęścić gumą arabską, otrzymując w ten sposób atrament gotowy do użycia.

Narzędzia: galasówki, młotek, moździerz, sitko, woda, siarczan ($\text{FeSO}_4 + 7 \text{H}_2\text{O}$), guma arabska (soki roślinne z *Acacie senegal* lub *Acacie seyal*), trzcina, papier.

Grupa docelowa: 7 - 12 letnie dzieci.

Słowa kluczowe: galasówki, dąb letni, taniny ceru, pisma.

Cele: Zwrócenie uwagi na szkodniki występujące w lasach, integracja grupy uczestniczącej w warsztatach, poznanie sposobu wyrabiania atramentu.

„CUDOWNE JAGODY”

Opis: W lasach, w których można zaobserwować dużą ilość odchodów (przede wszystkim odchody jelenia, sarny, muflonów), przygotowujemy dla uczestników warsztatów edukacyjnych specjalne słodczyce „jagody”, które kształtem i kolorem przypominają odchody zwierząt. „Jagody” przygotowujemy z fałszywego marcepanu i posypujemy je kakaem. Edukator opowiada w jaki sposób po odchodach można rozróżnić płęć. Jeleń ma odchody w kształcie podłużnych rolek, u góry spiczastych, a w dolnej części wgniecionych.

Składniki: 50 dkg pomielonych ciastek, 25 dkg margaryny, 30 ml aromatu migdałowego, trochę wody i proszek kakao na posypkę.

Grupa docelowa: każda grupa wiekowa.

Słowa kluczowe: odchody.

Cele: Rozpoznawanie zwierząt po odchodach.

6.4 LESY ČESKÉ REPUBLIKY, S.P. LS BUCHLOVICE

Działalność leśna koncentruje się na postrzeganiu lasu wszystkimi zmysłami i przedstawieniu prawdziwych informacji o lesie i gospodarce leśnej. Edukator leśny musi mieć wykształcenie leśne i musi ukończyć tygodniowy kurs edukacji leśnej w szkole średniej w Hranicach. Zajęcia w dużej mierze odbywają się bezpośrednio w lesie. Temat edukacji leśnej i punktem wyjściowym jest Muzeum Lesnictwa i Myślistwa Buchlov. Ważnym narzędziem edukatora jest tzw. plecak edukatora, w którym znajdują się pomoce naukowe niezbędne w zajęciach, takie jak na przykład papier i kredki, obrazki (zwierzęta, ptaki, owady itp.), lina, klamerki do bielizny, taśma klejąca z flamastrem, chusta, urządzenia do pomiaru drewna. Warto zabrać ze sobą apteczkę. Na zakończenie zajęć edukacyjnych dzieci zabierają z sobą wyprodukowane przedmioty (o ile w programie znajduje się takie zajęcie) i drobne materiały prezentacyjne z logiem firmowym wyprodukowane z drewna, lub z motywem lasu i zwierząt.

Na początku zajęć edukacyjnych następuje powitanie uczestników i wzajemne prezentacja (uczestnicy i edukator mówią do siebie po imieniu). Każdy z uczestników otrzymuje tabliczkę z imieniem (papierowa taśma klejąca). W przypadku większej grupy konieczna jest współpraca 2 - 4 edukatorów (odpowiednia grupa to 10 dzieci). Realizują oni z dziećmi poszczególne działania edukacyjne według wcześniej przygotowanego zarysu. Edukacja leśna skupia uwagę na hodowli lasu, ochronie lasu, myślistwie i ochronie przyrody.

W ramach zajęć edukacji leśnej wykorzystywana jest ścieżka edukacyjna w okolicach Buchlova, na której znajdują się drewniane rzeźby zwierząt o naturalnej wielkości. Zajęcia terenowe prowadzone na ścieżce edukacyjnej koncentrują się na polowaniu i leśnictwie. Podczas warsztatów edukator prowadzi różnego rodzaju zabawy. Pedagog leśny opowiada dzieciom o historii regionu Buchlovice (zamek Buchlov, kapliczka św. Barbary).

Na temat ochrony przyrody odbywają się zajęcia w pobliskim rezerwacie przyrody „Goła górka“. W ramach zajęć tłumaczone są dzieciom prawa natury, uwaga skupia się na roślinach, drzewach i zwierzętach.

W ramach edukowania społeczeństwa prowadzone są również zajęcia w „Muzeum leśnictwa i myślistwa Buchlov“. Koncentrują się one głównie na ekosystemie lasu i gospodarce leśnej. Do dyspozycji w czasie warsztatów jest sprzęt audiowizualny do wyświetlania filmów, zdjęć, odgłosów lasu. W muzeum znajduje się historyczne biuro leśnika z eksponatami z ubiegłego wieku, eksponatami zwierząt i działającymi replikami broni. Wiedzę na temat rodzimych drzew, dzieci zdobywają w arboretum drzew owocowych i leśnych.

Aby jeszcze więcej dowiedzieć się o otaczającej nas przyrodzie często zapraszamy uczestników warsztatów do zwiedzania ekspozycji ryb słodkowodnych w miejscowości Modrá. Ryby można obserwować w tunelu podwodnym, w akwarium i na zewnątrz w przylegających do obiektu stawach. Niedaleko znajduje się także areał „Archeoskansen Modrá“ w którym uczestnicy warsztatów podziwiają i zwiedzają obiekty historyczne z okresu Wielkiej Morawy (Pałac Książęcy, kościół, warsztaty, domy, wieża widokowa, wał itp.).

6.4.1 DZIAŁANIA EDUKACJI LEŚNEJ

JAK ROŚNIE LAS – PRZERZEDZANIE DRZEW

Opis: grupa dzieci (preferowana większa liczba dzieci). W wyznaczonym miejscu edukator opisuje jak rosną drzewa, pokazuje i wyjaśnia przerzedzanie.

Grupa docelowa: dzieci w wieku od 5 - 10 lat.

Słowa kluczowe: jak rośnie las, przerzedzanie.

Cel edukacyjny: wykorzystywanie drewna, produkty z drewna.

Zajęcia: Wszystkie dzieci przykucną blisko siebie i udają sadzonki w szkółce leśnej. Pedagog leśny tłumaczy dzieciom, że drzewka już wyrosły i wtedy dzieci wstają (w ten sposób powstają młodnik. Las

rośnie dalej, dzieci kładą sobie ręce na biodra – drzewka się rozciągają i mają mało miejsca. Edukator zaczyna przerzedzać las (udając wycinkę drzew np. piłą łańcuchową) w ten sposób niektóre dzieci muszą niestety

odejść z zabawy. Pedagog leśny tłumaczy im jednocześnie, że ścięte drzewa mogą być użyteczne na przykład jako choinki. Reszta dzieci dalej rozciąga ręce – rosną i znów jest mało miejsca. Zaczyna się kolejne przerzedzanie – te drzewa mogą posłużyć jako opał lub są wykorzystywane do produkcji papieru. Ostatecznie w lesie pozostają tylko piękne, silne i zdrowe drzewa. Dzieci uświadamiają sobie procesy zachodzące w lesie i zastanawiają się nad tym, które z otaczających nas przedmiotów wyprodukowane są z drewna.

WYWIAD Z DRZEWEM

Opis: podczas leśnego spaceru wskazujemy duże drzewo (na przykład pomnik przyrody), u którego stóp spotykamy się, pedagog leśny odpowiada na pytania.

Grupa docelowa: dzieci od 7 - 12 lat (też starsze).

Słowa kluczowe: jak rośnie drzewo.

Cel edukacyjny: fantazja, wyobraźnia, wykorzystanie drewna.

Zajęcia: Edukator stoi plecami do dużego drzewa, a dzieci ustawiają się dookoła niego. Pedagog leśny przedstawi się jako to drzewo (buk, świerk, sosna itp.) i zaprasza dzieci, aby zadawały pytania dotyczące tego konkretnego drzewa, np. Ile ma lat? Co można z jego drewna wyprodukować? Jakie szkodniki go napadają? itp. Jeśli pedagog leśny zauważy, że nie ma już pytań, może dzieciom opowiedzieć „życiorys drzewa“.

POSZUKIWANIE W LESIE

Opis: dzieci poszukują w lesie produktów naturalnych na podstawie wytycznych edukatora.

Grupa docelowa: dzieci od 7 – 15 lat.

Słowa kluczowe: przyroda ożywiona i nieożywiona.

Cel edukacyjny: dyskusja o lesie, na temat lasu i ludzi.

Zajęcia: Edukator przedstawia wskazówki, wg których uczestnicy warsztatów muszą szukać różnych przedmiotów w lesie (należy przygotować długą listę zadań, aby sprawdzić, ile z zadań udało się dzieciom wykonać). Każde dziecko wykonuje zadanie samodzielnie. Przedmioty, których można szukać w lesie: pióro z ptaka, liście dębu, żołędzie, liście bukowe, orzeszek bukowy, kawałek kory, szyszka świerku, muszla ślimaka, korzeń, kość, trzy różne nasionka, jeden ładny kamień, obgryziony liść, twarde przedmioty, miękkie przedmioty, coś co pachnie, coś co śmierdzi... Po zakończeniu zabawy edukator podejmuje dyskusję z dziećmi dotyczącą wykonywanych zadań oraz na tematy związane z lasem i ekosystemu lasu.

ZGADNIJ, KIM JESTEM

Opis: dzieci na podstawie pytań zdobywają wiedzę o zwierzętach, w tym ptakach.

Grupa docelowa: dzieci w wieku od 6 - 14 lat.

Słowa kluczowe: zwierzęta leśne, ptaki.

Cel edukacyjny: poszerzenie wiedzy na temat zwierząt (ptaków).

Zajęcia: Edukator przygotowuje zestaw obrazków (zwierzęta, ptaki leśne) i dzieli dzieci na grupy po 4 – 7 osób. Jeden z uczestników zabawy z każdej grupy otrzymuje od edukatora obrazek przypięty na plecach, którego nie może wcześniej zobaczyć. Następnie udaje się on do swojej grupy i musi zgadywać, kim jest. Obrazek pokazuje też osobom w swojej grupie. Uczestnik mający brażek zadaje pytania, na które można odpowiadać tylko „tak“ lub „nie“. Pytania zadaje osobom ze swojej grupy w taki sposób, aby pomogły mu w odgadnięciu zwierzęcia przyczepionego na obrazku na plecach. Kiedy dziecko zgadnie zwierzę, uczestnicy w grupie zamieniają się, aż do momentu gdy wszyscy w grupie wezmą udział w zabawie.

WSPÓLNE POLOWANIE

Opis: Dzieci zapoznają się z tradycjami polowania i etapami polowania (wspólnego polowania).

Grupa docelowa: dzieci do 12 lat (większa grupa).

Słowa kluczowe: zwierzyna łowna, szkody wyrządzone przez zwierzynę łowną, polowanie, pies myśliwski.

Cel edukacyjny: pokaz wspólnego polowania na zwierzynę łowną, tradycje polowania.

Zajęcia: Edukator leśny najpierw koloruje sprejem (kolorem czerwonym) grunt, roślinność – imitując strzelanie i pofarbowanie zwierzyny po ranie (ok. 100 m). Następnie tłumaczy dzieciom zasady wspólnego polowania i zabawy. Dzieci podzielone są na dwie grupy (1/3 naganiacze, 2/3 myśliwi). Myśliwi udają, że mają broń (gałąź drzewa, którą sobie sami znajdują) a potem idą do lasu wraz z edukatorem i stają na swoich stanowiskach (na przykład wzdłuż drogi leśnej). Drugi pedagog zamyka drogę z naganiaczami a po sygnale wyruszają w odpowiednim kierunku odstraszać zwierzynę. Trzeci edukatorów leśnych, przebrany za zwierzynę rusza w kierunku myśliwych (w odpowiednim kierunku i po wyznaczonej na czerwono trasie), na końcu trasy kładzie się na ziemi. Kierownik naganiaczy (pedagog leśny) wyrusza z naganiaczami po wyznaczonej trasie szukać zwierzyny. Dołączają do nich myśliwi. Po odnalezieniu oddają hołd upolowanej zwierzynie. Na koniec zabawy odbywa się dyskusja z dziećmi na temat polowania na zwierzynę i szkód wyrządzonych przez zwierzynę.

PAMIĘCIÓWKA LEŚNA

Opis: Zwiedzanie lasu formą poszukiwania materiałów naturalnych.

Grupa docelowa: dzieci do 10 lat.

Słowa kluczowe: produkty naturalne.

Cel edukacyjny: uświadomienie sobie, co rośnie w lesie i w jaki sposób może być coś pożyteczne dla środowiska leśnego.

Zajęcia: dzieci dzielimy na mniejsze grupy po 3 – 5 osób. Edukator przygotowuje około 10 produktów naturalnych i kładzie je na równej powierzchni. Produkty pokazuje dzieciom przez około 20-30 sekund, a potem je zakrywa. Dzieci pracując w grupach szukają podobnych produktów naturalnych po okolicy. Po około 20 minutach edukator zwołuje dzieci celem oceny znalezionych przez uczestników przedmiotów.

ŁOWIECTWO

Opis: Dzieci starają się zachowywać bardzo cicho.

Grupa docelowa: dzieci do 12 lat.

Słowa kluczowe: percepcja słuchowa, uwaga, łowiectwo.

Cel edukacyjny: percepcja słuchowa, taktyka polowania, uwarunkowania dobrego słuchu.

Zajęcia: Edukator leśny znajduje w lesie miejsce z różnorodną glebą, powierzchnią, terenem (zabawa jest ciekawsza, kiedy teren jest bardziej zróżnicowany). Grupa robi duże koło. Po środku stoi (siedzi) jedno dziecko z zawiązanymi oczami (uosabia jelenia nocą). Inni uczestnicy udają rysie. Kiedy prowadzący da znak, rysie starają się po cichu zbliżyć do jelenia. Jeśli jeleni usłyszy któregoś z rysia i wskaże palcem w tym kierunku to ryś odpada z gry. Ten ryś, który upoluje jelenia (dotknięciem), w kolejnej zabawie zamienia się rolą. Zabawę można kilkakrotniepowtarzać, aż do momentu kiedy każdy z uczestników wcieli się w rolę jelenia.

POMIAR DRZEW

Opis: Określenie objętości drzew i ich wieku.

Grupa docelowa: dzieci od 10 – 15 lat.

Słowa kluczowe: matematyka, cechy taksacyjne.

Cel edukacyjny: obliczanie objętości drzew, ewentualnie drzewostanu.

Zajęcia: Pedagog leśny wyjaśnia cechy taksacyjne (wysokość, pierśnica, objętość drzew, wiek drzewostanu). Uczestnicy warsztatów zostają podzieleni na grupy po 2 – 4 osoby. Każda z grup ma przypisane zadanie pomiaru drzew (różnemiary). Aby zmierzyć wysokość drzew, dzieci wykorzystają po-

dobieństwa trójkątów – (trójkąty dostarczy edukator lub dzieci same sobie zrobią trójkąt z papieru A4 – trójkąt równoboczny. Do pomiaru pierśnicy drzewa dzieci wykorzystują linę, ewentualnie średnicomierz (otrzymują od pedagoga leśnego). Dzieci określą objętość drzewa przy użyciu tabel leśnych. Przy określeniu wieku drzewostanu pedagog leśny nie wskazuje metody, po czym pyta dzieci o wybraną metodę pomiaru (u młodych roślin iglastych można wiek określić liczeniem okółków, jeśli w lesie znajduje się pień, to dzieci mogą policzyć słoje drzew. Edukator pokazuje dzieciom mapę drzewostanu, na przykładzie której tłumaczy różnicowanie kolorów poszczególnych drzewostanów. Zajęcie można prowadzić z użyciem leżących drzew (drewno z wyrębu). Na sam koniec pedagog leśny wyjaśnia znaczenie pomiaru drzew stojących oraz w jaki sposób określa się objętość drewna z wyrębu.

Az Európai Unión belüli ún. visegrádi csoportban egyre több diák és tanár keresi a lehetőséget az erdészeteknél, hogy az oktatás terén hatékonyan működjenek együtt. A tapasztalatokat megosztva nagyon hamar kiderült, hogy az erdőgazdaságok erdőpedagógia tevékenységének minőségi növelését a legjobb gyakorlatok megosztása segíti elő.

Az erdőpedagógia:

- alapja az erdei ökoszisztémák ismerete és a fenntartható erdőgazdálkodás,
- a fenntartható fejlődés koncepcióját az európai erdőgazdálkodás és az erdei termékek példáján mutatja be,
- magába foglalja a fenntartható fejlődés társadalmi, ökológiai és gazdasági lehetőségeit,
- igyekszik az ember és környezete közötti jó kapcsolat kialakítására,
- figyelembe veszi az adott rendszer vagy folyamat tulajdonságait és viszonyait, úgy, hogy szem előtt tartja azok együttes, globális hatását,
- bemutatja az ember és környezete közötti kölcsönhatásokat globális, regionális és helyi szinten,
- kapcsolódik a fenntartható fejlődés oktatásához,
- együttműködik az egyes oktatási intézményekkel (iskolák, egyetemek pedagógusai, tanítói, oktatói)
- együttműködik olyan partnerekkel, akik a környezeti nevelés és a fenntartható fejlődés érdekében iskolán kívüli formában tevékenykednek (pl. nemzeti parkok)
- cselekvő együttműködést igényel pedagógiai módszereiben,
- előnyben részesíti az erdőt, mint egészséges és ideális tanulási helyszín alkalmazását az új ismeretek átadására,
- magában foglalja a természettudományok és a kulturális örökség bemutatását.

Az erdőpedagógia több részből álló folyamat, mely az alábbi ismereteket, képességeket és hatásokat segíti elő:

1. a természettel való találkozás öröme és a természetben kellemesen eltöltött idővel,
2. a természet megfigyelésével tapasztalatszerzés képességének elsajátítása,
3. olyan ismeretek és motiváció kialakítása, amelyek segítségével a környezetre mért hatások is figyelembe vehetők,
4. ember és természet közötti ökológiai kapcsolatok megértésének képessége,
5. az ember természetben betöltött szerepének ismerete,
6. a mindennapi életért és jövőért felelősség kialakítása.

A környezeti nevelés céljai és hozzáadott értékei:

- Értékközvetítés: a természet iránti tisztelet révén, mely figyelembe veszi az élőlényekkel való együttélést, a velük szemben támasztott felelősséget az egyes generációk közötti különbségek és a rövid és hosszú távú gondolkodás figyelembe vételével
- Formálás: képzelet és alkotóvágy fejlesztése, tevékenységformák összehangolása, tudományokat átfogó gondolkodási mód alakítása, kíváncsiság ébresztése, összpontosítás, követendő magatartás kialakítása
- Kínálat: tudományok felfedezésére a természet adta és biológiailag változatos oktatóterekben
- Ösztönzés hatékony érveléshez: saját álláspontok érvényesítéséhez, értékrend kialakításhoz és mindennapi döntéshozatalhoz.

Társadalmi és gazdasági célok:

- a tartamos (fenntartható) erdőgazdálkodás előnyeinek bemutatása, az erdő nemzetgazdaságban betöl-

- tött szerepének fontosságával (a társadalom számára nyújtott előnyei, munkahelyteremtés),
- hozzáadott értékeivel a vidék fejlesztésének elősegítése (munkahelyteremtés, idegenforgalom, jövedelemszerzés),
 - vidék és városok közötti tudás cseréjének elősegítése,
 - helyi szinten javítani a környezet állapotát a fa, mint megújuló energiaforrás felhasználásával (melynek további célja a nyilvánosság egyetértésének elnyerése az erdőgazdálkodáshoz).

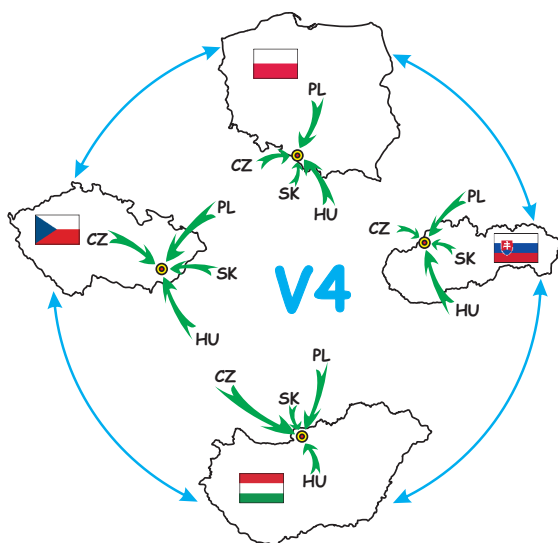
Az erdővel, erdőgazdálkodással és erdőpedagógiával kapcsolatos célok:

- tudatos erdőgazdálkodás az erdők funkcióinak összehangolásával, mely a klímaváltozás ellen folytatott tevékenységekben is megjelenik (veszélyek és lehetőségek),
- többcélú erdőgazdálkodás támogatása, mely csökkenti a fenyegetettség net és veszélyeztetettséget (ivóvízkészlet, energia, biológiai változatosság, talajvédelem, erózió),
- összhang megteremtése az erdőgazdálkodás és az erdők közjóléti szerepe között.

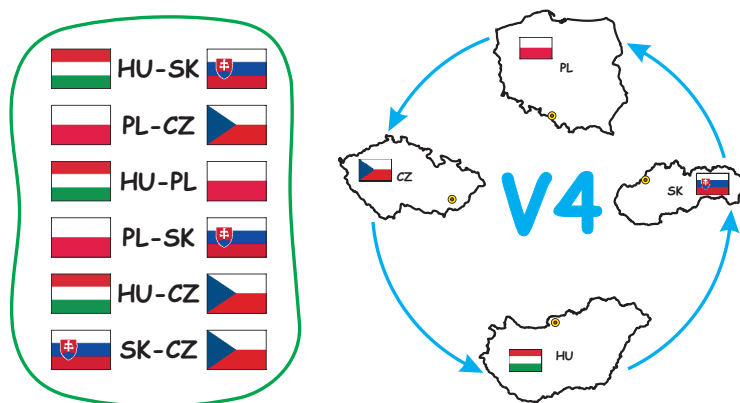
8 CSEREKIRÁNDULÁSOK SZERVEZÉSE A V4 ORSZÁGAI KÖZÖTT

A visegrádi gyermekek cserekirándulásainak megszervezése összetett szervezést és szervező csapatot igényel nemzetközi szinten. A visegrádi országok jó minőségű közúti infrastruktúrával rendelkeznek, és ennek köszönhetően mindenféle lehetőséggel lehet számolni a programok szervezésekor a résztvevők utaztatása során. A cserekirándulásokra két féle javaslat született, melyek ugyanazt a hatást tudják kifejteni a visegrádi országok között útra kelő gyermekek számára:

1. a visegrádi országok gyermekeinek közös tartózkodása egy kiválasztott visegrádi országban
2. az egyik visegrádi országhoz tartozó gyermekcsoport utazása egy másik (vendéglátó) visegrádi országba

1. ábra A visegrádi országok gyermekeinek közös tartózkodása egy kiválasztott visegrádi országban

2. ábra Az egyik visegrádi országhoz tartozó gyermekcsoport utazása egy másik (vendéglátó) visegrádi országba

Az első esetben az a cél, hogy visegrádi országok gyermekei együtt érkeznek egy helyszínre, és minden ország fogad így vegyes nemzetiségű csoportokat. A második lehetőség szorosabb kapcsolat kialakítását segíti elő, mivel csak két ország gyermekei (vendéglátó és vendég ország) vannak együtt. A lehetőségeket a fenti ábrákon szemléltetjük.

A következő fejezetek ismertetik az egyes a projektben résztvevő országok erdőpedagógiai tevékenységét. A bemutatott módszerek a cserekirándulások programjában is szerepelnek majd. Az egyes tevékenységek úgy lettek kiválasztva, hogy a lehető legjobban mutassák be az adott ország jellegzetességeit, és olyan oktatási célokat tartalmazzanak, melyek végeredményeképpen az erdőt és környezetet pozitívan érzékeljük és olyan pótolhatatlan ajándékot tartunk a kezünkben, melyet

*„nem szüleinktől és nagyszüleinktől örököltünk, hanem gyermekeinktől
és unokáinktól kaptunk kölcsön”.*

9.1 SZLOVÁK ÁLLAMI ERDŐGAZDASÁG, TRENCSENI ERDÉSZETI IGAZGATÓSÁG

Antonstál különleges rendeltetésű erdőpedagógia és egyéb szabadidős programok megvalósítására alkalmas létesítmény, amely csendes, zavartalan környezetben található a szlovák-cseh határ közelében. Ideális lehetőségeket nyújt az erdő, az erdészek munkájának és az erdei tevékenységek bemutatására, legyen szó bármely erdőt látogató korosztályról.

A „**Magtól a székig**” elnevezésű program négy tematikus része az erdőben megfigyelhető törvényszerűségeket, az erdész mindennapi munkáját, az erdei környezet emberre való hatásait mutatja be a résztvevőknek.

1. A MAGOCSKA A KEZDET (MI VOLT HAMARABB, A MAG VAGY A FA?)

Ennek a tematikus feladatnak az a célja, hogy ráeszmélhessünk: erdőink nem csak idős fákból állnak. A program a szálláshely közvetlen közelében kezdődik, az erdei kirándulást játékok színesítik (erdei talizmán, erdei biocönózis). A figyelmünket a különböző korosztályú erdőkre összpontosítjuk, a fiatalosoktól egészen a vágásterületekig. Bemutatjuk a gyerekeknek a magról nőő csemetét és a fiatal erdőrészeket, amelyek olyan magasak, mint a gyerekek és a felnőttek. Évszaktól függően csemetét is keresünk. A szálláshelyen a gyerekeknek lehetőségük van saját maggyűjtemény összeállítására.

2. FIATAL ERDŐRÉSZEK (AMIT IFJÚ KORODBAN MEGTANULSZ...)

A feladat az, hogy tudatosítsuk: a fiatal erdőrészeket fejszével kell „nevelni”. A program erdei kirándulással kezdjük, ahol a figyelmet a fiatal erdőrészekre fordítjuk, majd vak karavánnal, fészkek megfigyelésével, a fák magasságának, átmérőjének és egymás közti távolságának mérésével folytatjuk. Megfigyeljük a fák koronáit, elmagyarázzuk, hogy mi a szerepe a fénynek a fák egészségi állapotának és a lomb alatti szintek élővilágának befolyásolásában. Elmagyarázzuk a gyerekeknek, hogy hogyan lehet az alsóbb szintekre szorult fákat is hasznosítani a gyérítések után, hogy papír és bútorgyártásra alkalmas nyersanyag lehessen belőlük.

3. AZ ÉRETT ERDŐ (AKI FÉL, AZ NE MENJEN ERDŐBE!)

Az erdő nem csak fákból áll. A figyelem most az idős fákra összpontosul az alábbi játékok segítségével: találd meg a fát, famagasság, átmérő, fák közötti távolság mérése. A kapott eredményeket összehasonlítjuk az előző napikkal. A gyerekek megfigyelhetik az erdőben élő állatokat és növényeket, az egyes fajok stratégiáit. A szálláson a gyerekek feladatlapokat töltenek ki növényekről és gombákról.

4. ERDŐFELÚJÍTÁS (ÉS MOST MEGINT AZ ELEJÉN VAGYUNK)

A fő mondanivalója a programnak a folyamatosság fogalmának megismertetése. A lombok közé nézve elmagyarázzuk a gyerekeknek, hogy hogyan függnek a termékeny maghozó évek a fénytől. Továbbá megismertetjük a gyerekekkel, miért is előnyösebb a természetes felújítás az erdőültetéssel szemben. Rámutatunk arra, hogy milyen az, amikor természetes úton keletkeznek az erdei ökoszisztémák. A különbség abban rejlik, hogy az emberek hogyan tehetnek szert fára más közjóléti haszonra az erdő hozzáadott értékei alapján. A gyerekek „Vidék” játékot játszanak, miközben arra keresik a választ, hogy milyen szerepe van az embernek a tájban és az ember melyik szükségletét biztosíthatja az.

9.1.1 AZ ERDŐPEDAGÓGIA TEVÉKENYSÉGEI

VIDÉK – HOVÁ TARTOZOM? (TALÁLD MEG A SAJÁT HELYEDET.)

Leírás: A jelenlévőket 4 - 5 tagú csoportba osztjuk. Minden egyes csoport kialakítja a saját táját, olyan tárgyakból, amelyeket az erdőben talált. A terület nagysága és sokszínűsége adott a környezet lehetőségeitől,

amelyben játszunk. Kiállításon, iskolák termeiben, városban használhatunk mágneses táblát rajzolt erdővel. Minden csoport kap fényképeket állatokról, amelyekkel betelepíti az adott tájat, vagy pl. a táblán található erdőt. A kiértékelésnél a csoport a szóvivő személyében elmagyarázza, hogyan is működik az ő tájuk – a víz folyik, az erdő nő, az állatok hol laknak, hol táplálkoznak, hol vadásznak, hol elejtik el őket. Az ebből induló beszélgetés folyamán együtt keresik az ember helyét is a tájban (szabadidő eltöltés, fakitermelés, legeltetés, vadászat, halászat, környezetvédelem stb.). Végezetül az erdőpedagógus becsempész a tájba néhány szemetet - csoki papírt, üvegdarabot stb. Ez többnyire ellenszenvet vált ki a jelenlévők körében, és a hulladékot közös erővel eltávolítják.

Célcsoport: korhatár nélkül.
Kulcsszavak és eszközök: táj, kölcsönhatások, növények, élőlények, biocönózis, ember és az ő helye a tájban.
Nevelési cél: megmutatni a különbséget a természetes és kultúr környezet között, és az ember felelősségét irántuk.

TALÁLD MEG A FÁDAT! KÉSZÍTSD EL A FÁDAT!

Leírás: Párban dolgozunk az erdőben vagy egy parkban. Az egyiknek be van kötve a szeme, a másik pedig igyekszik biztonságosan vezetni a bekötött szeműt egy kiválasztott fához. A bekötött szemű játékos használja minden érzékszervét, kivéve a szemét, és így ismeri meg a fát. Ha kész, a látó játékos visszavezeti. Leveszi a kendőt és így próbálja újra megtalálni a fát. A kiértékelés után kicserélik a szerepeket. A játékosok egy tiszta papírra fát rajzolnak. Erre a célra olyan anyagokat használnak, amit az erdőben találnak: sarat, növényeket, stb.

Célcsoport: korhatár nélkül.

Kulcsszavak és eszközök: érzékszervek, tájékozódási képesség a terepen eszközök nélkül.

Nevelési cél: Megfigyelni, hogy mennyire vagyunk korlátozva a tájékozódásban GPS nélkül. Megismerni azt a helyzetet, amelybe egy hátrányos helyzetű ember van, és elgondolkoznia azon, hogyan is tudunk rajtuk segíteni.

ERDEI BIOCÖNÓZIS

Leírás: A jelenlévőket körbe állítjuk. Az erdőpedagógus kezében van egy gombolyag és kérdéseket tesz fel: pl. mi szeretne lenni a játék részvevője, milyen állat, növény, vagy más egyéb része az erdőnek, vagy mi tetszik neki egy erdőben. Először a kérdésre az erdőpedagógus válaszol, majd tovább dobja a gombolyagot a szemben álló játékosnak. A madzag végét erősen a kezében tartja. Az, aki a gombolyagot megkapta, válaszol, majd tovább dobja, de a madzagát továbbra is tartja. A játék folytatódik, egészen addig, amíg mindenkinek a kezében van madzag. A dobásokkal egy pókhálót, hálót alkotunk, mellyel elmagyarázhatjuk, hogy minden mindennel kapcsolatban van, az erdő minden alkotóeleme fontos. Felszólítjuk az egyik résztvevőt, hogy engedje el a madzagját. A háló megbontódik, és ezzel magyarázzuk el, hogy mi is történik akkor, amikor az erdei környezetben egy élőlény vagy más élettelen elem hiányzik.

Célcsoport: korhatár nélkül.

Kulcsszavak és eszközök: erdei biocönózis, rész-egész fontossága.

Nevelési cél: megmagyarázni a kölcsönhatásokat a környezet egyes elemei között, kapcsolatok az életközösségben.

FÉSZKEK

Leírás: A résztvevőket 4 tagú csoportokra osztjuk, amelyben ketten képviselik a felnőtt madarakat – egy hím és tojót, míg másik ketten a fiókákat. Mindegyik csoportnak megszabjuk az élőhelyüket. Ott a csoport felépíti

a fészket a fiókák számára olyan tárgyakkól, amelyet a közelben találnak (gally, levél, fű és avar). A fészkeknek elegendő nagynak kell lenni, hogy elférjenek a felnőtt egyedek és a fiókák is, vagyis kényelmesen le tudjanak guggolni és kitérni a kezüket eledelért. A táplálékot a felnőtt madarak biztosítják. Az eledelt két vagy három erdőpedagógus tartja (a fészkek számától függően) fel s alá mozogva, hogy a felnőtt madaraknak az élelem után kelljen repülni. Az élelem lehet csomagolt cukorka, napraforgó és tökmag.

A fészkekből mindig csak egy madár repülhet ki - a tojó vagy a hím, és ő keresi az élelmet. A kosárából csak egy darab élelmet vehet ki, magot vagy cukorkát és repül a fészkebe, odaadja a fióka „csőrébe” (kezébe) és máris megy a másik „felnőtt madár” és eteti a másik fiókát. A játék akkor fejeződik be, ha elfogy az élelem. Végezetül a fiókák megszámolják a cukorkákat és a magokat. Az erdőpedagógus érdeklődik, hogy melyik fióka kapott elegendő élelmet, és melyik éhezik.

Célcsoport: 6 - 12 éves gyerekek.

Kulcsszavak és eszközök: különböző féle élelem a madarak fajától függően, különböző formájú fészkek, a tápláléklánc a természetben, táplálékforrások az erdőben és a városban, az időjárás hatásai.

Nevelési cél: A játékot követő vitában lehet beszélni arról, hogy milyen gyakran biztosítják a szülők az élelmet a fiókák számára. Rá kell eszmélni arra is, hogy a jó fejlődés kulcsa a jó minőségű élelem.

ERDEI TALIZMÁN

Leírás: Az erdei sétának résztvevői közt kártyákat osztunk ki, amelyekre egy tárgy van írva (erdei talizmán). Ezek mindegyikét az erdőben lehet találni (zöld tölgylevél, illatos virág, tárgy, amely az erdőbe nem tartozik, kő stb.). Az erdőpedagógus utasítására a jelenlévők elkezdik keresni a tárgyat, amely a kártyán szerepel, és odaviszik az erdőpedagógushoz. Ő röviden kiértékeli a talált talizmánt, és lerakja a kijelölt helyre (a földön elhelyezett lepedőre vagy az avartól és levelektől megtisztított földre). Ha már minden résztvevő megtalálta a talizmánját, az erdőpedagógus beszél a talált talizmánokról. A talált talizmánokat fel lehet használni más játékokhoz is:

- A résztvevők kört alakítanak és a talizmánokat kézből kézbe adják a hátuk mögött, és csak tapintás segítségével érzékelik, hogy mi van a kezükben.
- A talizmánokat a lepedőn letakarjuk és megnézzük, ki mennyi talizmánra emlékezik. Lehet-e két egyforma levelet találni?

Célcsoport: korhatár nélkül.

Kulcsszavak és eszközök: Mi tartozik az erdőbe és mi nem való az erdőbe, az erdő sokszínűsége.

Nevelési cél: Az erdő és az egyes elemeinek a fontossága, az apró dolgok észrevétele az erdőben.

VAK KARAVÁN

Leírás: Az erdei kirándulás résztvevőit egy sorba sorakoztatjuk, mindenkinek bekötjük a szemét és mindenki megfogja az előtte lévő gyerek vállát, kezét. Az erdőpedagógus az első, ő vezeti a csoportot – nyitott szemmel. Mesél az útvonalról, figyelmeztet a veszélyekre, az akadályokra (kő, faág, gödör). Változat: egy kötelet vezetünk több fa között, és így jelöljük ki az utat, a résztvevők bekötözött szemmel fogják a kötelet, és mennek végig az így kijelölt úton.

Célcsoport: korhatár nélkül.

Kulcsszavak és eszközök: talajtípusok, az erdő hangjai.

Nevelési cél: Hogyan érzékeli az erdei vad az éjszakai erdőt, hogyan lehetünk a segítségére a gyengén látó vagy vak embereknek.

Lengyelország területének 29%-a (9 millió ha) többnyire állami erdő (82%). Lengyelország erdeinek 75%-án az állami erdészet (Lasy Państwowe) gazdálkodik. Ez az egyik legnagyobb szervezet az Európai Unióban, amelyik állami vagyont kezel. A szervezet egységes irányítás alatt áll az egész országban, és 17 megyei igazgatóságra valamint 430 erdészetre van felosztva.

Az erdőpedagógia a legfontosabb feladatok közé tartozik. Ez a feladat a Lengyel Kormány által elfogadott „Nemzeti erdészeti politika” (1997) és a „Közcéli erdészeti oktatásra” irányuló 2003. május 9-i 57-es rendelet része is. A „Közcéli erdészeti oktatási programot” az erdészeteken tíz és egy éves oktatási tervek részletezik. Ezek határozzák meg az oktatás jellegét és felügyelőség kötelezettségeit az évente végrehajtandó ellenőrzések során.

Az erdészeti oktatás az állami erdészet felügyeletével azt a célt tűzte ki, hogy a társadalom ismereteit bővítse az erdőgazdálkodásról, ezen belül is a fenntarthatóságról, az erdei melléktermékek (pl. gyümölcsök) és más fatermékek tudatos használatáról, és hogy elnyerjék az erdészek szakmai hozzáértéséhez a nyilvánosság bizalmát.

Az erdészek által szervezett oktatási programokon évente kb. 2 millió ember vesz részt. A legnagyobb csoportot az iskolába járó 7 - 12 éves gyermekek alkotják (37%), ezt követik a gyermekeket kísérő felnőttek (24%), az óvodások (18%), a középiskolások (6,5%).

Az erdészek az oktatást többnyire az erdőben szervezik. Közkedveltek az erre a célra létrejött létesítményekben megszervezett tevékenységek. Az erdészek továbbá előadásokra járnak az iskolákba, fesztiválokra vagy vásárookra. Az egyéves költségvetés, amelyet ezekre a célokra használ az állami erdészet kb. 6 millió euró.

Az állami erdészeti széles oktatási infrastruktúra áll a rendelkezésére, ezek közt:

- 59 erdészeti oktatási központ;
- 263 erdészeti oktatási helység;
- 532 erdészeti iskola (szállás);
- 981 tanösvény.

Az állami erdészeten belül működő erdészeti oktatást az Oktatási Minisztérium közreműködésével a közjóléti ágazaton belül a vezérigazgatóság irányítja, szervezők segítségével. A regionális igazgatóságokon és erdészeteken megbízott emberek dolgoznak ugyanezen célokért.

9.2.1 AZ ERDŐPEDAGÓGIA TEVÉKENYSÉGEI

USTONI ERDÉSZET

FA GOLYÓK VERSENYE

Leírás: A feladat lényege, hogy az erdőben ki kell építeni az útvonalat, amelyen leengedik a csapatok a fagolyókat. Mindig a lassabb golyó nyer! A résztvevők két csoportra vannak osztva. Minden csoport a maga saját útvonalát építi, amelyen legalább egy akadályt kell kialakítani és két kanyart. Az útvonal kialakításához csak olyan tárgyakat lehet felhasználni, amelyek az erdőben találhatók (pl. kövek, ágak, föld, növények). Az útvonal megépítése után következik a verseny és az a csapat győz, amelynek a golyója leglassúbban teszi meg az utat.

Célcsoport: iskolások, fiatalok, felnőttek.

Oktatási tartalom: a víz körforgása a természetben, a vízforgás fontossága, megtartása, lavina és erózió gátló vé-

delem, korhadt fa, erdei szintek, fenntartható erdőgazdálkodás, fenntarthatófejlődés, fenntartható fogyasztás. *Oktatási feladatok:* Az erdő szerepeinek bemutatása a vízgazdálkodásban és az erózió csökkentésében, a tudatosság megteremtése és megtartása az erdő és erdőgazdálkodás fontosságáról, a különböző erdészetek bemutatása világszerte, a felelős fogyasztás fejlesztése, a 3R alapelvének a megvalósítása, a fenntartható fejlődést támogatása, a csoport ügyességét fejleszteni.

ERDEI BENYOMÁSOK

Leírás: A tevékenység alapja egy erdei kompozíció, fénykép, összeállítása és elhelyezése egy fa keretben. Minden résztvevő kap fa kereteket, majd szétoszolnak az erdőben 15 percre. A workshop ideje alatt az a feladatuk, hogy sokféle tárgy találjanak (leveleket, virágokat, kérget, stb.) és ezekből képet állítsanak elő a keretbe. A feladat befejeztével a résztvevők körbe állnak és kölcsönösen átnézik a saját munkájukat, és így „erdei kiállítást adnak elő”. *Célcsoport:* iskolások, ifjúság, felnőttek.

Oktatási tartalom: az erdő szintjei, biodiverzitás, vegetációs zónák, változatosság, erdei veszélyek, az ember hatása az erdőkre.

Oktatási feladatok: Bemutatni az erdő szerepét a sokféleség fenntartásában, a fajok védelme, érzékelni a természet sokféleségét és szépségét, alakítani a tudatosságot az erdők és az erdőgazdálkodás fontosságáról, bemutatni a különbségeket a világ erdői között, pozitív hozzáállás kialakítása a természethez és az erdőkhöz, támogatni a fenntartható fejlődést.

AZ ERDŐK VILÁGA

Leírás: A résztvevők 6 csoportra vannak osztva. Minden csoport egy-egy kontinenst képvisel, amelyen erdők vannak (Európa, É-Amerika, D-Amerika, Ázsia, Afrika, Ausztrália). Minden csoport kap 15 percet, amely alatt címszavakban be kell mutatni a „saját kontinensét” 4 fő kategória a segítségével, melyek a gazdaság, természet, társadalom és kultúra. El kell mondani, hogy mi megy végbe az erdőkkel az adott kontinensen. Minden csoport beszámol a saját álláspontjáról és az erdész is hozzászól, kiegészíti, javítja a hallottakat.

Célcsoport: iskolások, ifjúság, felnőttek.

Oktatási tartalom: Az erdők fontossága, klímaváltozás, biodiverzitás, fajok védelme, ökológiai erdők, fogyasztás, társadalmi felelősség, fenntartható erdőgazdálkodás.

Oktatási feladatok: Bemutatni az erdők szerepét a biodiverzitás megőrzésében, fajok védelme, alakítani a tudatosságot az erdők és erdőgazdálkodás fontosságáról, megmutatni a különbségeket az egyes erdészetek között világszerte, az erdők szerepe a makro és mikroklíma meghatározásában, pozitív álláspont kialakítása a vadon élő állatokkal és erdőkkel szemben, a fenntartható fogyasztás támogatása, támogatni a fenntartható fejlődést.

KATOWICEI ERDÉSZET

ERDÉSZETI BEMUTATÓTEREM

Leírás: A multimédiás bemutatóteremben Felső-Szilézia erdeinek jellegzetességeit ismerhetjük meg, több forgatókönyvet követve. Az állandó kiállítást a diorámák adják, melyeken belül az állatok egy-egy számmal meg lettek jelölve, és ezeknek az állatoknak a hangját meg is lehet hallgatni gombnyomásra. Ezzel a módszerrel egy-egy évszak és egy-egy erdei ökoszisztéma jeles képviselőit lehet megismerni. A falakon elhelyezett képi kiállítás segítségével a természet gazdagságát mutatjuk be. A vezetés közben alkalmazott fény és hangjáték nagy hatással van a látogatókra és érdekesebbé teszi a kiállítást (vihar, szél, párasítás stb.).

a bemutatóteremben lehetőség van a természet megismerésére a legkisebb látogatók (óvodások, kisiskolások) számára is az „Erdei manó” vezetéssel.

A „Sziléziában” kiállítás és előadás helyi nyelvjárással hallható általános iskolások, középiskolások és felnőttek számára.

A „4 évszak” komoly zenei kísérettel készült, a „Természettudományos” vezetés jól kiegészíti az iskolai tananyagot.

A multimédiás rendszer a fentiekén kívül rövidebb bemutatók során is alkalmazható, amikor pl. csak a hangok jelentőségére akarjuk felhívni a figyelmet: erdei hangok ismerete fajok meghatározása céljából (ilyenkor egy fényszóró az adott állatra irányul). Ezzel a módszerrel versenyeket is lehet szervezni.

Az erdészeti bemutatóterem akadálymentesített gyengén látó és vak látogatók számára. Ilyen esetben a látogatók önállóan használják a számozott panelt és meghallgathatják a mesét a természetről és a lengyel erdőkről. Sok kiállítási darab tapintható, simogatható, megérinthető, és ily módon lehet ismerkedni a természettel (pl. prêmes bundák, fagolyók, kitömött állatok, tobozok, maggyűjtemény).

Célcsoport: óvodások, iskolások, ifjúság, felnőttek.

Oktatási tartalom:

- Szilézia erdeinek gazdálkodása és élővilága,
- az erdei ökoszisztéma fontossága az ember mindennapi életében,
- fenntartható erdőgazdálkodás, ez erdész munkája, az erdők védelme, erdőművelés, erdőgazdálkodás, vadgazdálkodás,
- antropopresszió – az ember hatása a környezetre,
- a látogató érzékenyítése a természethez.

Oktató feladatok:

- az erdei környezet összetettsége,
- az erdők szerepe a mindennapi emberi életben,
- társadalmi felelősség egy élhető környezetért.

ERDEI TANÖSVÉNY

Leírás: A tanösvény néhány táblából áll, melyek a látogatónak információkkal szolgálnak. Az út során meg lehet nézni fákat, bokrokat, kisebb vízfolyásokat és vizes élőhelyet, az erdő egyes szintjeit, az erdész feladatait, az erdőgazdálkodás során a biodiverzitás védelmében tett törekvéseket.

- Az ember alkalmazkodóképességét „az érzékek kertjében” lehet kipróbálni, ahol meg lehet szagolni a virágokat, és meglehet kóstolni a növények ízét, amelyek nem csak az erdőben találhatók. Ez egy szokatlan módszert kínál arra, hogy hogyan lehet a természetben fürkészni.
- Fontos állomásnak tartjuk bemutatni a méhek felbecsülhetetlen fontosságát a környezetben, amelynek az ember is egy eleme.

Egy üveglaptár mögött meg lehet figyelni a méhcsalád szokásait, és multimediális eszközöknek köszönhetően sok érdekességet hallgathatunk meg a méhekről. A multimediális tartalom alkalmazkodik a hallgató korához (gyerekek, felnőttek), akár többféle nyelven is.

Célcsoportok: óvodások, iskolások, ifjúság, felnőttek.

KOBIÓRI ERDÉSZET

BÖLÉNYTENYÉSZTÉSI KÖZPONT ÉS ERDEI BEMUTATÓHELY

Leírás: A Kobióri Erdészeti a legnagyobbak egyike az Állami Erdészet Regionális Igazgatóságán, Katowicében. A pszczynei történelmi őserdő területének zömén ők végzik a gazdálkodást. A jelenlegi erdők állapotának meghatározó tényezője, hogy a Kobióri Erdészet az észak-sziléziai ipari részben helyezkedik el. Annak ellenére, hogy az erdők zöme negatív változások hatása alatt volt, most jelentősen javult a környezet tisztasága. A többfunkciós erdőgazdálkodás hozzásegített ahhoz, hogy sok értékes és veszélyeztetett fajta növény és állat maradjon fenn. A Kobióri Erdészet dicsekedhet a legöregebb bölénytenyészettel a világon, amely már 150 éves.

Az erdők megnyitása a nyilvánosság előtt sokféle új lehetőséget nyújt a természet megismertetésére és a környezeti nevelés a helyi erdészet munkatervének is állandó része. A bölények tenyésztési helyének szomszédjában, a régi erdészházban hozták létre azt a bemutató helyet, melynek segítségével a széles nyilvánosság előtt lehet bemutatni Európa legnagyobb állatfaját, valamint a tenyésztésével kapcsolatos tudnivalókat.

Egy másik épületben kapott helyet egy kilátó, ahonnan a közel 10 hektáros farmot és a bölény csordát lehet megcsodálni természetes élőhelyükön. A farm körül egy tanösvény vezet, amelynek a segítségével megismerhetők azok a szempontok és szabályszerűségek, amelyek egy erdő növekedéséhez szükségesek.

A bemutatóhelyhez tartozik egy 50 fős konferenciaterem, multimédia eszközökkel előadásokhoz, megbeszélésekhez, találkozókhoz, kiállításokhoz. Az épület akadálymentesített.

A bemutatóhely fő céljai:

- a nyilvánosság erdővel kapcsolatos tudatosságának emelése,
- a természeti környezettel kapcsolatos attitűdök alakítása, támogatása, a többcélú és fenntartható erdőgazdálkodás népszerűsítése,
- sokoldalú és ésszerű együttműködések kialakítása szervezetekkel a természetvédelemben,
- az erdészek szakszerű munkájának nyilvánosság előtti bemutatása.

Célcsoport: széles nyilvánosság, elsősorban gyerekek és fiatalok, a megyei és települési önkormányzatok oktatási intézményei az erdészet területéről, erdőgazdálkodók, szombat-vasárnapi pihenőidőben, turisztikai céllal érkezők, motorizált turisták és szervezett csoportok.

Tartalom: az erdők jelentősége, erdei színtezettsége, klímaváltozás, biodiverzitás, fajok védelme, változottság, ökológiai kapcsolatok, természeti erőforrások kihasználása, erdők veszélyeztetése, az ember hatása az erdőre, társadalmi felelősség (fogyasztás-fenntartható fogyasztás), fenntartható erdőgazdálkodás.

Az oktatási tevékenységek formája: tanórák a szabadban, látogatás kíséreléssel, tanórák a bemutatóteremben, beszélgetések az oktatási intézetekben, akciók és események, pályázatok, kiállítások, oktatási szemináriumok, Internetes oldal.

WISLAI ERDÉSZET

ÖKOLÓGIAI OKTATÁS ERDÉSZETI KÖZPONTJA

Leírás: A központ földszintjén 50 férőhelyes előadóterem található multimediális eszközökkel felszerelve ökológiai témájú előadások, társaskörök és találkozások szervezésére. Az első emelten található állandó kiállítás a Beskidek növény és állatvilágát mutatja be. Itt közelről meg lehet tekinteni a kitömött állatokat, növényekről készült modelleket, melyek a Beskidekre jellemzőek. Mindez a sziléziai Beskidek hatalmas fenyővel körbe vett településén található. A látogatóknak ezen kívül a térség történelmét, érdekes vízi világát, a természetvédelem formáit és egy fa röntgenképét is bemutatják.

A gyerekek lehetőségük van játszva tanulni: kipróbálhatják, hogyan érzi magát a borz az üregében, játszatnak fatömbökkel, kipróbálhatják kézügyességüket, és hallgathatják a beszélő fákat! A dioráma megcsodálása mellett meghallgathatók azok az előre elkészített ismertető, melyek állatokról és növényekről szólnak.

Célok: Megismertetni a Kárpátok vadonjának állat és növényvilágát, megismerni a védett állatfajokat és növényeket, tudást bővíteni, ráeszmélni az erdők előnyeire, tudatosítani a természetvédelem szükségességét, felismertetni a hulladékhasznosítás fontosságát, felhívni a figyelmet a klímaváltozásra, a vadon történetére, figyelmes hallgatóvá válni, felismerni vízi és vízparti növényeket és állatokat, megismerni az erdő egyes szintjeit, felkutatni mit rejt az erdei avar és a korhadat fatönk, tudni milyen előnye van a hangyabolyoknak az erdőben, megismerni a hangyaboly lakóit, megérteni a kapcsolatot az erdő és ember között, elsajátítani a megkülönböztetés módszereit, állatokat és növényeket neveit megismerni, helyesen használni kifejezéseket (erdei színtezettség, faóriások, avar), megismertetni a gurálok és helyi lakosság kézművességét és kultúráját.

Az Ipoly Erdő Zrt. a legnagyobb erdőgazdálkodó Nógrád megyében és Pest megye északi részén, amely a Cserhát és a Börzsöny hegység állami erdőterületeinek kezelését jelenti, mintegy 64 ezer hektáron. Gazdasági tevékenysége mellett kiemelt feladatként kezeli a közjóléti ágazat innovatív fejlesztését és a társadalom erdővel kapcsolatos közjóléti szerepét erdei pihenők, erdei játszótérek, erdei iskolák, tanösvények, kirándulóközpontok, erdei kisvasutak fejlesztése és üzemeltetése mellett pl. források felújításával, kerékpárútvonalak kijelölésével, valamint turistaházak újjáépítésével is erősíti.

Az Erdőgazdaság által működtetett erdei iskolák egész évben – az évszakhoz igazítva – nyújtanak programot. Az erdei iskolai programok megvalósítása azonban jellemzően szorgalmi időben, az igényeknek és lehetőségeknek megfelelően 3 - 5 napos intervallumban történik. A foglalkozásokat délelőtti és délutáni időpontokban tartjuk, esetenként esti időpontban is. A komplex, több napos erdei iskolai programok mellett a hagyományos 1 - 2 napos osztálykirándulások idejére témanapos foglalkozásokat kínálunk. Erdei iskoláink földrajzi elhelyezkedésének köszönhetően hazai és határon túli (elsősorban szlovákiai magyar) iskolák számára is elérhető. A foglalkozásvezetők között erdészetek, vadászok, erdőpedagógusok és kézműves szakemberek egyaránt megjelennek, hogy ki-ki szakmájának legjavát tudja átadni a gyerekeknek.

A bemutatásra kerülő erdőpedagógiai foglalkozások és játékok elsősorban a Kemencei Erdészet területén működő Domszky Pál Erdészeti Erdei Iskola, valamint a Váci Erdészethez tartozó Katalinpusztai Kirándulóközpont és Erdei Iskola erőforrásaira épül, de bízunk benne, hogy egy kis leleményességgel más erdőterületen is alkalmazhatók lesznek a könyvet forgató erdőpedagógusok segítségével.

9.3.1 AZ ERDŐPEDAGÓGIA TEVÉKENYSÉGEI

ÜDVÖZLŐJÁTÉK – KÖSZÖNTÜNK A BÖRZSÖNYBEN!

Leírás: A gyerekek körben felállnak, egy gyerek a körön kívül van és körbefut. A programvezető kiválaszt egy gyereket a körből, és megérinti a vállát. A kiválasztott gyerek megfordul a másik gyerekekhez, kezét fognak és „Üdvözöllek a Börzsönyben” szavakkal köszöntik egymást. Ezután az a gyerek, aki a körön kívül állt, az egyik irányban futásnak ered a körön kívül, a másik gyerekeknek pedig az ellenkező irányba kell futnia, mígnem visszaérkeznek ugyanerre a pontra. Az a gyerek, amelyiknek nem sikerült elfoglalnia a helyet, kiválaszthatja a következő társat, akivel versenyt fut. A játéknak akkor van vége, ha már minden gyerek sorra került.

Ha valamelyik gyerekek két-három kör után még mindig nem sikerült elfoglalnia a helyet, akkor a játékvezető is közbeavatkozhat és cserét javasolhat.

A játékot az üdvözlőszöveg cseréjével egyéb helyszínekhez is igazíthatjuk. A gyerekek neveit úgy tudjuk hamar megtanulni, ha a választás után megkérdezzük, hogy ki kit választott, kik az aktuális játékosok.

Célcsoport: minden korosztály.

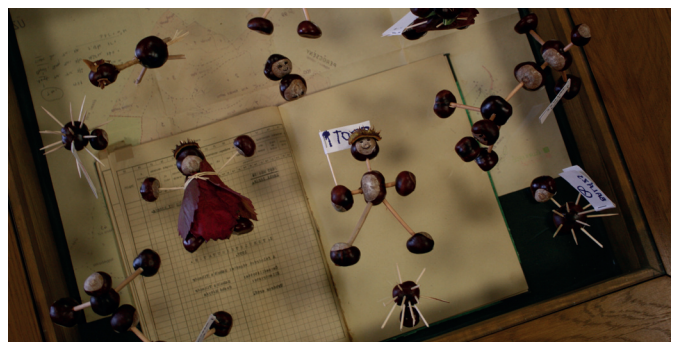
Kulcsszavak: ismerkedés, helyhez kötés.

Célok: Ezt a játékot már a kirándulás kiindulópontján játsszuk el, mert ez a résztvevők feloldódását, valamint a csoport jobb megismerését is szolgálja. Az adott helyszín többszöri elmondása pedig segít megjegyezni az adott helyszín nevét.

CSOPORTALAKÍTÁS – A GUBACSGYŰJTŐ LÁNYOK

Leírás: A gyerekek közül három lányt kiválasztunk, ők lesznek a gubacsgyűjtő lányok. Mindegyik lány kap egy-egy kis zsákot és a feladatuk, hogy a „gubacsokat” begyűjtsék. Minden lány másmilyen gubacsot gyűjt.

A többi gyerek hátratett kézzel várja a vezetőt, aki tapintás útján könnyen megkülönböztető gubacsot ad a gyerekek kezébe. A gyerekek feladata, hogy felismerjék a gubacsokat, és a megfelelő zsákba vigyék. A gubacsgyűjtő lányok feladata,

hogyan ellenőrizzék a gubacsokat.

Ezzel a játékkal három csoportra tudjuk osztani a gyerekeket egy soron következő játékhoz, feladathoz, és közben a foglalkozáson szerzett ismereteiket is le tudjuk ellenőrizni.

Segédeszközök: A csoportlétszámnak megfelelő gubacs egyenlő arányban (magyar, osztrák, suska), zsákok.
Célcsoport: 6 - 10 éves gyermekek.

Kulcsszavak: Magyar gubacs, osztrák gubacs, suskagubacs.

Célok: Ezzel a játékkal három csoportra tudjuk osztani a gyerekeket egy soron következő játékhoz, feladathoz, és közben a foglalkozáson szerzett ismereteiket is le tudjuk ellenőrizni.

MI VAN A KEZEMBEN?

Leírás: A gyerekek körben ülnek és kezüket a hátuk mögé teszik. A vezető egy nagy zsákból fából készült használati tárgyakat ad a gyerekek kezébe. A gyerekeknek kizárólag tapintás útján szabad meghatározni a tárgyakat. A kitalált tárgyak a kör közepére, egy terítőre kerülnek. Jellemző használati tárgyak: fakanál, sótartó, fa karkötő, hajcsat, kiskosár, evőpálcika, métaütő, fűszertartó polc, dobverő, fa gyerekjátékok, favonalzó, ceruza, fa dobozok, csigacsináló, mézeskalács ütőfa stb.

Ha vannak fakockáink, akkor az egyes tárgyakat csoportosíthatjuk is alapanyag szerint. Jellemzően azonban bükkből készülnek ezek a tárgyak, ezért a bükk

fafaj fizikai jellemzőit is ismertethetjük.

Célcsoport: 6 - 12 éves gyermekek.

Kulcsszavak: bükk, tölgy, nyír, fafaragó, asztalos, bognár, faművesség, keményfa, puhafa, erezettség.

Célok: A fa sokszínű felhasználásának módjairól és jelentőségéről beszélgethetünk. Elfeledett népi mestersegeket is megnevezhetünk a játék segítségével. Ezt a játékot fafaragó bemutatás előtt is sikerrel játszhatjuk az érdeklődés felkeltése céljából.

VIZEK ÁBRÁZOLÁSA A TÉRKÉPEKEN (BÖRZSÖNY)

Leírás: A Börzsöny forrásokban és patakokban nagyon gazdag hegység. A felszíni vizek térképen való ábrázolásmódjának ismételése után a gyerekek négy-hatfős csoportokra válnak. Minden csoport kap egy Börzsöny turistatérképet és olyan kártyákat, melyekre a hegységre jellemző, turistaútvonalak által is érintett patakok, források neveinek egy-egy szótagját írtuk. A gyerekek feladata, hogy az összekevert szótagkártyák felhasználásával és a térkép segítségével megtalálják a forrásokat, patakokat.

Segédeszközök: Börzsöny turistatérkép (min. 5 db), laminált szótagos kártyák.

Célcsoport: 7 - 14 éves gyermekek.

Kulcsszavak: Forrás, patak, vízrajz, turistatérkép, térképi ábrázolás, jelrendszer.

Cél: A térkép irányított böngészésével a résztvevők megtanulják a felszíni vizek jelölésének módjait, a turistatérképek jelzésrendszerét, valamint egyszerű módon láttathatjuk, hogy az adott terület milyen gazdag forrásokban, patakokban.

TÖLGYMAKK szókirakó

Leírás: A vezető betűket ír minden tölgymakkra, de úgy, hogy egyes erdővel kapcsolatos fogalom kirakható legyen. A betűket alkoholos filctollal a legcélszerűbb a makkokra írni, a makkok két átellenes oldalára, hogy a betűk mindig látszódnak.

A zsákba kerül az összes makk. A gyerekek két csapatot alkossanak, és a csapatok egy-egy képviselője felváltva húzza a zsákból. Melyik csapat tud hamarabb pl. faneveket, erdei állat nevét stb. kirakni a makkokra írt betűkből? Ki tud ezekhez a nevekhez ismertetést adni?

Segédeszközök: Kb. 40 db csermakk, alkoholos filc, egy olyan zsák, amiben a makkok elférnek.

Célcsoport: 7 - 12 éves gyermekek.

Kulcsszavak: Tölgymakk, betűkirakó, faj.

Cél: Ezt a játékot az előzetes tudás felmérése érdekében játsszuk.

NÉPMONDÁK

Leírás: Egy ország adott tájához helyi mondák, legendák, mesék fűzhetőek, melyek rendszerint a természet csodáit (barlangok, lidércfények, források, sziklaalakzatok, várromok, növénynevek stb.) és azok mesés eredetét mutatják be kicsiknek és nagyoknak. A mondák feldolgozásakor készítsünk illusztrációkat, bábokat is. Adjunk teret a drámapedagógiai módszerek integrálására is. Jó idő esetén pedig akár bábszínházat is nyithatunk az erdőben az elkészített bábok segítségével.

Segédeszközök: Mondák, rajzlap, karton, festékeke, színes ceruzák, ragasztó, hurkapálca.

Néhány példa, amit feldolgoztam ilyen formában:

Bársony István: A Tűzköves (kapcsolódó téma: források születése), Moson megyei és környékbeli népregék, mesék és mondák. Közreműk. Ruff Andor. Magyaróvár, 1938. (kapcsolódó téma: lecsapolások).

Célcsoport: 5 - 12 éves gyermekek.

Kulcsszavak: Monda, mese, rege, valóság, képzelet, drámapedagógia.

Cél: A legtöbb esetben találunk tudományos magyarázatot is (szóbeli magyarázatok, régi térképek, metaszetek, enciklopédiák, szószedetek, tankönyvek ábrái segítségével), de a mondák felolvasása, elmondása után hagyjuk érvényesülni a gyermeki képzelőerőt is, és bátorítsuk a gyerekeket a mesék világában rejlő válaszok továbbgondolásra.

GUBACSTINTA KÉSZÍTÉS

Leírás: A Börzsönyben is megtalálható magyar, ill. osztrák gubacs alkalmas a középkortól használt ún. gallustinta, vagyis gubacstinta elkészítésére. A tölgyeket érintő káros, gubacsképző rovarokat részletesen bemutatjuk (életmód, rendszertani besorolás, gubacsok felépítése, a növény alkalmazott védelmi mechanizmusai stb.), majd régi tintareceptek értelmezése során elfeledett úrtartalmakkal, mértékegységekkel ismerkedünk. A tintát közösen készítjük el, majd faragott hegyű tollal régi írásképeket másolunk, mint ahogy azt a középkorban is tették a szerzetesek. A közös feladat az „Erdő fohászának” elkészítése. A másolat készítése közben kötetlen beszélgetést folytatunk az erdő melléktermékeinek használatáról is.

Tintarecept a középkorból: Széttörjük kalapáccsal vagy mozsárban 3 - 4 gubacsot, felöntjük a zúzott gubacsokat 2 dl vízzel, forralás után, vagy 24 óra áztatás után, megsűrjünk folyadékot egy szűrőn keresztül, vagy egy puha rongyon át, hozzá adjuk zöld vasgálicot és a kapott elegyet besűrítjük gummiarabikummal. Így megteremjük a gubacstintát.

Segédeszközök: Gubacs, kalapács, mozsár, főzőedény, szűrő, víz, vasgálic, gummiarabikum, nádtoll, papír.

Célcsoport: 7 - 12 éves gyermekek.

Kulcsszavak: Gubacs, kocsánytalan tölgy, csersav, írásbeliség.

Cél: A gubacstinta készítése közben nagyon sok témát érintünk és így egy komplex foglalkozást tudunk tartani. A közös munka, a figyelem összpontosítása, a kez ügyesség fejlesztése és az eszközhasználat mellett természettudományos, kultúrtörténeti szempontból is érdekes témával töltjük ki a csoport erdei iskolában töltött idejét.

„CSODABOGYÓK“

Leírás: Olyan erdőben, ahol sok állati ürülékkel találkozunk (elsősorban gímszarvas, őz, muflon), érdemes előre kis csemegét készíteni a csoport tagjai számára, mely formában teljesen megegyezik az erdő állatainak ürülékének formájával. A „bogyókat” hamis marcipánból készítjük, és kakaóporba hempergetjük. Fontos tudni, hogy a gímszarvas hullatéka (ürüléke) ivar szerint elválasztható. A bikáké tömzsi, hegyük felé kissé csúcsos végekben végződő golyók, amelyeknek alsó részében azonban egy kis benyomódás található.

Hozzávalók: 50 dkg darált háztartási keksz, 25 dkg margarin, 30 ml mandula-aroma, egy kevés víz, a hempergetéshez natúr kakaópor.

Célcsoport: Minden korosztály.

Kulcsszavak: Ürülék, nyom, határozóbélyeg.

Cél: A csoport résztvevői a hamis bogyók segítségével könnyebben meg tudja vizsgálni az ürülékek közti különbségeket, továbbá segít feloldani azt a feszültséget, melyet egy nem erdőjáró ember számára a téma okozhat.

Csehországban az erdőpedagógiai tevékenységeket az erdő minden érzékkel való érzékelésére irányítjuk és a hiteles információkat adunk át az erdőről és az erdőgazdálkodásról. Az erdőpedagógusnak erdész végzettsége kell, hogy legyen, és egy hetes oktatáson kell részt vennie az erdészeti középiskolán Hranicén.

Tevékenységeink helyszíne az erdő, és az erdőpedagógia nálunk a Buchlovi Erdészeti és Vadászati Múzeumban talált otthonra. Terepen nélkülözhetetlen kelléke az erdőpedagógusnak az ún. „pedagógus batyu”, amiben segédeszközök találhatók, mint például papír, zsírkréták, képek (állatok, madarak, rovarok és egyéb erdei élőlények), kötél, ruhacsipesz, papírragasztó kendő a szem bekötésére, segédeszközök a fa magasságának és hosszának a mérésére. Ajánlatos, hogy legyen nálunk gyógyszeres doboz (mentőláda) és termo takaró. A gyerekek a tevékenységek végeztével magukkal vihetik a saját kezűleg gyártott tárgyakat (ha az tevékenységek között van ilyen) és más apró reklám tárgyakat, amelyek fából készültek és a cég logója is rajta van, esetleg erdei motívumok, vagy állatok.

Bevezetésként az erdőpedagógus üdvözli a gyerekeket és bemutatkoznak egymásnak (nevén szólítják az erdőpedagógust is). Minden résztvevő kap névjegykártyát (papírragasztó). Ha nagyobb a létszám, akkor 2 - 4 erdőpedagógus jelenléte szükséges. A leghatékonyabban 10 fős csoportokkal lehet dolgozni. Az erdőpedagógus az előre elkészített programterv alapján hajtja végre a tevékenységeket. A hangsúly az erdőművelésre, erdővédelemre, a természetvédelemre és vadgazdálkodásra van helyezve.

A programokat kiegészíti a buchlovi erdészeti körűl létrehozott tanösvény, amely mentén fából készített életnagyságú állatok találhatók. A tevékenységek a tanösvény mentén a vadgazdálkodásra és az erdészetre irányulnak. A séta folyamán lehetőség van arra, hogy más tevékenységeket is belecsempésszünk a programba, mint például „Vércse” vagy „Fogócska” játékok.

Az erdőpedagógus nem feledkezhet meg arról, hogy közben elmesélje a gyerekeknek a környék történelmi érdekességeit (Buchlovi vár és a Szent Borbála kápolna). A közeli Kopasz-hegyi Rezervátumban a programok a természetvédelemre vannak kihegyezve. A rezervátum területére a gyerekek gyalog jutnak el, míg az erdészeti és vadászati múzeumba érkehetnek busszal is. A programok során a gyerekek a természetben érvényes törvényeket is megismerik, és megfigyelik a növényeket, fákat és állatokat. A programok a múzeumban az erdőgazdálkodásra és az erdei ökoszisztémára vannak összpontosítva. Itt segítségül szolgál az audiovizuális technika is (filmvetítés, erdő hangjainak meghallgatása). Ezen kívül egyéb segédeszközöket is ki lehet próbálni (pl. kézművességre). A múzeumban meglátogatható az erdész irodája is, ahol korabeli tárgyakat, állat preparátumokat, fegyver másolatokat lehet megtalálni. A morvaországi őshonos fafajokat és gyümölcsfákat a ház melletti arborétumban csodálhatják meg a gyerekek. A programokat a közeli halászlé múzeum és az ún. archeoskanzen meglátogatásával lehet kiegészíteni.

9.4.1 AZ ERDŐPEDAGÓGIA TEVÉKENYSÉGEI

AZ ERDŐ NÖVEKEDÉSE – GYÉRÍTÉS

Leírás: Egy csoport gyerekekkel (a nagyobb létszám most előny) utánózzuk a területen az erdő növekedését, az erdész (erdőpedagógus) gyakorlati szempontból mutatja be és magyarázza el a művelési folyamatokat.

Célcsoport: 5 - 10 éves gyerekek.

Kulcsszavak: Az erdő növekedése, ritkítás, gyérítés.

Oktatási cél: Az erdőművelés bemutatása, a fa felhasználásának és a fagyártmányok fontosságának a megismerése.

Tevékenységek: A gyerekek szorosan egymás mellett leguggolnak, és így mintha ők lennének a fiatal csemetekertből kiültetett facsemeték. Az erdőpedagógus, amikor azt mondja, hogy a csemeték már megnöttek, a gyerekek felállnak: ez a képzeletbeli fiatal erdő. Az erdő tovább nő, a gyerekek csípőre tett kézzel állnak, kevés helyük van. Ez erdőpedagógus mind

erdész elkezd kiívágni a fákat (lehet utánozni a motorfűrész hangját) és némelyik gyerekek muszáj elhagyni az erdőt. Egyben megmagyarázza nekik, hogy hasznosak lehetnek, mint pl. karácsonyi fenyőfák. A többi gyerek tovább nő és kitarják kezüket – nőnek, megint csak kevés lesz a hely számukra az erdőben. Most kezdődik a gyérítés – ezek a fák, mint tűzifa fognak szolgálni, vagy pl. papír gyártásához lesznek felhasználva. Végezetül erős, egészséges fák nőnek. A gyerekek ráésszmélnak az erdőművelés fontosságára, és elgondolkoznak, mi minden van körülöttük fából.

BESZÉLGETÉS A FÁVAL

Leírás: Az erdei séta folyamán az egyes feladatok között találni egy magas fát, ahol az erdőpedagógus válaszol a kérdésekre.

Célcsoport: 7 - 12 év körüli gyerekek (vagy idősebbek is).

Kulcsszavak: A fa növekedése.

Oktatási cél: képzelőerő fejlesztése, a fa felhasználása.

Tevékenységek: A magas fához háttal odaáll az erdőpedagógus és a gyerekek félkörbe körülállják.

Az erdőpedagógus bemutatkozik mind a fa (bükk, lucfenyő, erdei fenyő stb.) és szólítja a gyerekeket, hogy tegyenek neki fel bármilyen kérdést, ami érdekli őket a konkrét fáról, például milyen öreg, mit lehet a fájából készíteni, milyen kártevők élnek rajta stb. Ha az erdőpedagógus úgy gondolja, hogy a kérdéseket már kihasználták akkor elmondja a „fa életrajzát“.

KERESÉS AZ ERDŐBEN

Leírás: Az erdőpedagógus meghatározása szerint a gyerekek természetes eredetű dolgokat keresnek az erdőben.

Célcsoport: 7 - 15 éves gyerekek.

Kulcsszavak: Élő és élettelen természet.

Oktatási cél: Eszmecsere az erdőről, az ember és erdő kapcsolatáról, fenntartható gazdálkodásról.

Tevékenységek: Az erdőpedagógus felsorolja azokat a dolgokat, amit a gyerekeknek meg kell keresni az erdőben (szándékosan hosszú a lista, hogy meg tudja figyelni, melyeket sikerül a gyerekeknek teljesíteni). Minden egyes gyerek önállóan teljesíti a feladatot. Abban az esetben, ha a gyerekek visszamennek a kiindulópontra, még buzdíthatja őket a további keresésre. A feladatok közé lehet sorolni toll, tölgy levél, makk, bükk levél, bükkmakk, kő, megrágott levél, kemény tárgyak, puha tárgyak, tövis, bogár, tojás héja, szagos, büdös stb. keresését. A keresés befejeztével kerül sor az eszmecsere a sikeresen teljesített feladatokról, erdei ökoszisztémáról.

TALÁLD KI, KI VAGYOK!

Leírás: A, gyerekek kérdések feltevésével ismerik meg az állatokat, esetleg madarakat.

Célcsoport: 6 - 14 éves gyerekek.

Kulcsszavak: Vadon élő állatok, madarak.

Oktatási cél: Az ismeretek bővítése vadon élő állatokról, madarokról.

Tevékenység: Az erdőpedagógusnak van egy marék fényképe (emlősökről, madarokról). Ezeket szétosztja a gyerekek között 4 - 7 tagú csoportokba. Mindig csak egy gyerek kap a csoportból képet, amit a gyerek hátára tűznek, de ő ezt nem láthatja. Megáll a csoportja előtt, és ki kell neki találni, ki ő. A hátán lévő képet a csoportjában lévő gyerekek látják. A kérdéseket feltevő gyerek csak „igen“ vagy „nem“ válaszokat kaphat. A kérdéseket úgy kell feltenni, hogy minél közelebb határozza meg a keresett emlőst vagy madarat. Ha a gyerek kitalálja az állatot, amely a hátára van tűzve, akkor a csoportból másik gyerekeknek adják fel a feladatot, egészen addig, amíg mindenki sorra nem kerül.

KÖZÖS VADÁSZAT

Leírás: A gyerekek megismerik a vadászati hagyományokat és közös vadászat menetét.

Célcsoport: Gyerekek 12 éves korig (nagyobb csoport).

Kulcsszavak: Vadfajok, vadászat, vadkár, vadgazdálkodás, vadászati hagyományok.

Tevékenységek: Az erdőpedagógus előre festékekkel nyomot hagy a földfelületén, mintha a meglőtt vad hagyta volna magától a meglövés helyétől (kb. 100 m). Az erdőpedagógus a gyerekeknek megmagyarázza a közös vadászat és a játék szabályait. Ezután a gyereket szét vannak osztva két csoportba (1/3 hajtók, 2/3 vadászok). A vadászok a fegyvert gallyal utánozzák, amelyet egyedül keresnek meg magunknak az erdőben és az erdőpedagógussal együtt körülállnak egy erdőrészt az egyes standokon (például az út mentén). A másik erdőpedagógus a hajtókkal bezárja a hajtott területet és a megadott jel után elkezdődik a hajtás a megadott irányban. A harmadik erdőpedagógus állatnak álcázza magát, és elindul a vadászokkal szemben (a festékekkel megjelölt útvonalon) és a végén lefekszik. A hajtásvezető (erdőpedagógus) elindul a hajtókkal az állat nyomán a kijelölt útvonalon és a megtalált, elejtett vadnál megadják neki az utolsó tiszteletet. Ezután eszmecsere következik a vadászatról, a vadkárokról és a vadgazdálkodásról.

ERDEI MEMÓRIA JÁTÉK

Leírás: Az erdő megismerése a talált tárgyak segítségével.

Célcsoport: Gyerekek 10 éves korig.

Kulcsszavak: Természetes tárgyak.

Oktatási cél: Ráeszmélni mi minden található az erdőben, és hogy lehet az ember az erdő hasznára.

Tevékenységek: A gyerekeket szétosztjuk kisebb csoportokra (kb. 3 - 5 fő). Az erdőpedagógus keres az erdőben 10 vagy több tárgyat és előkészíti ezeket egy kijelölt lapos helyre. Megmutatja gyerekeknek 20 - 30 másodpercre és ezután visszatakarja. A gyerekek együttműködnek és elkezdik keresni a megpillantott tárgyakat. Körülbelül 20 perc elteltével az erdőpedagógus összehívja a gyerekeket és kiértékeli, hogy mit is találtak.

VADÁSZAT

Leírás: A körben álló gyerekek igyekeznek csendesen megközelíteni a kör közepét.

Célcsoport: Gyerekek 12 éves korig.

Kulcsszavak: Érzékelni a zajokat, figyelem összpontosítása, vadászat.

Oktatási cél: Zajok, hangok megfigyelése, a vadászat stratégiája, a jó hallás fontossága.

Tevékenységek: Az erdőpedagógus az erdőben különböző felületű helyet keres (a játék akkor érdekes, ha a terep többféle, változatos). A csoport nagyobb kört alakít. A kör közepén egy gyerek áll (vagy ül) bekötött szemmel (ő az őz éjszaka). A többiek a körben hiúznak, akik az erdőpedagógus jelzése után igyekeznek csendben eljutni az őzhöz. Ha az őz valamelyik hiúzt meghallja, abban az irányban mutat, és ez a hiúz ki van zárva a játékból. Az a hiúz, amely eljut az őzhöz (megérinti) átveszi az őz szerepét. A gyerekek érdeklődése szerint a játékot többször is meg lehet ismételni, egészen addig is, ameddig mindenki kipróbálja az őz szerepét.

A FÁK MEGMÉRÉSE

Leírás: A fa köbtartalmának és korának meghatározása.

Célcsoport: 10 - 15 éves gyerekek.

Kulcsszavak: Matematika, becslési útmutatók.

Oktatási cél: A fa illetve az erdőrészlet köbtartalmának meghatározása.

Tevékenységek: Az erdőpedagógus megmagyarázza a gyerekeknek a becsléshez használt fogalmakat (famagasság, átmérő, köbtartalom, az erdőrészlet kora). A csoportot szétosztjuk 2 - 4 tagú csoportokra. A feladatuk, hogy megmérjék a fákat (többféle átmérőjűeket adunk ki nekik). A fák magasságának a megméréséhez a gyerekeknek ismerni kell a háromszögek hasonlóságát. Az erdőpedagógus papírt oszt ki a gyerekeknek, melyből egyenlő szárú háromszöget készítenek. A fa átmérőjét a gyerekek madzag segítségével mérik meg, esetleg centi segítségével

(azt az erdőpedagógus osztja szét) és a kör területéből ki kell számítani a fa átmérőjét. Erdészeti kézikönyv segítségével meghatározzák a fa köbtartalmát. Az erdő korának meghatározásánál az erdőpedagógus teret enged a gyerekeknek, az után megkérdezi őket, hogy milyen módszert választottak (fiatalabb fenyveseknél a kort meg lehet határozni a minden évben növekvő örvök megszámlálása alapján, vagy ha az erdőben található tönk, akkor a kort meg lehet állapítani az évgyűrűk megszámlálásával). A gyerekeknek meg lehet mutatni az erdészeti térképet, amelyen különböző színekkel festik ki a más-más korú erdőket. A feladatot végre lehet hajtani kivágott fán is (kitermelt vagy széldöntött fa). Végezetül meg kell magyarázni az álló állomány méréseinek a fontosságát és a köbtartalom megállapításának szükségességét a kitermelt fáknál is.

Čím větší integrace studentů, učitelů a lesníků v zemích Evropské unie a Vyšehradské skupiny, tím vyžaduje větší unifikaci a spolupráci v oblasti vzdělávání. Chuť podílet se svými zkušenostmi a nejzajímavější praxí je přirozenou cestou k tomu, aby lesníci neustále zlepšovali kvalitu lesní pedagogiky.

Lesní pedagogika:

- je založená na vědě o lesních ekosystémech a skutečnostech trvalo udržitelného hospodaření,
- propaguje porozumění, využívání a aplikování konceptu trvalo udržitelného rozvoje na příkladu evropského modelu lesnictví a lesních produktů,
- zahrnuje společenské, ekologické a ekonomické možnosti trvalo udržitelného rozvoje,
- snaží se o vytvoření dobrých vztahů mezi člověkem a životním prostředím,
- bere v úvahu všechny vlastnosti a okolnosti daného systému nebo procesu a má na zřeteli globální rozměr,
- představuje poměr mezi člověkem a životním prostředím na globální, regionální a místní úrovni,
- zapojuje se do vzdělávání pro trvalo udržitelný rozvoj,
- spolupracuje s partnery, kteří vzdělávají na všech stupních (školy, učitelé, akademická střediska, metodici),
- spolupracuje s jinými partnery, kteří jsou zaangažováni do neformálního ekologického vzdělávání nebo do trvalo udržitelného rozvoje, jako jsou např. národní parky,
- vyžaduje aktivní spolupráci založenou na vzdělávacích metodách,
- propaguje a doporučuje lesy jako zdravé a dokonalé místo na vzdělávání a nabývání vědomostí na čerstvém vzduchu
- zahrnuje „přírodní vědu“ a kulturní dědictví

Lesní pedagogika musí být realizována jako proces, složený z více etap, které zohlední následující stupně rozvoje povědomí a působení:

1. Rozvíjí schopnost radovat se z dotyku s přírodou a zažívat příjemné chvíle z pobytu v ní.
2. Nabývat schopnosti a získávat zkušenosti, které vzniknou důsledkem pozorování přírody.
3. Porozumět ekologickému propojení ekosystému lesa s člověkem.
4. Porozumět jakou úlohu hraje člověk v přírodě.
5. Získat vědomosti a motivaci k tomu, aby se přijímaly správné rozhodnutí, spojené s vlivem na životní prostředí.
6. Zodpovědnost za budoucnost pro svůj každodenní život.

Vzdělávací cíl a přidané hodnoty k vzdělávání:

- Ukazovat hodnoty, jako např.: úcta k přírodě, která zohledňuje koexistenci jiných bytostí, zodpovědnost, tolerance, solidarita mezi generacemi, ale i celkové a dlouhodobé myšlení a působení.
- Formovat: kreativnost a obrazotvornost v různých činnostech, působení interdisciplinárního myšlení, zvědavost, koncentrace a sociální chování.
- Nabízet: místo k samostatnému objevování vědy, přednáškovou místnost v přírodě, která je přirozeným obydlím a je bohatá na biologickou rozmanitost.
- Pobízet k úvahám o vlastním postavení v přírodě, o systému hodnot a důsledcích rozhodnutí, které jsou každodenně přijímané.

Společenské a ekonomické cíle:

- Zvyšovat povědomí o výhodách trvalo udržitelného lesního hospodářství, hodnotách mimo produkčních funkcí lesa (přínosy pro společnost – duševní, praktické, emocionální), a tak vytvářet nové pracovní místa v odvětví lesního hospodářství a lesního průmyslu.

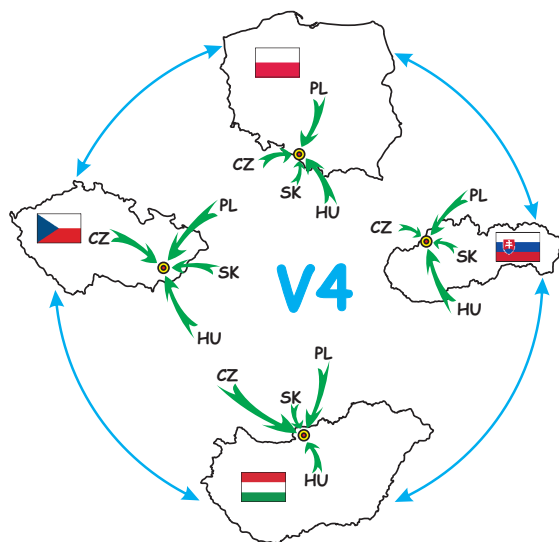
- Zvyšovat přidanou hodnotu pro rozvoj venkova (zaměstnanost, cestovní ruch, příjmy).
- Podporovat přenos poznatků a osob mezi venkovem a městy.
- Zlepšovat vztah k životnímu prostředí na místní úrovni prostřednictvím podpory využívání dřeva jako obnovitelné suroviny (za účelem získávání souhlasu veřejnosti těžby dřeva a lesního hospodářství).

Cíle související s lesem, lesním hospodářstvím a lesní pedagogikou:

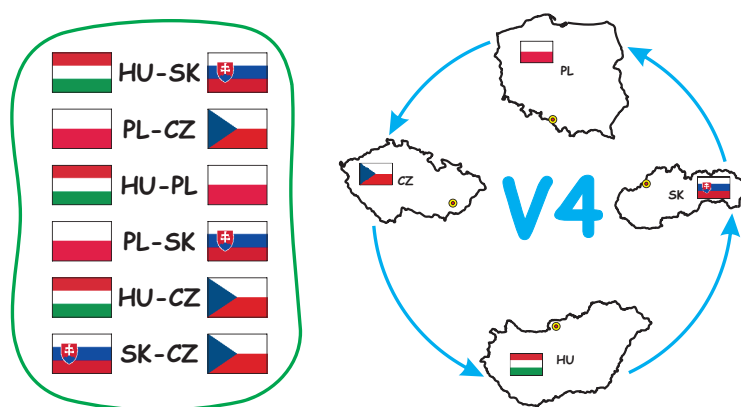
- Rozvíjet povědomí, smysl pro zodpovědnost jako jednu z úloh lesů a lesního hospodářství proti změně klimatu.
- Podpora multifunkčního lesnictví, které bude přizpůsobené současným a nadcházejícím výzvám a hrozbám (jako vodní zdroje, energie, biodiverzita, ochrana půdy).
- Prohlubovat porozumění lesnictví a mimoprodukčních funkcí lesů.

Výměnné pobyty dětí ve vybraných zařízeních lesní pedagogiky lesnických organizací států V4 představují složitou přípravu a realizaci logistiky osob na mezinárodní úrovni. Propojení jednotlivých států V4 z hlediska cestovní infrastruktury je na dobré úrovni, a proto je možné počítat s jakoukoliv variantou výměnného pobytu mezi jednotlivými státy z hlediska dopravy účastníků. Samotná realizace výměny dětí mezi zeměmi je navrhnutá dvěma svými způsoby tak, aby při každém docházelo k vzájemné interakci dětí z jednotlivých krajín V4:

1. Společný pobyt dětí všech zemí V4 ve vybraném státu V4
2. Pobyt dětí jedné země V4 v hostujícím státu V4

Obrázek 1 Společný pobyt dětí všech zemí V4 ve vybraném státu V4

Obrázek 2 Pobyt dětí jedné země V4 v hostujícím státu V4

V prvním případě je cílem interakce dětí všech zemí V4 na jednom pobytě ve vybraném státě, přičemž dochází ke střetávání všech dětí. Cílem druhého způsobu je zintenzivnění interakce dvou konkrétních států V4, přičemž samotného výměnného pobytu se zúčastní domácí děti a děti jedné další země V4. Princip výměnných pobytů zobrazují obrázky.

Následující kapitoly představují koncepty lesní pedagogiky jednotlivých lesnických organizací zúčastněných v projektu. Popsané principy, postupy a praxe lesních pedagogů ověřená aktivitami lesní pedagogiky reprezentují strukturu programu výměnných pobytů. Aktivity typické pro konkrétní zemi V4 byly vybrány tak, aby v rámci výměnného pobytu v co největší míře účastníkem představili specifika jednotlivých zemí a zároveň zesouladili výchovné cíle směřující k pozitivnímu vnímání lesa a životního prostředí jako nenahraditelného daru, který

„jsme nezdědili po našich rodičích, ale půjčili si ho od našich dětí“.

V účelovém zařízení lesní pedagogiky a rekreace Antonstál, nacházejícího se v tichém prostředí přírody Bílých Karpat, nedaleko hranic s Českou republikou, jsou vytvořené ideální podmínky na představení lesa, lesníků a jejich práce návštěvníkům kterékoliv věkové kategorie.

Hlavním interakčním způsobem na dosáhnutí uvedených cílů je koncept nazvaný „**Od semínka po stoličku**“, který v sobě zahrnuje postupné seznámení účastníků se zákonitostmi lesa, práci lidí spojených s lesem a vlivy lesního prostředí na ostatní části životního prostředí a lidské společnosti. Koncept je složený ze čtyř tematických okruhů:

1. SEMÍNKO JE NA ZAČÁTKU (CO BYLO DŘÍV – SEMÍNKO, NEBO STROM?)

Úlohou tematického cíle je uvědomění si skutečnosti, že lesem nejsou jen dospělé stromy. Program začíná vycházkou do lesa v okolí ubytovacího zařízení Antonstál s hrami lesní talisman a lesní biocenóza. Zaměřuje se na různé věkové stádia lesa od dospělých porostů po holiny. Lesní pedagog děti upozorňuje na nejmenší semenáčky, mlaziny ve výšce dětí a dospělého člověka. Podle ročního období děti hledají, z čeho semenáčky vyrůstají. V zařízení děti vyrobí vlastní sbírku semen.

2. MLADÉ LESNÍ POROSTY – MLAZINY (CO SE V MLÁDÍ NAUČÍŠ ...)

Úlohou je uvědomit si skutečnost, že mladé lesní porosty – mladé lesy - je potřebné „vychovávat sekerou“. Program pokračuje vycházkou se zaměřením na mladé lesní porosty s aktivitami a hrami jako slepá karavana, hnízda, měření výšky a obvodu stromu a rozestup mezi stromy. Podívání do korun stromů – děti získají povědomí, jak světlo ovlivňuje zdravotní stav stromu (jak ustupují slabě osvětlené stromy hlavní etáži). Dětem je vysvětlené, jak je možné vyměnit přirozený úhyn za předemtní těžbu dřeva a získání materiálu na papír a nábytek atd.

3. DOSPĚLÝ LES (KDO SE BOJÍ, NESMÍ DO LESA!)

Úlohou je uvědomění si skutečnosti, že les není jen dřevo. Program pokračuje vycházkou se zaměřením na dospělé lesní porosty s aktivitami a hrami najdi svůj strom, měření výšky a obvodu stromu a rozestup mezi stromy. Následně jsou porovnávány výsledky s výsledky z předcházejícího dne. Děti taktéž pozorují obyvatele lesa a jejich strategii využívání prostředí. V ubytovacím zařízení děti vypracovávají pracovní listy na téma houby a léčivé byliny.

4. OBNOVA LESA (A JSME ZNOVU NA ZAČÁTKU ...)

Úlohou je uvědomění si skutečnosti, že kontinuita lesa je nejdůležitější. Nahlédnutí do korun stromů, přičemž jsou děti upozorněné, jak světlo řídí plodnost stromů. Vysvětlení, proč je přirozená obnova lesa výhodnější než umělá. Upozornění na skutečnost, že takto vznikají lesní ekosystémy nejbližší těm přírodním. Rozdíl je v možnosti získávání přidané hodnoty pro člověka ve formě dřeva a jiných požitků. Děti hrají hru krajinka. Hledají odpověď na otázku, jaké je místo člověka v krajině, a které naše potřeby les uspokojuje.

12.1.1 AKTIVITY LESNÍ PEDAGOGIKY

KRAJINKA – KAM PATŘÍM (NAJDI SVOJE MÍSTO.)

Popis: Účastníky lesní vycházky rozdělíme do 4 – 5 členné skupiny. Každá skupina vytvoří v lese vlastní krajinku pomocí materiálu, který najde v lese. Její velikost a pestrost je limitována prostředím, ve kterém se hraje. Na výstavách, ve vnitřních prostorách škol, ve městech můžeme použít připravenou magnetickou tabuli s namalovaným lesem. Každá skupina dostane k dispozici obrázky zvířat, kterými osídlí připravenou krajinku, při-

padně magnetickou tabulí. Při vyhodnocení skupina prostřednictvím svého mluvčího vysvětlí jak funguje jeho vlastní krajinka – voda teče, stromy rostou, pobyt zvířat, strava zvířat, zda loví nebo jsou lovené. V diskusi všichni společně hledají v krajině místo pro člověka (rekreace, těžba dřeva, pastva, lov, rybolov, ochrana životního prostředí člověka apod.). Na závěr lesní pedagog do krajinky „propašuje“ několik odpadků – papír od sladkostí, sklenici apod. Toto většinou vyvolá odpor všech účastníků a krajinku společně vyčistí od odpadků.

Cílová skupina: Bez omezení věku.

Klíčová slova a nástroje: Krajina, vzájemné vztahy, rostliny, živočichové, biocenóza, člověk a jeho místo v krajině.

Výchovný cíl: Poukázat na rozdíl mezi přírodou a kulturní krajinou a zodpovědnosti člověka vůči ní.

NAJDI SVŮJ STROM, UDĚLEJ SVŮJ STROM

Popis: Pracujeme ve dvojicích v lese nebo v parku. Jeden z dvojice má šátkou zavázané oči a druhý ho bezpečně přivede k vybranému stromu. Hráč se zavázanýma očima se snaží všemi smysly, kromě zraku, identifikovat strom. Když je připravený, vodící hráč ho odvede zpět. Odloží šátku a snaží se najít ten správný strom. Po vyhodnocení úspěšnosti si úlohy vymění. Na čistý bílý papír hráč namaluje strom. Použije při tom materiál, který najde v lese – bláto, rostlinné šťávy apod.

Cílová skupina: Bez omezení věku.

Klíčová slova a nástroje: Smysly a jejich vnímání, orientace v terénu.

Výchovný cíl: Uvědomit si omezení v orientaci bez GPS. Uvědomit si situaci, v jaké se nachází hendikepovaný člověk a přemýšlet nad způsoby, jak můžeme pomoci.

LESNÍ BIOCENÓZA

Popis: Účastníky lesní vycházky postavíme do kruhu. Lesní pedagog drží v ruce klubko s motouzem, určí téma, otázky hry – čím by chtěl být účastník hry, jakým zvířetem, rostlinou nebo jinou částí lesa, nebo co se mu v lese líbí. Lesní pedagog odpovídá na otázku jako první a hodí klubko hráčovi proti sobě (konec motouze však drží pevně v ruce). Ten, kdo klubko chytí, odpoví na otázku hry a hodí klubko dál a přitom drží svůj konec motouze. Hra pokračuje, až když všichni účastníci drží motouz v ruce. Hrou z motouze vytvoříme síť či pavučinu a při této příležitosti vysvětlíme, jak všechno se vším souvisí a jak je důležitá každá složka v lese. Vyzveme jednoho z hráčů, aby pustil motouz. Síť se naruší a vysvětlíme, co se v lese děje, v životním prostředí, když chybí nějaký druh živočicha, rostliny, nebo jiná složka prostředí.

Cílová skupina: Bez omezení věku.

Klíčové slovo a nástroje: Lesní biocenóza, důležitost každé složky v lese.

Výchovný cíl: Vysvětlit vzájemné vztahy jednotlivých součástí životního prostředí, vztahy v rodině.

HNÍZDA

Popis: Účastníky lesní vycházky rozdělíme na 4 členné skupiny, kde 2 členové představují dospělé ptáky – samec, samice a 2 členové jejich mláďata. Každé skupině určíme stanoviště. Na stanovišti si skupina vybuduje hnízdo pro „svoje mláďata“ z materiálu, který najde v blízkém okolí (větvičky, listy, tráva, hrabanka). Hnízdo musí být dostatečně velké, aby se v něm směstnali „dospělí ptáci“ a „mláďata“, mohli udělat dřep a nastavit svoje dlaně pro potravu. Potravu zabezpečují „dospělí ptáci“. Potravu nesou dva nebo tři (podle počtu hnízd) lesní pedagogové v košíčku a přemisťují se z místa na místo tak, aby „dospělí ptáci“ byli nuceni za potravou běhat. Potravou jsou zabalené bonbóny, slunečnicové nebo dyňové semínka. Z hnízda vyběhá vždy jen jeden – samice nebo samec a hledá potravu. Z košíka bere jen jeden kus – semínko nebo bon-

bón a běží s ním do hnízda, vloží potravu do dlaně „mláděte“ a hned vybíhá z hnízda druhý „dospělý pták“ a nakrmí druhé mládě. Hra končí, když dojde potravu. Na závěr si mláďata spočítají bonbóny a semínka. Lesní pedagog zjišťuje, které „mládě“ má dostatek potravy a které hladoví.

Cílová skupina: 6 – 12 roků.

Klíčové slova a nástroje: Různé druhy potravy podle druhu ptáků, různé tvary hnízda, potravní řetězec v přírodě, zdroje potravy v lese a ve městě, vliv počasí.

Výchovný cíl: Uvědomit si skutečnost, jak intenzivně ptáci v přírodě zabezpečují potravu pro svoje mláďata. Diskuze o problematice jak rodiče zabezpečují jídlo pro svoje děti. Uvědomit si skutečnost jak zdravá potrava limituje vývin potomstva.

LESNÍ TALISMAN

Popis: Účastníkům lesní vycházky rozdáme kartičky, kde je napsaná věc (lesní talisman), který je možné v lese najít (zelený list dubu, voňavá rostlina, věc, která do lesa nepatří, kámen ...). Na pokyn lesního pedagoga účastníci vycházky hledají věc uvedenou na kartičce a přinášejí ji lesnímu pedagogovi. Ten krátce zhodnotí nalezený lesní talisman a klade na určité místo (plachta na zemi nebo plocha očištěná od hrabanky a listů). Když má každý účastník nalezený svůj talisman, lesní pedagog o nich vykládá. Nalezené talismany je možné využít na další hry:

- Účastníci vytvoří kruh a talismany kolují z ruky do ruky za zády a jen hmatem zjišťují, co drží v ruce.
- Talismany na plachtě přikryjeme a zkusíme, kdo si kolik talismanů zapamatuje, je možné najít dva úplně stejné listy?

Cílová skupina: Bez omezení věku.

Klíčové slova a nástroje: Co do lesa patří a co ne, co tvoří les, rozmanitost lesa.

Výchovný cíl: Význam lesa a jeho součástí, vnímání drobností v lese.

SLEPÁ KARAVAN

Popis: Účastníky lesní vycházky uspořádáme do řady, každý si zaváže šátkou oči a chytí se účastníka před sebou. Lesní pedagog jde první (vede skupinu) bez šátky a komentuje trasu, upozorňuje na nebezpečná místa, překážky v trase (kámen, větev, díra). Výměna: lano napnuté mezi vícero stromy vytvoří trasu, účastníci se zavázanýma očima se drží lana a procházejí trasu.

Cílová skupina: Bez omezení věku.

Klíčové slova a nástroje: Různé povrchy trasy, zvuky lesa.

Výchovný cíl: Jak zvěř vnímá les v noci, jak pomoci člověku slabozrakému a nevidomému.

12.2 LASY PAŃSTWOWE, REGIONALNA DYREKCJA LASÓW PAŃSTWOWYCH W KATOWICACH

Lesy v Polsku zaujímají 29% povrchu krajiny (9 mil. ha), většinu z nich tvoří státní lesy, které zaujímají 82% celé lesní plochy. Státní lesy (Lasy Państwowe) obhospodařují 75% lesů v Polsku, což je největší organizace Evropské unie, která spravuje lesy v majetku státu. Státní lesy jsou řízené jednotně v celém Polsku a jsou rozdělené do 17 regionálních ředitelství a 430 odštepných závodů.

Lesnické vzdělávání společnosti je jedním z důležitých úkolů vykonávaných státními lesy. Tato úloha vyplývá z přijatých cílů „Národní lesnické politiky“ polskou vládou v roce 1997 a z „usměrnění pro výkon lesního vzdělávání společnosti“ obsáhnutého ve vyhlášce č. 57 generálního ředitele státních lesů ze dne 9. května 2003. Od roku 2004 musí mít každý odštepný závod „Program lesnického vzdělávání společnosti pro odštepný závod“, který definuje 10-leté lesnické vzdělávání a roční plán vzdělávání. To dává charakter plánování vzdělávací činnosti a zavazuje odštepný závod k podávání každoročního vyhodnocení činností.

Lesnické vzdělávání pod vedením státních lesů si klade za cíl zvýšit povědomí veřejnosti o lesním prostředí a trvalo udržitelném obhospodařování lesů, zvyšuje povědomí o racionálním a zodpovědném používání darů lesa a buduje důvěru veřejnosti v odborných činnostech lesníků.

V různých formách lesnického vzdělávání pořádaných lesními pracovníky, se ročně zúčastňují cca 2 miliony lidí. Největší skupinou příjemců jsou děti školního věku 7 – 12 roků (37%), dospělí, kteří často doprovázejí děti představují 24% účastníků, děti z mateřských škol (3 – 6 let) cca 18%, středoškoláci (13 – 15 roků) cca 14,5% a studenti středních škol ve věku 16 – 19 let je cca 6,5% všech osob, které se zúčastnily vzdělávacích aktivit.

Lesníci větší část vyučují přímo v lesním terénu. Velmi oblíbené jsou i zajímavé aktivity ve speciálně připravených vzdělávacích centrech. Lesníci též organizují prezentace na školách nebo se zúčastňují festivalů nebo veletrhů. Roční náklady spojené s lesním vzděláváním, které vznikly státním lesům jsou cca 6 milionu eur.

Státní lesy disponují rozsáhlou infrastrukturou, krom jiného:

- 59 center lesnického vzdělávání,
- 263 místností lesnického vzdělávání,
- 532 lesních škol (přístřeškami),
- 981 naučných chodníků.

Lesnické vzdělávání ve státních lesích je řízené Ministerstvem školství a Vzděláním lesa na generálním ředitelství, koordinátory v regionálních ředitelstvích a zodpovědnými osobami na každé lesní správě.

12.2.1 AKTIVITY LESNÍ PEDAGOGIKY

NADLESNICTVO USTROŃ

ZÁVODY DŘEVĚNÝCH KOULÍ

Popis: Aktivita spočívá v samotném vybudování trasy v lese, po které se pouštění – na závody – dřevěné koule (vyhrává pomalejší koule). Účastníci jsou rozděleni do dvou skupin. Každá skupina musí postavit trať, na které překonají koule alespoň jeden skok a nejméně dvě zatáčky. Na vytvoření tratě musí účastníci použít jen v lese dostupný materiál (kameny, větve, zemina, rostliny). Po postavení tratí oběma skupinami (za určitý čas) přijdou na řadu závody a vyhrává ta skupina, která koule pomaleji projde celou trať.

Cílová skupina: Školáci, mládež, dospělí.

Vzdělávací obsah: Oběh vody v lese a přírodě, význam lesa, protipovodňová a protilavinová ochrana, mrtvé dřevo, vrstvy lesa, udržitelné hospodaření v lese, udržitelný rozvoj a spotřeba.

Vzdělávací úlohy: Ukázka úlohy lesa ve vodním hospodářství, protipovodňové ochraně, uchovávání a budování povědomí o důležitosti lesů a lesního hospodářství, ukázka rozdílů lesní správy na různých místech světa, rozvoj pozitivního spravování spotřebitelů prosazováním principu 3R, podpora trvalo udržitelného rozvoje, rozvoj týmových zručností.

LESNÍ DOJMY

Popis: Aktivita spočívá v uložení kompozice „lesního obrázku/fotografie“ do dřevěného rámu. Všichni účastníci dostanou dřevěné rámy a rozejdou se volně po lese na asi 15 minut. Během aktivity mají za úlohu najít v lese různé věci (lístky, větve, květy, kůru, atd.) a z nich vytvořit obrázek v dřevěném rámu. Po vykonání úlohy se účastníci seřadí do kola a společně si prezentují svoje práce a tak tvoří lesní „prezentaci obrázků“.

Cílová skupina: Školáci, mládež, dospělí.

Vzdělávací obsah: Vrstvy lesa, biodiverzita, vegetační zóny, variabilita, hrozba lesa, vliv člověka na lesy.

Vzdělávací úlohy: Poukázání na úlohu lesů při zachování biodiverzity, ochrana druhů, citlivost na krásu a různorodost přírody, budování povědomí o důležitosti lesa a lesního hospodářství, ukázka rozdílů lesní správy na různých místech světa, rozvoj pozitivního přístupu k přírodě a lesu, podpora trvalo udržitelného rozvoje.

SVĚT LESŮ

Popis: Účastníci jsou rozděleni do 6 družstev. Každému družstvu je připsaný jeden kontinent, na kterém se nacházejí lesy (Evropa, S. Amerika, J. Amerika, Asie, Afrika, Austrálie). Každé družstvo má čas – asi 15 minut, v jeho době musí družstvo popsat „svůj kontinent“ ve spektru 4 základů trvalo udržitelného rozvoje: ekonomika, příroda, společenstvo, kultura a povykládat, co se děje s lesem na daném kontinentě. Každá družina referuje svůj postoj, který je komentovaný lesníkem.

Cílová skupina: Školáci, mládež, dospělí.

Vzdělávací obsah: Význam lesů, změny klimatu, biodiverzita, ochrana druhů, ekologické závislosti, vegetační zóny, využívání přírodních zdrojů, ohrožení lesa, lidský pohled na lesy, spotřeba, společenská odpovědnost, udržitelnost obhospodařování lesa.

Vzdělávací úlohy: Demonstrovat úlohu lesa při zachování biodiverzity, ochrana druhů, budování povědomí o důležitosti lesa a lesního hospodářství, ukázka rozdílů obhospodařování lesa na různých místech světa, úloha lesa ve formování makro a mikro klimatu, formování pozitivních postojů k divoké zvěři a lesa, podpora udržitelné spotřeby, podpora trvalo udržitelného rozvoje.

NADLESNICTVO KATOWICE

LESNICKÝ VZDĚLÁVACÍ SÁL

Popis: Systém multimediálního lesnického vzdělávacího sálu umožňuje přehrávat různé scénáře Horního Slezska, pomocí stále expozice umístěné ve skleněné vitrině. Ve scénáři se zvýrazní jednotlivé zvířata provázené zvukovými efekty. To umožňuje zajímavý způsob, jak se seznámit s jednotlivými zvířaty a rostlinami z lesního ekosystému. Scénáře představující přírodní bohatství nás provázejí po chodbách. Hra světla a zvuku umožňuje větší zaměření expozice, prohlubuje zvědavost a tím

dělá přednášku atraktivnější. V lesnicko-vzdělávacím sále je možné pozorovat přírodu ve variantách „Lesní skřítek“ pro nejmenší (školky, základní školy), „Po Slezsku“ scénář s dialektem (základní škola, gymnázia, střední školy, dospělí), „4 roční období“ s vážnou hudbou (základní škola, gymnázia, střední školy, dospělí) a „Přírodovědný“ (základní škola, gymnázia, střední školy, dospělí). Multimediální systém lesnického vzdělávacího sálu kromě vytvořených variant pozorování přírody umožňuje také vytvoření krátkých zvuků přírody užitečných zejména při identifikaci zvířat (při zvuku je světlo nasměrované na exponát zvířete). Tímto způsobem lze dělat různé kvízy pro účastníky.

Lesnický vzdělávací sál je přizpůsobený pro nevidomé a krátkozraké. Tyto osoby mohou samostatně používat numerické klávesy a poslouchat vyprávění o světě přírody polských lesů. Velké části expozice je možné se dotknout, pohlídat, aby bylo možné různými způsoby poznat přírodu (expozice kožešinových zvířat, dřevěné koule různých druhů stromů, preparáty zvířat, šišky, semena).

Cílová skupina: Školky, školáci, mládež, dospělí.

Vzdělávací obsah:

- Zobrazení bohatství fauny a flóry slezských lesů.
- Význam lesního ekosystému v každodenním životě člověka.
- Udržitelné hospodaření lesa, práci lesníka, ochrana lesa, pěstování lesa, lesnictví, myslivost.
- Vliv člověka na prostředí.
- Citlivost návštěvníka k přírodě.

Vzdělávací úlohy:

- Složitost lesního prostředí.
- Úloha lesů v každodenním životě člověka.
- Společenská zodpovědnost za řádný stav životního prostředí.

LESNÍ NAUČNÝ CHODNÍK

Popis: Naučný chodník je řada tabulek s informacemi pro návštěvníky. Na cestě si můžete prohlédnout expozici stromů a keřů, vody a bahenních rostlin, strukturu lesa, úlohu lesníka v řízení lesních zdrojů, ochranu biodiverzity v lese.

- Přizpůsobení pro lidi na vozíčku „Zahrada smyslů“ můžete zkusit chuť a vůni mnohých rostlin, které se vyskytují nejen v lese. To umožňuje další neobvyklý způsob, jak prozkoumat přírodu.
- Důležitým bodem je jak ukázat neocenitelnou úlohu včel v prostředí, kterého je člověk součástí.

V proskleném včelím úle můžete vidět návyky včelstva a díky multimediálním zařízením můžete slyšet různé zajímavé fakty o včelách. Hmatové spektrum multimediálního zařízení je přizpůsobené věku posluchačů (děti, dospělí) v různých jazycích.

Cílová skupina: Školky, školáci, mládež, dospělí.

NADLESNICTVO KOBÍÓR

STŘEDISKO CHOVU ZUBRŮ A LESNICKÉHO VZDĚLÁVÁNÍ

Popis: Odštepny závod Kobiór je jedním z největších jednotek organizační struktury v regionálním ředitelství státních lesů v Katovicích. Je hospodářem převážné části lesů zahrnutých do historické divočiny Pszczyna. Faktorem, který určuje aktuální stav lesů v polesí Kobiór je jejich umístění v rámci Horno-slezské průmyslové oblasti. Přestože na velkou část lesa v Pszczyně měly vliv nepříznivé změny, progresivní zlepšování čistoty životního prostředí v kombinaci s ekologickými přístupy přispěly k udržení vzácných a chráněných druhů rostlin a živočichů. Odštepny závod Kobiór se může pochlubit nejstarším chovem zubrů na světě, trvajícím již 150 let. Zpřístupňování lesů veřejnosti, organizování různých forem veřejného kontaktu s přírodou, environmentální výchova jsou úkoly trvale zakotvené v harmonogramu (pracovní náplni) místních lesníků.

Pro umožnění širokého zpřístupnění znalostí v současnosti o největším zvířeti evropských lesích a o tom, jakou úlohu sehrál chov zubra v Pszczyně, byl obnoven chov v historické hájovně „Středisko chovu zubrů a lesnického vzdělávání Pszczyna zubr“.

V sousední budově se nachází rozhledna s výhledem na téměř 10 hektarovou oboru, kde můžete obdivovat stádo zubrů v jejich životním prostředí. Okolo obory vede naučná stezka, na které jsou prezentované různé aspekty týkající se lesa.

K vybavení patří přednáškový sál s asi 50 místy, který je vybavený multimediálním vybavením na přednášky, rozhovory na téma lesů a výstavy. Objekt je přizpůsobený pro osoby se zdravotním postižením.

Hlavní cíle lesní pedagogiky:

- Podpora povědomí veřejnosti o lesním prostředí.
- Rozvoj a podpora šetrného přístupu k životnímu prostředí, multifunkční a trvalo udržitelné hospodářství.
- Mnohostranná, racionální spolupráce s organizacemi na ochranu přírody a sdruženími v oblasti životního prostředí.
- Budování důvěry veřejnosti vůči práci profesionálních lesníků.

Cílová skupina: Široká veřejnost, zejména děti a mladí lidé ze vzdělávacích institucí obcí a krajů, které jsou v rámci územního členění lesa, jednotlivci z lesního hospodářství a skupiny.

Obsah: Význam lesů, vrstvy lesů, změna klimatu, biodiverzita, ochrana druhů, variabilita, ekologická závislost, využívání přírodních zdrojů, ohrožení lesa, vliv člověka na lesy, společenská odpovědnost (spotřeba – udržitelná spotřeba), udržitelné obhospodarování lesa.

Formy vzdělávacích aktivit: Hodiny v terénu, prohlídky s průvodcem, hodiny ve vzdělávacím sále, rozhovory se vzdělávacími institucemi, akce a události, konkurzy, výstavy, vzdělávací semináře, internetové stránky.

NADLESNICTVO WISŁA

LESNÍ CENTRUM EKOLOGICKÉHO VZDĚLÁVÁNÍ

Popis: Středisko má v přízemí posluchárnu pro cca 50 osob vybavenou multimediálním zařízením pro konání přednášek, besed na téma environmentální. Na prvním poschodí se nachází stálá expozice, kde je prezentována flóra a fauna lesů Beskyd. Můžete z blízka vidět vypreparované zvířata a modely rostlin vyskytující se v lesích Beskyd, a to všechno je zakomponované do krásného prostředí hor Sliezkých Beskyd a mohutných smrků. Pro návštěvníky jsou připravené modely zobrazující historii oblasti, zajímavé údolí řeky, oddělení o ochraně přírody a rentgen stromu. Pro děti jsou dostupné zajímavé hry, mohou zjistit, jak se cítí jezevec ve své noře, hrát si s dřevěnými bloky, vyzkoušet si zručnost a také poslouchat jak promlouvá strom. Při obdivování centra si můžete poslechnout připravený text o každém zvířeti a rostlině, a také se naučit něco o historii odštepného závodu Wisla, o istebnickém smrku, mrtvém dřevě a jiných zajímavostech.

Cíle: Zpozorování rostlin a zvířat karpatské divočiny, pozorování chráněných druhů rostlin a zvířat, schopnost využívat informace, uvědomit si výhody lesa, potřeby ochrany přírody, potřeby třídění odpadu, porozumění ekosystému, historii divočiny, schopnost naslouchat, poznávat rostliny a zvířata žijící v oblasti, poznávat vrstvy lesa, mrtvé dříví, výhody mraveniště v lese, pochopit vztah lesa, jeho obyvatel a člověka, pojmenovávat známé rostliny a živočichy.

12.3 IPOLY ERDŐ ZRT.

Lesní závod Ipoly Erdő se nachází v Novohradské župě a z části na severu Budapešťské župy. Je největším lesním závodem, který obhospodařují státní lesy v pohoří Cserhát a Börzsöny na ploše téměř 64 000 hektarů. Při hospodářských povinnostech má významné postavení inovativní rozvoj veřejnospolečenského odvětví a celospolečenské funkce lesa, které jsou podporované lesními odpočívadly, lesními hřišti, lesními školkami, naučnými stezkami, rekreačními středisky, provozováním a rozvojem lesních železnic a kromě těchto ještě i obnovou pramenů, vyznačováním turistických tras a výstavbou turistických ubytování.

Lesní školy, které jsou provozované lesním závodem, nabízejí celoroční program, který se přizpůsobuje ročním obdobím. Realizováním programu lesních škol se soustřeďuje v průběhu školního roku podle požadavků a možností v 3 – 5 denních turnusech. Aktivity jsou organizovány v dopoledních a odpoledních hodinách, ve výjimečných případech i večer. Při vícedenních akcích lesních škol a tradičních 1 – 2 denních školních výletech jsou poskytovány tematické aktivity. Díky zeměpisné poloze lesních škol závodu jsou tyto přístupné jak maďarským, tak i zahraničním školám a to zejména slovenským školám s vyučujícím jazykem maďarským. Realizátory aktivit jsou lesní správy, myslivci, lesní pedagogové, lidoví řemeslníci, aby každý odevzdal dětem to nejlepší ze svého oboru.

Aktivity a hry, které jsou prezentované se uskutečňují v územní působnosti lesní správy Kemence, kde působí lesní škola nazvaná Pál Domszky a rekreační středisko Katalinpuszta, které se nachází na území lesní správy Vác. Věříme, že principy lesní pedagogiky se dají realizovat s kouskem fantazie na jakémkoliv místě v lese i díky lesním pedagogům, kteří obrazejí listy této příručky.

12.3.1 AKTIVITY LESNÍ PEDAGOGIKY

UVÍTACÍ HRA – VÍTEJ V BÖRZSÖNYI!

Popis: Děti stojí v kruhu, jedno dítě je mimo kruh a běží okolo kruhu. Vedoucí programu vybere jedno dítě z kruhu a dotkne se jeho ramene. Dotknuté dítě se otočí k druhému dítěti, podají si ruce se slovy „Vítám Tě v Börzsönyi“. Po tom dítě, které stálo v kruhu, se rozběhne jedním směrem mimo kruh a druhé dítě se rozběhne na opačnou stranu, až když se střetnou znovu v bodě, ze kterého startovali. To dítě, které se nestihlo vrátit do kruhu, si vybere další, se kterým bude závodit. Hra končí tehdy, když se všechny děti vystřídaly. V případě, že se dítěti ani po 2 až 3 kole stále nedaří vrátit na místo, vedoucí hry může zakročit nebo navrhnout výměnu. Hra se může změnit i textem pozdravu, kde můžeme používat i jiné názvy míst. Jména dětí si lépe zapamatujeme, když po výběru soupeře se zeptáme, kdo si koho vybral, a kdo je aktuálním hráčem.

Cílová skupina: Všechny věkové třídy.

Klíčové slova: Seznámení, místní názvy, názvy lokalit.

Cíl: Tato hra se hraje už na začátku programu, neboť v jejím průběhu se účastníci uvolní a mj. slouží k seznámení. Opakované vyslovení místa konání aktivity pomáhá při zapamatování si názvu dané lokality.

FORMOVÁNÍ SKUPINY – DĚVČATA SBĚRAČKY HÁLEK

Popis: Mezi dětmi vybereme 3 děvčata, budou sbíračky hálek (žlabatka dubová). Každé děvče dostane sáček a jejím úkolem je posbírat hálky. Každé z děvčat sbírá jiné hálky. Ostatní děti s rukama za zády čekají na vedoucího, který podává dětem hálky, které se dají hmatem lehkou rozpoznat. Úkolem dětí je hálky rozeznat a uložit do příslušného sáčku. Úkolem děvčat sběratelek je, aby hálky zkontrolovaly. Touto hrou můžeme děti rozdělit do skupin k dalším hrám.

Pomůcky: Hálek musí být tolik, kolik je dětí ve skupině (duběnky, hálky korovnice smrkové, hálky na žaludech duba letního, sáčky).

Cílová skupina: děti 6 – 10 let.

Klíčové slova: Duběnky, hálky na dubu, hálky korovnice.

Cíl: Rozdělení dětí do skupin, znalosti o háčkách na stromech.

CO MÁM V RUCE?

Popis: Děti sedí v kruhu a ruky mají za zády. Vedoucí z velkého sáčku vybírá užitečné předměty ze dřeva a podává je dětem do ruky. Děti jen pomocí hmatu určují tyto předměty. Uhodnuté předměty se ukládají do kruhu na ubrus. Charakteristické užitečné předměty: dřevěná lžice, solnička, dřevěný náramek, spona do vlasů, košík, palička, baseballová hůl, polička na kořenky, paličky na bicí, dřevěné dětské hračky, dřevěné pravítka, tužky, dřevěné krabičky, paličky na výrobu tradičních maďarských těstovin – dřevěná forma na otlacení vzoru do medovníku. Když máme dřevěné kostky, můžeme jednotlivé předměty seřadit dle materiálu. Většinou jsou však z buku, proto můžeme vyjmenovat charakteristické vlastnosti buku.

Cílová skupina: Děti 6 – 12 let.

Klíčová slova: Buk, dub, bříza, řezbář, stolař, kolář, dřevovýroba, tvrdé dřevo, měkké dřevo, struktura dřeva.

Cíl: Povídáme si o široké paletě užití dřeva a o jeho významu. Můžeme vzpomenout už zapomenutá tradiční řemesla. Tato hra je vhodná před návštěvou muzea nebo řezbáře pro vzbuzení zájmu u dětí.

ZOBRAZENÍ VODY NA MAPÁCH (BÖRZSÖNY)

Popis: Pohoří Börzsöny je bohaté na potoky a prameny. Způsob označování povrchových vod na mapě si děti vyzkoušejí (rozdělí se do 4 – 6 členných skupinek). Každá skupina dostane turistickou mapu Börzsöny a také kartu, kde se nacházejí významné toky poblíž turistických tras, a kde jsou pedagogem dopsané některé slabiky názvu pramenů. Úkolem dětí je kartičky se slabikami správně seřadit a pomocí mapy najít prameny a potoky.

Pomůcky: Turistická mapa Börzsöny (minimálně 5 ks), zalaminované kartičky se slabikami.

Klíčová slova: Prameny, potoky, turistická mapa, mapové zobrazení, legenda.

Cíl: Sledováním mapy pod dozorem se děti naučí způsoby označování povrchových vod, systém značení v turistických mapách pomocí značek s demonstrací, že území je nebo není bohaté na prameny.

DUBOVÉ ŽALUDY, SLOVNÍ HRA

Popis: Vedoucí popíše písmena na žalud, ale tak, aby se z písmen daly vyložit slova související s lesem. Písmena píšeme na žaludy lihovým fixem na dvě protisměrné strany, aby byly písmena stále viditelné. Všechny žaludy dáme do sáčku. Děti se rozdělí na dvě skupinky a střídají se děti z obou skupin a vytahují „žaludové“ písmenka. Která skupina dřív vyloží nějaké slovo související s lesem, např. název stromu, zvíře apod. Vedoucí skupiny se zeptá, zda umí někdo k vytvořeným slovům říct nějaké vysvětlení.

Pomůcky: 40 ks žaludů, lihové fixy, sáčky na žaludy.

Cílová skupina: Děti 7 – 12 roků.

Klíčová slova: Žalud, tvorba slov, druh.

Cíl: Tato hra slouží pro ověření znalostí u dětí.

POVĚSTI

Popis: K jednotlivým místům v krajině se váží místní pověsti, pohádky, které představují posluchačovi, nebo čtenářovi přírodní bohatství (jeskyně, prameny, skalní útvary, hradní ruiny, názvy rostlin apod.) a přibližují dětem i dospělým jejich pohádkový vznik. Při zpracování místních pověstí si pedagog při-

praví ilustrace nebo figurky. Vytvoříme prostor pro spojení dramatických a pedagogických postupů. V případě příznivého počasí můžeme realizovat i divadelní představení pomocí vytvořených figurek.

Pomůcky: Pověsti, výkres, barvy, barevné pastelky, lepidlo, špejle.

Několik příkladů: Bársony István – ohnivé kameny (související téma – vznik pramenů), Lidové pověsti, pohádky, legendy a báje z okolí Mosonmegye. Ruff Andor Magyaróvár, 1938 (související téma: meliorace - odvodňování).

Cílová skupina: Děti 5 – 12 roků.

Klíčová slova: Pověsti, legendy, pohádky, realita, představa, dramatická pedagogika.

Cíl: Ve většině případů najdeme i vědecké vysvětlení (slovní vysvětlení, staré mapy, technické výkresy, encyklopedie, obrázky, učebnice), ale po přečtení pověstí dopřejeme dětem uplatnit jejich fantazii, představivost a povzbudíme děti na domyšlení si odpovědí o pohádkách.

PŘÍPRAVA DUBĚNKOVÉHO INKOSTU

Popis: V Börzsönyi se též dají najít háčky Andricus kollari (tzv. maďarské nebo rakouské), které jsou vhodné na výrobu inkoustu. Dětem podrobně vysvětlíme hmyz, který škodí na dubu, následkem čeho vznikají háčky (způsob života, systematické zařazení škůdce, struktura háčky, obranný mechanismus rostliny apod.). Na základě starých receptů na výrobu inkoustu naučíme děti staré a zapomenuté objemové míry a jednotky měření. Inkoust si připravíme společně, potom pomocí zastrouhaného pera napodobujeme a překresluje staré vzory, tak jak to dělali ve starověku mniši. Společný úkol je připravit „Motlitbu lesa“. V rámci přípravy a plnění úkolu opisu „Motlitby lesa“ si s dětmi povídáme o vedlejších produktech lesa.

Recept na výrobu inkoustu: Rozklepání (rozbití) háček (3 - 4 ks) kladivem, rozmělnění ve hmoždíři, zalití 2 dl vody a po odstavení (24 hodin) nebo povaření následuje filtrace vzniklé tekutiny přes filtr nebo jemnou tkaninu, přidání zelené skalice. Vzniklá směs se zahustí arabskou gumou a vznikne inkoust.

Pomůcky: Háčky, kladivo, hmoždíř, hrnec, sítko, voda, zelená skalice ($\text{FeSO}_4 + 7\text{H}_2\text{O}$), arabská guma (výtěžek rostlinných šťáv z Acacie sengal nebo Acacie seyal), seříznutý ptačí brk, papír.

Cílová skupina: Děti 7 - 12 let.

Klíčová slova: Háčky, dub letní, písemnost, tříslovina.

Cíl: Při přípravě duběnkového inkoustu se dotkneme mnoha problematik. Společná práce, soustředění pozornosti, rozvoj zručností. Společně strávený čas v lesní škole při špatném počasí s tématem historickým a přírodovědným.

„ZÁZRAČNÁ BOBULE“

Popis: V takových lesích, kde lze najít větší množství trusu od zvěře (především od vysoké, srnčí nebo mufloní), je možné připravit pro členy skupiny lahůdku, která se tvarem a barvou podobá tvaru trusu zvěře. „Bobule“ připravíme z falešného marcipánu a následně obalíme v kakaovém prášku. Pro lesní pedagogiku je důležité vědět, že trus jelení zvěře se dá rozlišit podle pohlaví.

Potřebné suroviny: 50 dkg pomletých sušenek, 25 dkg margarínu, 30 ml mandlové hmoty, trochu vody a na obalení kakaový prášek.

Cílová skupina: Bez rozlišení věku.

Klíčové slovo: Trus.

Cíl: Skupina pomocí falešných bobulek může lehko prozkoumat rozdíly v trusu, tato činnost pomáhá uvolnit napětí pro člověka, který tráví málo času v lese.

Aktivity lesní pedagogiky jsou zaměřeny na vnímání lesa všemi smysly a představení pravdivých informací o lese a lesním hospodářství. Lesní pedagog musí mít lesnické vzdělání a absolvoval týdenní kurz lesní pedagogiky na Střední lesnické škole v Hranicích. Aktivity z větší části probíhají přímo v lesním prostředí. Zázemím lesní pedagogiky a výchozím bodem je Muzeum lesnictví a myslivosti Buchlov. Nezbytnou pomůckou lesního pedagoga je tzv. batoh lesního pedagoga, ve kterém jsou pomůcky pro aktivity lesní pedagogiky, jako např. papír a voskovky, obrázky (zvěře, ptáků, hmyzu apod.), lano, kolíky na prádlo, lepicí páska s fixem, šátek na oči, pomůcky pro měření výšky a délky. Vhodné je mít s sebou lékárníčku a termopodložky. Děti si závěrem lesní pedagogiky odnášejí vyrobené předměty a drobné upomínkové předměty s firemním logem vyrobené na bázi dřeva, nebo s motivy lesa a zvěře.

Úvodem lesní pedagogiky jsou účastníci přivítáni a navzájem představeni (oslovují se jménem, včetně lesního pedagoga). Každý účastník dostane jmenovku (papírová lepicí páska). Na početnější skupiny je nezbytná spolupráce 2 – 4 lesních pedagogů (vhodné skupinky po 10 dětech). Lesní pedagog v lese s dětmi realizuje jednotlivé aktivity dle předem připravené osnovy. Zaměření lesní pedagogiky je na pěstování lesa, ochranu lesa, myslivost a ochranu přírody.

V rámci aktivit lesní pedagogiky se na lesní správě využívá naučná lesnická stezka okolo Buchlova, která je doplněná o dřevěné exponáty zvěře v životní velikosti. Aktivity lesní pedagogiky na trase stezky jsou zaměřené na myslivost a lesnictví. V průběhu pocházky po naučné stezce se mohou doplnit další aktivity formou her typu „Jestřáb nebo „Naháňka“. Lesní pedagog neopomene děti informovat o historii regionu Buchlovic (hrad Buchlov, kaple sv. Barbory).

Na téma ochrany přírody probíhají aktivity lesní pedagogiky v nedaleké přírodní rezervaci Holý kopec. K rezervaci se děti dostanou pěšky od Muzea lesnictví a myslivosti, nebo mohou přijet autobusem pod vlastní zvláště chráněné území. V rámci aktivit jsou dětem vysvětleny zákonitosti přírody se zaměřením na rostliny, dřeviny a živočichy.

Aktivity v muzeu lesnictví a myslivosti Buchlov jsou zaměřené na ekosystém lesa a lesní hospodářství. K dispozici je audiovizuální technika k promítání filmů, fotografií, hlasů lesa a další pomůcky pro praktické dovednosti. V muzeu je historická kancelář lesníka, „tzv. fořtova“ s exponáty z doby minulého století, preparáty zvěře a funkční repliky zbraní k možnému vyzkoušení. Vědomosti o původních dřevinách děti získají v přilehlém arboretu ovocných a lesních dřevin.

Aktivity lesní pedagogiky je vhodné doplnit o návštěvu expozice sladkovodních ryb v obci Modrá. Ryby je možné sledovat v podvodním tunelu, akváriích i venkovním prostředí. V nedalekém areálu Archeoskanzenu Modrá jsou k vidění historické objekty Velkomoravského období (Knížecí palác, kostel, dílny, obydlí, rozhledna, opevnění apod.).

12.4.1 AKTIVITY LESNÍ PEDAGOGIKY

RŮST LESA - PROBÍRKA STROMŮ

Popis: Skupinka dětí (větší počet výhodou) ve vymezeném prostoru imituje růst stromů, lesník (lesní pedagog) prakticky ukazuje a vysvětluje výchovné zásahy.

Cílová skupina: Děti 5 – 10 let.

Klíčová slova: Růst lesa, prořezávka, probírka.

Výchovný cíl: Ukázka výchovy lesa, použití stromků, výrobky ze dřeva.

Aktivita: Všechny děti si dřepnou na zem těsněji vedle sebe a představují nasázené sazenice z lesní školky do lesa. Lesní pedagog dětem řekne, že stroměčky již povyrostly a děti se postaví, čímž vznikne mlazina. Les roste dále, děti si dají ruce v bok - stroměčky se roztáhly a mají již málo místa. Lesní pedagog začne jako lesník prořezávat les (lze imitovat motorovou pilu)

a některé děti bohužel musí z lesa pryč. Současně se jim vysvětlí, že mohou být užitečné např. jako vánoční stromečky. Ostatní děti dále zvedají a roztahují ruce - dále rostou a je opět méně místa. Začíná opět přežávka (probíрка) - tyto stromky již slouží na palivo či na výrobu papíru. Nakonec nám vyrostou pěkné, silné a zdravé stromy. Děti si uvědomí výchovné zásahy v lese a dále uvažují, co vše je kolem nás ze dřeva.

ROZHOVOR SE STROMEM

Popis: Při procházení lesem mezi disciplínami najdeme velký strom (např. výstavek) u kterého se sejdeme, lesní pedagog odpovídá na otázky.

Cílová skupina: Děti 7 – 12 let (možno i starší).

Klíčová slova: Růst stromu.

Výchovný cíl: Fantazie, představivost, využití dřeva.

Aktivita: K velkému stromu (výstavku) si lesní pedagog stoupne zády a děti ho obstoupí v půlkruhu.

Lesní pedagog se představí jako tento strom (buk, smrk, borovice apod.) a vyzve děti, aby se samy ptaly na cokoliv, co je zajímavé ohledně konkrétního stromu, např. jak je starý, co se z jeho dřeva dá vyrobit, jaké může mít škůdce, apod. Pokud má lesní pedagog dojem, že otázky jsou vyčerpány, může říct dětem „životopis stromu“.

Lesní pedagog se představí jako tento strom (buk, smrk, borovice apod.) a vyzve děti, aby se samy ptaly na cokoliv, co je zajímavé ohledně konkrétního stromu, např. jak je starý, co se z jeho dřeva dá vyrobit, jaké může mít škůdce, apod. Pokud má lesní pedagog dojem, že otázky jsou vyčerpány, může říct dětem „životopis stromu“.

HLEDÁNÍ V LESE

Popis: Děti hledají přírodniny v lese na základě úkolu lesního pedagoga.

Cílová skupina: Děti 7 – 15 let.

Klíčová slova: Živá a neživá příroda.

Výchovný cíl: Diskuze o lese na téma les a lidé, trvalá udržitelnost.

Aktivita: Lesní pedagog (řekne) přečte úkoly, co mají děti v lese najít (záměrně velký soupis úkolů, aby mohl pozorovat, které úkoly se podaří dětem splnit). Každé dítě plní úkol samostatně. V případě, že děti se vrací na stanoviště, může je ještě pobízet k dalšímu hledání. Možné úkoly hledání: ptačí pero, dubový list, žalud, bukový list, bukvice, kus kůry, smrkovou šišku, kořen, ulitu měkkýše, kost, tři různá semena, jeden zvlášť hezký kámen, ohryzaný list, něco tvrdého, něco měkkého, jeden trn, jedince hmyzu, kousek skořápky, co voní, co smrdí... Po ukončení hledání následuje s dětmi diskuze o splněných úkolech na téma les, ekosystém lesa.

HÁDEJ KDO JSEM

Popis: Děti na základě otázek poznávají zvěř, případně ptáky.

Cílová skupina: Děti 6 – 14 let.

Klíčová slova: Lesní zvěř, ptáci.

Výchovný cíl: Rozšíření znalostí o zvěři (ptácích).

Aktivita: Lesní pedagog si připraví sadu obrázků (zvěř, lesní druhy ptáků) a rozdělí děti do skupinek po 4 – 7. Vždy jeden žák ze skupinky dostane od lesního pedagoga připnutý na záda obrázek, který nesmí předem vidět. Poté předstoupí před svoji skupinku a musí uhodnout čím je. Ostatním žákům se obrázek ukáže – dítě se otočí před zraky ostatních dětí ve skupince. Tázající žák klade ostatním otázky, na které lze odpovědět pouze „ano“ nebo „ne“. Otázky je třeba klást, aby co nejvíce přiblížily hledané zvíře nebo ptáka. Až dítě uhodne druh zvíře, které má připlé na zádech, tak dochází k prostřídání dětí, až se vystřídají všichni ve skupince.

NAHÁŇKA

Popis: Děti se seznámí s mysliveckými tradicemi a průběhem lovu (naháňky).

Cílová skupina: Děti do 12 let (větší skupina).

Klíčová slova: Zvěř, lov, škody zvěří, myslivost, lovecký pes.

Výchovný cíl: Ukázka lovu zvěře naháňkou, myslivecké tradice.

Aktivita: Lesní pedagog předem vyznačí sprejem (červenou barvou) povrch země, vegetace – imitace nástřelu a barvení zvěře po ráně (cca 100 m). Dětem lesní pedagog vysvětlí princip naháňky a hry. Dále budou děti rozděleny na dvě skupiny (1/3 honci, 2/3 lovci). Lovci budou imitovat zbraň (větví), kterou si sami najdou a s lesním pedagogem obstoupí část lesa, na jednotlivé pozice (např. podél lesní cesty). Druhý lesní pedagog s honci uzavře leč a po zaznění signálu vyrazí zadaným směrem vyhánět zvěř. Třetí lesní pedagog přestrojený za zvěř vyrazí proti střelcům (připraveným směrem a po vyznačené trase sprejem) a zalehne na konci trasy. Vedoucí honců (lesní pedagog) vyrazí s honci po vyznačené stopě hledat zvěř, připojí se lovci a u zhaslé zvěře zdají hold ulovené zvěři. Následuje diskuze s dětmi na téma lovu zvěře, škod zvěří a myslivosti.

LESNÍ PEXESO

Popis: Poznávání lesa formou hledání přírodnin.

Cílová skupina: Děti do 10 let.

Klíčová slova: Příroda, přírodniny.

Výchovný cíl: Uvědomění si, co v lese roste a čím je člověk pro les užitečný.

Aktivita: Děti se rozdělí do menších skupinek cca po 3 - 5. Lesní pedagog nasbírá v lese cca 10 i více přírodnin a přichystá je na připravené rovné místo. Dětem se na 20 - 30 sekund přírodniny ukážou a poté znovu zakryjí. Děti spolupracují ve skupince a v okolí hledají ukázané přírodniny. Po stanoveném limitu cca 20 min. děti svolá lesní pedagog zpět a vyhodnotí jejich nálezy.

LOV

Popis: Děti v kruhu se snaží potichu přiblížit do středu.

Cílová skupina: Děti do 12 let.

Klíčová slova: Sluchové vnímání, pozornost, lov.

Výchovný cíl: Zvukové vnímání, taktika lovu, důležitost dobře slyšet.

Aktivita: Lesní pedagog najde v lese místo s rozmanitou půdou, povrchem případně terénem (hra je zajímavější, pokud je terén složitější). Skupina vytvoří větší kruh. Uprostřed stojí (sedí) jedno dítě se zavázanýma očima (představuje srnce v noci). Ostatní v kruhu jsou rysové, kteří se na pokyn lesního pedagoga snaží potichu dostat k srnci. Pokud srnec zaslechne některého rysa, ukáže prstem v daném směru a tento rys je vyloučen ze hry. Ten rys, který srnce uloví (dotkne se jej), přebírá v další hře jeho roli. Dle zájmu dětí lze opakovat několikrát, než se všichni vystřídají na pozici srnce.

MĚŘENÍ STROMŮ

Popis: Určení objemu stromů a věku stromů.

Cílová skupina: Děti do 10 – 15 let.

Klíčová slova: Matematika, taxační charakteristiky.

Výchovný cíl: Výpočet objemu stromů, resp. porostu.

Aktivita: Lesní pedagog vysvětlí taxační charakteristiky (výška, výčetní tloušťka, objem stromu, věk porostu). Skupina se rozdělí na skupinky po 2 – 4 a zadá každé skupině změření stromu (různé dimenze). K měření výšky děti využijí podobnost trojúhelníku – (rozdá lesní pedagog, nebo si děti vyrobí z papíru A4 (rovnoramenný trojúhelník – platí, že odstupová vzdálenost se rovná výšce stromu). Tloušťku stromu změří pomocí provázku, případně metru (rozdá lesní pedagog) a provedou přepočty na průměr. Pomocí lesnických tabulek určí objem stromu. Při určení věku porostu nechá lesní pedagog prostor dětem, následně se zeptá na zvolenou metodu (u mladších jehličnatých porostů lze určit počítáním přeslenů, v případě, že se nachází v lese pařez nechá děti spočítat letokruhy, ukáže dětem porostní mapu, kde vysvětlí princip barevného rozlišení porostů). Lze kombinovat i s ležícím dřívím (vývrát, vytěžené dříví). Na závěr vysvětlí význam měření stojících stromů, zjišťování objemu vytěženého dříví.

Wisła, 28.01.2015

Visegrád, 19.02.2015

Antonstál, 11.03.2015

Modrá, 12.03.2015

